

Bosna i Hercegovina

Босна и Херцеговина

Sud Bosne i Hercegovine
Суд Босне и Херцеговине

Predmet br.: S1 1 K 003442 09 Kri (X-KR-07/180-3)

Datum: 24.04.2012.godine
06.07.2012.godine

Pred sudskim vijećem u sastavu: sudija Darko Samardžić, presjednik vijeća
sudija Davorin Jukić
sudija Jasmina Kosović

PREDMET TUŽILAŠTVA BOSNE I HERCEGOVINE
protiv
IVANOVIĆ ŽELJKA

PRESUDA

Tužilac Tužilaštva Bosne i Hercegovine:

Tužilac Dubravko Čampara

Branilac optuženog:

Advokat Midhat Kočo

Advokat Petko Pavlović

Sud Bosne i Hercegovine, Sarajevo, ul. Kraljice Jelene br. 88

Telefon: 033 707 100, 707 596; Fax: 033 707 225

PRESUDA	1
I. UVOD	7
A. PROVEDENI DOKAZI.....	8
1. Tužilaštvo.....	8
2. Odbrana.....	9
II. ZAVRŠNE RIJEČI	9
1. Tužilaštvo.....	9
2. Odbrana.....	14
B. PROCESNE ODLUKE.....	20
1. Odluka o zaštiti svjedoka.....	20
2. Odluka o isključenju javnosti.....	20
3. Protok roka od 30 (trideset) dana.....	21
4. Odluka Suda o prigovorima na izvedene dokaze.....	21
5. Izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza.....	24
III. PRIMJENA ZAKONA	26
IV. OPŠTA RAZMATRANJA DOKAZA	29
1. Kredibilitet zaštićenog svjedoka I-3.....	32
V. NALAZI SUDA	39
1. Opšti elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH.....	39
VI. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST	70
VII. ZBOG ČEGA JE VIJEĆE ZAKLJUČILO DA NIJE POSTOJALA GENOCIDNA NAMJERA NA STRANI OPTUŽENOG IVANOVIĆ ŽELJKA	72
VIII. ODMJERAVANJE KAZNE	75
IX. TROŠKOVI KRIVIČNOG POSTUPKA	77
X. IMOVINSKO PRAVNI ZAHTJEV	77
XI. ANNEX I	78

1. Odluka o utvrđenim činjenicama	78
XII. ANNEX II	101
1. Rješenje o prihvatanju iskaza i izvještaja datih u drugim predmetima, pred drugim Sudom u skladu sa odredbama zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu jugoslaviju (MKSJ)	101
XIII. ANNEX III	121
A. LISTA DOKAZA TUŽILAŠTVA U PREDMETU IVANOVIĆ ŽELJKO, X-KR-06/180-3121	
B. LISTA DOKAZA ODBRANE U PREDMETU IVANOVIĆ ŽELJKO, X-KR-06/180-3....	128

Broj: S1 1K 003442 09 Kr1

Sarajevo, 24.04.2012. godine

U IME BOSNE I HERCEGOVINE!

Sud Bosne i Hercegovine, Odjel I za ratne zločine, u vijeću sastavljenom od sudije Darke Samardžića, kao predsjednik vijeća, te sudija Davorina Jukića i Jasmine Kosović kao članova vijeća, uz prisustvo pravne savjetnice –asistentice Elme Karović kao zapisničara u krivičnom predmetu protiv optuženog Ivanović Željka, zbog krivičnog djela Genocid iz člana 171. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: KZ BiH), odlučujući po optužnici Tužilaštva Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo BiH), broj KT-RZ/17/09 od 01.06.2009.godine, a koja je izmjenjena dana 20.10.2011.godine, nakon održanog glavnog pretresa tokom kojeg je dijelomično bila isključena javnost, u prisustvu optuženog Ivanović Željka i njegovih branilaca, Kočo Midhata i Pavlović Petka, te tužioca Tužilaštva Bosne i Hercegovine Dubravka Čampare nakon vijećanja i glasanja, dana 24.04.2012. godine donio je i objavljuje sljedeću:

PRESUDU

OPTUŽENI IVANOVIĆ ŽELJKO zvan „Arkan“, sin Dragana i Zore rođ. Stjepanović, rođen 20.11.1972. godine u selu Brežani, općina Srebrenica, JMBG ..., po nacionalnosti ..., državljanin ..., sa prebivalištem u mjestu ..., završio osnovnu školu, po zanimanju građevinski radnik, nezaposlen, neoženjen, broj lične karte ..., izdata od strane MUP-a RS, CJB Istočno Sarajevo, osuđen uslovno na jednu godinu zbog krivičnog djela ugrožavanja javnog prometa, protiv njega se ne vodi drugi krivični postupak, nalazi se u pritvoru u Kazneno-popravnom zavodu Kula.

KRIV JE

ŠTO JE:

U svojstvu specijalca-policajca, pripadnika 3. voda "Skelani" Drugog odreda Specijalne brigade policije Šekovići MUP-a Republike Srpske, zajedno sa pripadnicima Drugog

odreda SBP Šekovići i drugim pripadnicima Vojske Republike Srpske i MUP-a RS, u periodu od 10.07. do 19.07.1995. godine u toku kojega su VRS i MUP RS preduzimali širok i sistematičan napad protiv civilnog bošnjačkog stanovništva Zaštićene zone UN-a Srebrenica (enklava Srebrenica),

Zajedno sa drugim pripadnicima Drugog odreda SBP Šekovići, drugim pripadnicima MUP-a RS i VRS, osiguravao cestu Bratunac-Konjević Polje na dijelu u mjestu Sandići i održavao prohodnost iste radi nesmetanog prolaska autobusa i kamiona sa bošnjačkim civilnim stanovništvom, te učestvovao u zarobljavanju velikog broja muškaraca Bošnjaka iz kolone, njih nekoliko stotina, koji su preko šume iznad ceste Bratunac-Konjević Polje pokušavali preći na teritoriju pod kontrolom Armije BiH, a na koje muškarce je sa ceste pucano iz prage, tenkova i pješadijskog naoružanja dok su pozivani i ohrabrivani na predaju od strane komandira 3. voda „Skelani“, osuđenog Trifunović Milenka, i drugih pripadnika Drugog odreda SBP Šekovići, koji su im oduzimali lične dokumente i druge lične stvari i ostavljali ih bez hrane, vode i medicinske pomoći, iako su neki bili ozbiljno ranjeni, da bi dana 13.07.1995. godine u popodnevrim satima učestvovao u sprovođenju kolone od više stotina zarobljenih Bošnjaka iz mjesta Sandići u skladište Zemljoradničke zadruge Kravica, koje su zajedno sa zarobljenim muškarcima Bošnjacima doveženim autobusima u skladište, zatvorili u skladište Zadruga,

Željko Ivanović, istog dana u popodnevrim satima, nakon zatvaranja više stotina zarobljenika u skladište, stao u polukrug koji su formirali pripadnici Drugog odreda ispred skladišta, iz kojeg polukruga je otvorena vatra na zarobljenike u skladištu, a nakon što je optuženi Ivanović, zajedno sa Mitrović Petrom, Jakovljević Slobodanom i Medan Branislavom, također pripadnicima Drugog odreda, izašao iz polukruga te prošao iza zgrade skladišta, u namjeri da, čuvajući stražu naoružan automatskom puškom, onemogućiti bijeg zarobljenika kroz prozore stražnje strane skladišta, koji su bili jedini mogući izlaz za bijeg zarobljenika, dok su istovremeno ostali pripadnici Drugog odreda, među kojima i Milenko Trifunović, Brano Džinić, Aleksandar Radovanović, Radomir Vuković, Zoran Tomić, Mirko Milovanović i drugi pripadnici Odreda, pucanjem iz puškomitraljeza, automatskih pušaka i bacanjem bombi sa prednje strane skladišta, u ranim večernjim satima usmrtili većinu od zarobljenih muškaraca bošnjačke nacionalnosti

čime je počinio krivično djelo Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka a) Krivičnog zakona BiH, u vezi sa članom 29. istog Zakona.

pa ga Vijeće Suda BiH, na osnovu istog zakonskog propisa, uz primjenu odredaba članova 39., 42. i 48. KZ BiH i na osnovu odredbe člana 285. ZKP-a BiH za navedeno djelo

OSUĐUJE
NA KAZNU ZATVORA U TRAJANJU OD 13 GODINA

Na osnovu člana 56. KZ BiH, vrijeme koje je optuženi Ivanović Željko proveo u pritvoru po ranijim rješenjima Suda Bosne i Hercegovine i to počevši od 02.03.2009.godine, pa do 07.12.2010. godine i od 10.12.2010.godine godine, pa nadalje, ima se uračunati u izrečenu kaznu zatvora.

Optuženi se u skladu sa članom 188. stav 4. ZKP BiH oslobađa naknade troškova postupka, tako da isti padaju na teret budžetskih sredstava.

Na osnovu člana 198. stav 2. ZKP BiH oštećeni se sa eventualnim imovinskoopravnim zahtjevom upućuju na parnicu.

Obrazloženje

I. UVOD

1. Tužilaštvo Bosne i Hercegovine optužnicom broj KT-RZ-17/09 od 01.06.2009.godine optužilo je Ivanović Željka zbog krivičnog djela Genocid iz člana 171. tačka a), b) i d) Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine u vezi sa članom 29. i članom 180.stav 1. istog Zakona. Sudija za prethodno saslušanje je dana 04.06.2009.godine potvrdio predmetnu optužnicu nakon čega se 26.06.2009.godine optuženi izjasnio da nije kriv za krivično djelo koje mu se stavlja na teret. Dana 20.10.2011.godine Tužilaštvo je u skladu sa odredbom člana 275. ZKP BiH dostavilo izmjenjenu optužnicu, koja je javno i pročitana, a Sud na prijedlog odbrane odgodio glavni pretres za 14 (četrnaest) dana, ostavljajući potrebno vrijeme za pripremanje odbrane. Navedenom optužnicom KT-RZ-17/09 od 20.10.2011.godine, Tužilaštvo je iz optužnice u potpunosti izostavilo činjenični dio koji se odnosio na udruženi zločinački poduhvat, odnosno odgovornost optuženog po osnovu člana 29. (saizvršilaštvo) i članom 180.stav 1.ZKP BiH (individualana krivična odgovornost), tereteći novom optužnicom optuženog Ivanović Željka za krivično djelo Genocid iz člana 171. tačka a) i b) KZ BiH u vezi sa članom 31. (pomaganje) istog Zakona.

2. Ovo vijeće je izvršilo manju intervenciju u pogledu činjeničnih navoda optužnice, jer je na osnovu provedenog dokazanog postupka utvrdilo drugačije činjenično stanje od onog kako je navedeno u optužnici. Naime ovo vijeće je iz činjeničnog opisa optužnice izostavilo, sljedeći dio teksta:

“sa namjerom da cjelimično istrjebe skupinu bošnjačkog naroda Istočne Bosne, tako što su trajno i prisilno premjestili ukupno bošnjačko civilno stanovništvo iz enklave Srebrenica, oko 40,000 bošnjačkih civila, a više od 7, 000 bošnjačkih muškaraca i mladića iz enklave Srebrenica zarobili, zatvorili, pogubili po prjekom postupku i ukopali sve vjčno sposobne muškarce i mladiće Bošnjake iz enklave Srebrenica, Željko Ivanović dana 12.07.1995. godine u popodnevnim satima i narednog dana 13.07.1995. godine preduzeo sjedeće radnje:”

3. nadalje tekst,

“....u svrhu ostvarenju plana prisilnog presejerja žena, ojece i staraca bošnjačke narodnosti, kcji su usjed straha izazvanog odvajanjem muškaraca, terorom, aktivnom prjetnjom i nanošenjem povreda od strane pripadnika VRS-a i MUP-a RS, natrpani u autobuse i kamione napustili

Zaštićenu zonu...

4. te tekst,

"...znajući da će biti pogubjeni,..."

5. Sve navedene intervencije u činjeničnom supstratu nisu učinjene na štetu optuženog.

6. Pretresno vijeće nije prihvatilo pravnu kvalifikaciju iz optužnice, jer nalazi da na strani optuženog nije postojala *posebna genocidna namjera* da potpuno ili djelimično istrijebi zaštićenu grupu enklave Srebrenica. Naime, pretresno vijeće utvrđuje da Tužilaštvo van razumne sumnje nije dokazalo da je optuženi Ivanović Željko znao za razmjere i prirodu operacije ubijanja u zaštićenoj zoni Srebrenice, njegova saznanja su bila ograničena na događaj u skladištu Kravici i ne postoji niti jedan dokaz koji ukazuju da je njegovo postupanje pratila genocidna namjera.

7. S tim u vezi pretresno vijeće nalazi da je optuženi poduzeo radnje opisane u izreci ove presude, tokom širokog i sistematičnog napada VRS-a i MUP-a RS, usmjerenog protiv civilnog stanovništva Zaštićene zone UN-a Srebrenica (enklava Srebrenica), znajući za takav napad, učestvovao u ubijanju zarobljenih muškaraca bošnjačke nacionalnosti u Zemljoradničkoj zadruzi "Kravici", te na taj način svojim radnjama ostvario obilježja bića krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. tačka a) KZ BiH (ubistvo), u vezi sa članom 29. (saizvršilaštvo) istog Zakona.

A. PROVEDENI DOKAZI

1. Tužilaštvo

8. U toku dokaznog postupka Tužilac je saslušao sljedeće svjedoke: zaštićenog svjedoka I-1, Nikolić Jovana, Nikolić Miladina, Erić Zorana, Nikolić Iliju, Stupar Dragomira, Pantić Radomira, Aleksić Marka, Vasić Dragomira, Simić Krstu, Stanojević Ostoju, Aščerić Mirka, Čelić Predraa, Pepić Milenka, Stjepanović Slobodana, Mitrović Petra, Muniru Subašić, Envera Husića, zaštićenog svjedoka I-3, svjedoka Jean Rene Ruez-a i vještaka dr. Vedu Tucu, te pročitalo iskaz zaštićenog svjedoka I-2.

Tužilac je odustao od saslušanja svjedoka Zoljić Danila i Čatić Hajre. Spisak materijalnih dokaza koje je tužilac prezentirao i uveo u sudski spis dati su u prilogu broj 3., koji predstavlja sastavni dio presude.

2. Odbrana

9. U toku dokaznog postupka odbrana optuženog Ivanović Željka saslušala je sljedeće svjedoke: zaštićenog svjedoka I-3, Marjanović Milislava, Rankić Milana, Trifunović Milenka, Radovanović Aleksandra, Mitrović Petra, Alibašić Saliha, Ivanović Mirka, Živanović Dragišu, Maksimović Velibora, Slobodana Radonju, Miloša Stupara, te na osnovu člana 5. stav 1. i 3. Zakona o ustupanju predmeta¹ unakrsno ispitala svjedoke Dean Meninga . Spisak materijalnih dokaza koje su optuženi i njegovi branioci prezentirali i uveli u sudski spis dati su u prilogu broj 3., koji predstavlja sastavni dio presude.

II. ZAVRŠNE RIJEČI

1. Tužilaštvo

10. U završnoj riječi, Tužilaštvo se osvrnulo na stanje u Srebrenici od početka ratnih dešavanja do 1995. godine, te nastojanja Vijeća sigurnosti UN-a da se uspostavi „zaštićena zona“ Srebrenica temeljem usvojenih Rezolucije 819 i 824, a uprkos kojima je Vojska Republike Srpske nastavila posezati za „zaštićenom zonom“, ograničavati kretanje međunarodnih konvoja u enklavu, te slijediti nepromjenjivu politiku etničkog čišćenja. Tužilaštvo se dalje osvrnulo na Direktivu 7 i Direktivu 7.1 koje je izdao Radovan Karadžić, a usljed kojih su se intenzivirale borbene operacije na bošnjačke

¹ Zakon o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju, Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od međunarodnog krivičnog Suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred Sudovima u Bosni i Hercegovini;

civile, te namjerno stvarana humanitarna kriza u Srebrenici kroz uskraćivanje civilnom bošnjačkom stanovništvu hrane i drugih potrepština.

11. Tužilaštvo ističe da je optuženi Ivanović Željko bio pripadnik 3. voda „Skelani“, Drugi odreda Specijalne brigade policije „Šekovići“, za koji vod je postojao plan da bude dio združenih snaga MUP-a koje su pretpočinjene vojsci za vrijeme operacije Srebrenica. Prema iskazima svjedoka 12. jula 1995. godine Drugi odred je došao na područje Bratunca, kako bi u selu Budak izvršio pretres terena u potrazi za bošnjačkim civilima i odveo ih u Potočare, a nakon toga je raspoređen na obezbjeđivanje ceste Bratunac – Konjević polje, pri čemu je bio najbliži Kravici. Tužilaštvo također ističe da je, shodno iskazima svjedoka, bila uobičajena praksa da Drugi odred izvrši zadatak koji je prethodno dobio, izuzev zadatka u Srednjem koji nije završen zbog potrebe odmora i psihičkih priprema. Tužilaštvo smatra da su policajci gore navedenog Odreda bili upoznati da idu u „zonu Srebrenice“, a u prilog čega ide činjenica o protestiranju vojnika Odreda zbog napuštanja fronta u Srednjem i straha da će se morati suočiti sa „istrebljenjem“ Bošnjaka koje su poznavali. Tužilaštvo smatra da je zbog svih tih okolnosti Ivanović Željku, kao i drugim pripadnicima odreda stavljeno do znanja sljedeće: da su oni uključeni u drugu fazu zadatka „oslobađanja Srebrenice“, da je cilj zadatka bio da se trajno istrebe Bošnjaci koji su živjeli u zaštićenoj zoni u Srebrenici, da je trajno istrebljenje Bošnjaka značilo prisilno premještanje žena, djece i staraca i likvidaciju muškaraca, da su naređenja dolazila sa vrha i da se o zadatku nije smjelo razgovarati van Drugog odreda.

12. Tužilaštvo se osvrće i na dešavanja 13. jula, na livadi u Sandićima, kada je došlo do dejstvovanja lake i teške artiljerije na kolonu u pravcu šume sa dijela ceste gdje je bio raspoređen Drugi odred, kojom prilikom se veći broj Bošnjaka predao pripadnicima Drugog odreda, a na koju lokaciju je istog dana došao general Mladić između 12:00 i 13:00 sati, a što je Tužilaštvo potkrijepilo iskazima nekolicine saslušanih svjedoka. Zarobljenici iz Sandića čiji je broj premašivao 1.000 osoba, odvedeni su u skladište Zemljoradničke udruge Kravica gdje su zatvoreni, a potom je na njih otvorena vatra iz puškomitraljeza M84 i iz automatskih pušaka. Bacane su i bombe, tako da je ubijanje trajalo oko sat i pol. Tužilaštvo, pozivajući se na iskaze svjedoka, ističe da je do skladišta znatan broj zarobljenika sproveden u koloni od strane 15-20 lica i da se među tim licima nalazio i optuženi Ivanović Željko, dok su drugi tamo odvedeni autobusom. Objekat je bio obezbjeđen kako bi se spriječio bijeg zatvorenika, na način da su

pripadnici odreda napravili polukrug, dok su četverica pripadnika, među kojima i optuženi Ivanović Željko, dobili zadatak da sa stražnje strane skladišta osiguravaju prozore kako kroz njih ne bi pobjegli muslimani dok se na njih bude pucalo.

13. Radnja izvršenja krivičnog djela od strane optuženog razlikuje se od radnji izvršenja optuženih za koje je pravosnažnim presudama Suda BiH dokazano da su bili ispred skladišta i da su pucali po muslimanima, ali nema dvojbe da je radnja koju je preduzimaoptuženi Ivanović Željko jednako doprinjela izvršenju zločina, i da je imala jednaku važnosti i učinak kao da je pucao na zarobljenike sa prednje strane skladišta. U tom kontekstu Tužilaštvo ističe da je optuženi, zajedno sa Medan Branislavom, Jakovljević Slobodanom i Mitrović Petrom, bio iza hangara, gdje je zauzeo položaj da se onemogućiti bilo kakav bijeg zatvorenika kroz prozore, koja su bila jedina šansa zarobljenicima da izbjegnu paljbu koja je dolazila sa prednje strane, kroz vrata. Prema Tužilaštvu, istrajnost optuženog da zajedno sudjeluje u izvršenju krivičnog djela pokazuje i činjenica da se optuženi vratio iza skladišta tek nakon okončanja likvidacija, kada se povukao zajedno sa ostalim pripadnicima Drugog odreda.

14. Dokazi o ubistvima u Skladištu u Kravici, prema Tužilaštvu, proizilaze iz iskaza svjedoka, čija su svjedočenja jasna i uvjerljiva. U tom kontekstu Tužilaštvo navodi iskaze svjedoka Jovana Nikolića, Luke Markovića, Stevanović Miladina, Mitrović Petra, zaštićenog svjedoka I-3. U vezi sa iskazom zaštićenog svjedoka I-3, Tužilaštvo napominje da je odbrana pokušala da dovede u pitanje kredibilitet ovog svjedoka, i to ne samo činjenicom promjene iskaza, već i medicinskom dokumentacijom da je zaštićeni svjedok I-3 neuračunljiv. Međutim iskaz zaštićenog svjedoka I-3 prema ocjeni Tužilaštva je istinit i u ključnim stvarima identičan iskazu Mitrović Petra, kao i iskazima drugih svjedoka iz istrage i forenzičkim nalazima, te su eventualne razlike u njegovom iskazu nastale kao posljedica proteka vremena i dugotrajnog svjedočenja pred Sudom.

15. U završnim riječima, Tužilaštvo se osvrće na Izvještaj Dean Manninga, koji sadrži detaljan opis kompleksa Zemljičarske zadruge u Kravici i sumira prikupljene dokaze i zapažanja zabilježena tokom forenzičke istrage lica mjesta. Također, Tužilaštvo se osvrće i na „Istražni izvještaj Službe za kriminalističke istrage Američke mornarice“, na „Hedlijev izvještaj“ iz 2001. godine o uviđaju i prikupljanju dokaza u Zadruzi u Kravici, na „Rezime forenzičkih dokaza u vezi sa stratištima u Srebrenici“ Deana Manninga, na „Rezime forenzičkih dokaza – masovne grobnice u 2000. godini“. U vezi sa posljednjim izvještajem, Tužilaštvo se posebno osvrće na

masovnu grobnicu Glogova 1, koja se dovodi u vezu sa ubistvima u skladištu u Kravici na osnovu nađenih predmeta i drugih dokaza.

16. U vezi događanja na putnoj komunikaciji Bratunac - Konjević Polje, Tužilaštvo navodi da je optuženi, koji je bio raspoređen duž puta, mogao čuti granatiranje, kao i povike i jauke povrijeđenih Bošnjaka. Spornog 13. jula je došlo do predaje „ogromnog“ broja Bošnjaka, pri čemu su, pripadnici Drugog odreda pretresali zatvorenike koji su se predavali, uzimali njihove dragocjenosti i novac, te ih prisiljavali da odlože lične stvari i dokumente. Tužilaštvo ističe da su bitne dvije okolnosti: stanje muškaraca i dječaka koji su se predavali, a koje stanje potvrđuje da oni nisu predstavljali vojnu prijetnju i da nisu bili borci kada su se predali. Informacija o „ogromnom“ broju Bošnjaka koji su se predavali, bila je tačna, kao i to da za njih nije bila obezbjeđena hrana, higijenske potrepštine, voda za piće, medicinska pomoć za ranjene ili sklonište od jake vrućine.

17. U prilog dijelu plana istrebljenja, odnosno da stvarni cilj 3. voda „Skelani“ ne smije biti otkriven, ide i činjenica da se o zadatku nije smjelo razgovarati, tako da je komandir voda Skelani Trifunović Milenko pripadnike Voda upozorio da se o zadatku u Srebrenici ne smije govoriti van odreda, da se Bošnjacima koji su se predavali ne kaže kakva ih sudbina čeka, te izjava gore navdenog komandira da je prava sudbina Bošnjaka drugačija od onoga što im je lažno rečeno.

18. U pogledu pravne kvalifikacije krivičnog djela, Tužilaštvo podsjeća da niti definicija krivičnog djela Genocid niti praksa MKSJ ne zahtjevaju postojanje plana ili politike da se izvrši Genocid, nego da je osnovno pitanje da li su optuženi bili svjesni namjere za istrebljenje bošnjačkog stanovništva iz tog dijela Istočne Bosne. Prema tvrdnjama Tužilaštva bili su svjesni. Nadalje, Tužilaštvo smatra da se širina znanja o detaljima plana za izvršenje genocida razlikuje u odnosu na mjesto izvršioca u hijerarhiji vojne i policijske strukture, te da sama činjenica da je podređeni nisko na hijerarhijskoj ljestvici i da ne zna detalje plana, ne znači da ne može biti kriv za ovo krivično djelo. Nadalje, optuženi se ne može kriti iza tvrdnje da iako je svjestan konteksta koji je za cilj imao uništenje bošnjačkog stanovništva Istočne Bosne, nije znao da njegova djela čine obilježja krivičnog djela genocid, odnosno da svojim radnjama pomaže izvršenju ovog krivičnog djela. Optuženi je znao da su svi zarobljenici bili bosanski muslimani, da je zaštićena zona Srebrenica zauzeta od strane Vojske Republike Srpske, da je Srebrenica „oslobođena“ i da će njegov zadatak dolaskom na to područje biti

nešto drugo, a ne vojni napad na zaštićenu zonu, znao je da se autobusima i kamionima vrši prisilno preseljenje žena, djece i starijih muškaraca u enklave, a pogotovo što je optuženi sve vrijeme bio duž puta dok je trajala predaja zarobljenika, i mogao čuti pucanje iz oružja i artiljerije sa mjesta gdje se nalazio, a bio je i u pratnji kolone zarobljenih Bošnjaka do hangara u Kravici.

19. Kada je riječ o broju žrtava, Tužilaštvo pojašnjava da koristi izraz „više od 1000“, dok za broj ubijenih koristi termin „većina njih“. Pri tome Tužilaštvo, smatra da kod utvrđivanja namjere nije presudno da se tačno izračuna broj ubijenih Bošnjaka, već samo da je Drugi odred ubio veliki broj ljudi u skladištu tog dana. U svemu tome najvažnije je da je optuženi svojim djelima jasno pokazao da je njegova namjera bila da se likvidiraju svi Bošnjaci u skladištu, bez obzira koliko ih ima.

20. Kada je riječ o napadu, Tužilaštvo smatra da sama činjenica da je ubijanje završeno upotrebom ručnih bombi dovoljno govori da je ova akcija bila smišljena, i da je imala za cilj da se ubiju svi muškarci u skladištu.

21. Kada je riječ o načinu i prirodi učešća počinilaca, Tužilaštvo smatra da je očigledno da su pripadnici Drugog. odreda i optuženi namjeravali da ubiju žrtve, da ih istrijebe. Zadatak je bio proveden na sistematičan i planski način, čak je napravljena i pauza nakon ubijanja ljudi iz prve prostorije, prije nego je ponovo počelo njihovo ubijanje i u drugoj prostoriji. Tužilaštvo također smatra da bez obzira da li je optuženi bio ispred skladišta i pucao i bacao ručne bombe kroz otvorena vrata i prozore ili je čuvao stražu iza skladišta, da je imenovani optuženi bio neposredno prisutan usred zvukova, prizora i zadaha ljudskog uništenja, te da sama činjenica da se optuženi nalazio uz put, ukazuje da je morao primjetiti prolazak autobusa i kamiona sa ženama, djecom, starijim i nemoćnim iz enklave Srebrenica. Tužilaštvo napominje da su veliki doprinos u rasvjetljavanju tragičnih srebreničkih događaja dala svjedočenja Momira Nikolića i Dragana Obrenovića.

22. Nadalje, Tužilaštvo se osvrće i na izjave osoba iz Specijalne policije, u kojima se ističe da nije bilo komunikacija između jedinica raspoređenih duž puta, pa čak i dijelova iste jedinice i da nisu dobili uputstva o tome šta su njihovi zadaci osim da obezbjeđuju put. Tužilaštvo ističe da su te snage bile iz Specijalne policije, borbena ruka MUP-a, iskusne i često upućivane na terene prije raspoređivanja u operaciji Srebrenica.

Specijalna jedinica je znala gdje se nalaze mjesta opasnosti, znala je koji su njeni zadaci i dužnosti, a da nisu znali šta trebaju raditi, ne bi se zadržali na pozicijama na putu više od dva dana. Tužilaštvo napominje da je optuženi bio svjestan naredbe da dana 13.07. u popodnevnim satima treba da krenu sa kolonom od više stotina zarobljenika prema skladištu Kravica, gdje će isti biti pobijeni, potkrepljuje niz dokaza².

23. Na posljertku, Tužilaštvo zaključuje da je optuženi u cjelosti kriv za radnje koje mu se stavljaju na teret, a koja čine bitna obilježja bića krivičnog djela Genocid, te napominjući da ne postoje olakšavajuće okolnosti, nego samo otežavajuće okolnosti zbog činjenice da se optuženi nije kajao, da postoji veliki broj žrtava, okolnosti pod kojima je djelo učinjeno, upornost optuženog da nikog ne ostavi živim, surov način pogubljenja, dugoročne posljedice krivičnog djela, Tužilaštvo predlaže da mu se izrekne kazna dugotrajnog zatvora, u maksimalnom trajanju od 45 godina.

2. Odbrana

24. Odbrana optuženog u završnoj riječi ističe da Tužilaštvo BiH nije uspjelo van svake razumne sumnje dokazati krivičnu odgovornost optuženog Ivanović Željka za djela koja su mu optužnicom stavljena na teret, kao ni pravnu kvalifikaciju krivičnog djela koje se optuženom stavlja na teret. Također, odbrana negira postojanje dokaza koji bi potvrdili da je optuženi Ivanović učestvovao u radnjama za koje se optužnicom tereti, da je u navedeno vrijeme bio na navedenoj lokaciji, da je zadatke izvršavao u skladu sa planom, nema dokaza da je optuženi u navedeno vrijeme bio u Sandićima, da je nekoga zarobio, te da je učestvovao u sprovođenju kolone od više stotina zarobljenih Bošnjaka iz mjesta Sandići u skladište Zemljoradničke zadruge Kravica.

25. U završnim riječima, odbrana smatra da u vezi primjene blažeg zakona, prema optuženom Ivanović Željku treba primijeniti Krivični zakon Republike Bosne i Hercegovine iz 1992. godine, kao blaži u odnosu na Krivični zakon BiH.

² Iskaz svjedoka I-3, depeše Dragomira Vasića broj 281/95 od 12.07.1995. godine, 282/95 i 283/95 od 13.07.1995. godine, depeša Dragana Kijaca od 14.07.1995. godine, Izvještaj Borovčanin Ljubomira broj 284/95 od 13.07., Redovni borbeni izvještaj Simanić Mile broj 28/56 od 14.07.1995. godine, te Naredba o postupanju sa ratnim zarobljenicima Milomira Savičića od 13.07.1995. godine.

26. Odbrana se osvrnula na pravnu kvalifikaciju, te i pojedine radnje učinjenja krivičnog djela Genocid, a pozivajući se na primjenjive međunarodne dokumente i praksu sudova³, zaključuje da je za učinjenje tog krivičnog djela, bitno postojanje genocidne namjere, što u konkretnom slučaju u odnosu na optuženog Ivanović Željka nije dokazana.

27. Prema navodima odbrane Željko Ivanović je 1995. godine bio policajac koji se nalazio na hijerarhijski najnižoj poziciji unutar policijske strukture tadašnjeg Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, da se u julu 1995. godine nije nalazio na sarajevskom ratištu, te da je osobito na srebreničkom ratištu vladao hijerarhijski haos. Odbrana spornim nalazi pojam „civil“ i „zaštićena osoba“ koje koristi Tužilaštvo, smatrajući da se u konkretnom slučaju ne radio o civilima nego o osobama za koje postoje dokazi da su bili pripadnici Armije BiH ili su iskazivali lojalnost Armiji. Naime, odbrana napominje da je dokazima koji su izvedeni u ovom postupku, nesumljivo utvrđeno da su svi zatvorenici bili lišeni slobode iz razloga bliske povezanosti sa sukobom, te da nisu pripadali kategoriji civilnog stanovništva.

28. Nadalje, odbrana negira dokazanost osnovane sumnje i prisustvo i kriminalno ponašanje optuženog Ivanović Željka. Odbrana smatra spornim i iskaze pojedinih svjedoka, koji bi se trebali cijeniti sa oprezom, obzirom da su mnogi svjedoci bili involvirani u događajima iz optužnice, te su svoje iskaze davali u svojstvu svjedoka koji bi, prema odbrani, lako mogli naći u poziciji optuženog. Zbog toga odbrana smatra da su mnogi iznosili činjenice na štetu optuženih, kako bi minimizirali svoju ulogu u zločinima.

29. Odbrana se osvrće i na poimanje individualne krivice, te u vezi sa tim ističe da bi nedokazivanje činjenica na osnovu kojih se postupci optuženog mogu smatrati krivičnim djelom, značilo uskraćivanje prava na presumpciju nevinosti. Odbrana smatra da je za osuđivanje osobe za neko krivično djelo neophodno da su toj osobi poznate činjenice koji njeno ponašanje čine kažnjivim, te da njegov branjenik ima pravo da se svi dokazi posmatraju u skladu sa načelom in dubio pro reo. Također se ukazuje da je na glavnom pretresu izvedeno više dokaza koji idu u korist optuženom, nego na štetu, te da se

³ Odbrana se u definisanju krivičnog djela Genocid, poziva na odredbu člana 171. KZ BiH, član 2. Konvencije o genocidu, a u pojedinim radnjama Genocida na presude u predmetima Jelisić, Stakić, Brđanin, Krstić, Damjanović, Akayes.

primjenom načela dokazivanja van razumne sumnje, može izvući zaključak da optuženi nije kriv.

30. Odbrana osporava iskaz zaštićenog svjedoka I-3, pa ističe da njegove tvrdnje nemaju nikakvu potkrijevu u stvarnosti, te da se na ovom dokazu ne može zasnivati odluka. On se jedini sjeća redosljeda radnji, kategoričan je što se tiče vremena kada su se određeni događaji desili, i jedino on nije vidio izrešetani autobus. Kada je riječ o Rezoluciji iz 1993. godine kojom je Srebrenica trebala da postane demilitarizovana zona, odbrana ističe da je teško zamisliti da je ona kao javni dokument te godine bila dostupna optuženom. Odbrana se također u svojoj završnoj riječi osvrće na poimanje demilitarizovane zone, kao i na sadržaj sporazuma Vojske Republike Srpske i Armije Bosne i Hercegovine, od 18.04.1993. i 08.05.1993. godine.

31. Iz navedenog odbrana zaključuje da je planiranje i izvođenje operacije „Krivaja 95“ bilo u granicama legitimne borbene radnje, a koja legitimnost proizilazi iz sljedećih činjenica: operacija je izvedena protiv neprijateljskih vojnih snaga koje su iz reona baziranja izvodile borbene akcije u kojim su nanosile osjetne gubitke snagama Drinskog Korpusa, snage Armije BiH su učestalo i bez ikakve kamuflaže narušavale status demilitarizovane i zaštićene zone proglašene Rezolucijom SB br.819 iz aprila 1993. godine, čime su se shodno članu 60. Dopunskog protokola uz Ženevske konvencije iz 1949. godine, Vojska Republike Srpske i Drinski korpus lišile obaveza da taj režim moraju poštovati.

32. Dalje se navodi da jedinice MUP-a koje učestvuju u borbenim dejstvima ne učestvuju u njima samostalno, već su uvijek prepočinjene komandantu jedinice u čijoj zoni odgovornosti izvode borbena dejstva. Odbrana zaključuje da je obaveza koju su imali pripadnici MUP-a u pogledu zarobljenika, bila da lica koja zarobe ili koja im se predaju tokom izvršenja borebenog zadatka u najkraćem roku predaju nadležnim vojnim organima. Od trenutka kada se takva jedinica MUP-a prepočini jedinici VRS u čijoj zoni odgovornosti izvodi borbena dejstva, ona prelazi u njenu komandu i više nije u redovnom lancu komandovanja MUP-a. Također se ističe da pripadnici te jedinice nisu znali gdje idu niti zašto idu, u prilog čemu se odbrana poziva na iskaze svjedoka. Odbrana negira postojanje dokaza Tužilaštva koji van razumne sumnje dokazuju da je optuženi Ivanović Željko bio na terenu u Srednjem.

33. Nadalje, odbrana vrši analizu iskaza svjedoka optužbe, te ističe da su svjedoci,

pripadnici Drugog odreda Šekovići izjavili da nisu vidjeli ili čuli da je Ivanović Željko učestvovao u ubijanju zarobljenika u hangaru. Odbrana također navodi da je svjedok Mitrović Petar izjavio da je optuženi Ivanović u sporno vrijeme imao poslova u vezi građevinskih radova, da ga je komandir voda oslobodio obaveza u jedinici, te da samim time nije bio niti kod skladišta niti na terenu.

34. Odbrana se u završnim riječima posebno osvrnula na iskaz zaštićenog svjedoka I-3, pri čemu njegov iskaz osporava, ukazujući da se on vremenom mijenjao, te da se znatno razlikuje u odnosu na iskaze drugih svjedoka. Nadalje, odbrana dovodi u pitanje i iskaz svjedoka u vezi sa znanjem pripadnika Drugog odreda o zadatku, s obzirom da je u tom pogledu izjavio da je na direktnom ispitivanju rekao nešto što bi sada drugačije i više rekao. Spornom se smatra izjava svjedoka da se ne sjeća da je vidio optuženog kod Žutog mosta, iako su ga svi drugi svjedoci vidjeli, da nije vidio optuženog pred fontanom, da nije vidio sa kim je izašao i bio u Kravicama, da se ne sjeća ko je bio u pratnji kolone. U vezi sa izjavom svjedoka da se sjeća da je optuženi u Sandićima bio raspoređen kraj puta, odbrana ističe da njegov odgovor nije precizan niti uvjerljiv, te da prilikom više svjedočenja nije davao isti odgovor na isto pitanje.

35. Odbrana je u završnoj riječi iznijela i svoj stav u vezi sa motivom mogućeg *lažnog* svjedočenja zaštićenog svjedoka I-3. U prvom redu, odbrana podsjeća na izjavu ovog svjedoka od 02.03.2012. godine o lažnom svjedočenju. Svjedoku je dat imunitet od strane tužioca, ali usprkos tome protiv njega je podignuta optužnica, zbog krivičnog djela genocid. Svjedok je svo vrijeme imao veliki strah da ne bude osuđen na kaznu dugotrajnog zatvora, te je sve iskaze davao pod pritiskom saznanja o toj mogućnosti. Ono što odbrana između ostalog smatra spornim je okolnost da je svjedok na pitanje „da li je optuženi Ivanović kritične prilike bio viđen kod skladišta Zemljoradničke zadruge „Kravica“ jednom odgovorio da je bio, drugi put da nije siguran, a najmanje 9 puta ga nije uopće spomenuo kao prisutnog kod gore navedenog skladišta.

36. Odbrana se osvrće i na svjedočenje svjedoka Tužilaštva, Stupar Miloša, koji se prilikom davanja iskaza nije mogao sjetiti da li je vidio Ivanović Željka prilikom svoje posjete Odredu, a izjavio je da ga nije vidio u Sandićima, niti kod skladišta, niti da je bio sa pripadnicima voda Skelani prilikom njihovog dovoženja kamionom.

37. Odbrana smatra dokaze optužbe neuvjerljivima, te stoga cijeni da bi se oni trebali tumačiti u skladu sa principom *in dubio pro reo*. Također, smatra da iskaz

svjedoka mora da bude kredibilan, siguran i pouzdan, te da ako nabraja ljude koji su ubijali, da mora uvijek da zna njihova imena.

38. Prema stavu odbrane, Tužilaštvo nije van svake razumne sumnje dokazalo da je Ivanović Željko bio kod skladišta Zemljoradničke zadruge „Kravica“ dana 13.07.1995. godine, te da niti jedan svjedok nije tokom istrage na glavnom pretresu potvrdio da je Ivanović Željko bio na terenu, da je pratio kolonu zarobljenika i da se nalazio kod skladišta u Kravici.

39. Odbrana je analizirala iskaze svjedoka odbrane. Tako su svjedoci Marjanović Milisav i Rankić Milan, istakli da je optuženi miran i skroman čovjek, iz poštene porodice. Svjedoci Trifunović Milenko, Radovanović Aleksandar, Radonja Slobodan i Živanović Dragiša su izjavili da optuženi Ivanović nije bio na terenu spornog dana. Odbrana podsjeća da je svjedok Ivanović Mirko izjavio da mu je zaštićeni svjedok I-3 rekao da je pred Sudom BiH dao lažni iskaz jer je sklopio sporazum sa Tužilaštvom, te da nije vidio njegovog brata u Sandićima. Svjedok Maksimović Velibor nikada nije čuo da je u Kravici bio optuženi, te da mu nije poznato da li je vršio građevinske radove u Beogradu u julu 1995. godine. Odbrana smatra da se pri vrednovanju njegovog iskaza treba primjeniti načelo *in dubio pro reo*. Nadalje, odbrana se posebno osvrće na iskaz svjedoka Alibašić Salih, kojeg smatra sigurnim i uvjerljivim, a koji se odnosi na tok razgovora svjedoka Alibašića i zaštićenog svjedoka I-3. Naime, svjedok Alibašić je izjavio da mu je zaštićeni svjedok I-3 rekao da će svjedočiti o svemu što i zna i što ne zna, jer će zaključiti sporazum o priznanju krivnje, o kojem zaključivanju je navodno nagovaran od strane tužioca .

40. Iz prethodno navedenog odbrana zaključuje da nije dokazano van razumne sumnje da je optuženi Ivanović Željko na bilo koji način doprinjeo događajima koji su se desili na području Srebrenice, jer niti jedan svjedok nije potvrdio da je njegov branjenik Ivanović Željko učestvovao u događajima koji su se desili 12.07.1995. godine i 13.07.1995. godine. Odbrana također smatra da nije dokazan niti jedan od tri elementa potrebna za utvrđivanje actus reusa za sve radnje koje se optuženom stavljaju na teret: ubistvo jedne ili više osoba, pripadnost te osobe određenoj nacionalnoj, etničkoj, rasnoj ili vjerskoj grupi i uvođenje mjera kojima je cilj sprečavanje rađanja unutar skupine ljudi. Prema stavu odbrane, s obzirom da nije dokazano da je optuženi bio prisutan događajima za koje se tereti, da samim time nije imao niti namjeru da ih učini. U vezi sa radnjom izvršenja iz člana 171. tačka b) KZ BiH za koju se također tereti optuženi,

odbrana naglašava da on nije bio prisutan kada su se ti događaji desili, pa da samim time nije mogao počinuti taj oblik radnje krivičnog djela Genocid.⁴

41. Odbrana negira dokazanost genocidne namjere kod optuženog Ivanovića, pa pri tome ističe da iz svih provedenih dokaza proizilazi da niko iz Drugog odreda „Šekovići“ nije bio upoznat sa krajnjim ciljem kojim je rezultiralo prisustvo odreda na području Kravica, kao i da optuženi Ivanović nije sudjelovao i nije bio upoznat sa događajima za koje se tereti. Kada je riječ o brojnosti zaštićene grupe, odbrana ističe da taj broj mora biti značajan i da on mora biti dokazan. U tom kontekstu, odbrana ističe da Tužilaštvo nije ponudilo čvrste dokaze o broju ubijenih ljudi, da taj broj nije utvrđen ni na osnovu pravosnažnih presude MKSJ i Suda BiH, te da se ni u samoj optužnici nigdje ne navodi broj lica koja su stradala nego se proizvoljno navodi da su žrtve činile značajan dio etničke skupine Bošnjaka.

42. Odbrana na kraju ističe da nema dovoljno čvrstih dokaza da je optuženi izvršio krivično djelo koje mu se stavlja na teret, kao i da Tužilaštvo BiH nije van razumne sumnje dokazalo niti elemente djela koje mu se stavlja na teret, niti krivnju optuženog Ivanovića, te predlaže da Sud optuženog, na osnovu člana 284. tačka c) u vezi sa članom 3. stav 2. ZKP BiH oslobodi od optužbe.

⁴ Odbrana se u vezi sa ovim pitanjem, poziva na presudu u predmetu Krstić.

B. PROCESNE ODLUKE

1. Odluka o zaštiti svjedoka

43. Rješenjem Suda BiH broj X-KRN-06/180 od 22.05.2009.godine, određeni su pseudonimi svjedocima i proglašeni su tajnim lični podaci zaštićenih svjedoka I-1, I-2 i I-3, te se isti smatraju službenom tajnom u skladu sa članom 24. Zakona o zaštiti svjedoka pod prijetnjom i ugroženih svjedoka. Za svjedoke I-1 i I-2 je određeno da će svjedočiti putem elektronskih uređaja, uz izmjenu slike i glasa iz druge prostorije. Svjedočenje bez izmjene glasa i slike će moći pratiti samo sudeće vijeće, a video prenos sa izmjenjenim likom i glasom moći će pratiti stranke u postupku, branioci i javnost na otvorenoj sjednici i bez ograničenja pristupa javnosti.

44. Odlukom Suda BiH od 23.3.2010. godine je zabranjeno bez odobrenja Suda BiH objava ili emitovanje fotografskog, video i audio zapisa lika zaštićenog svjedoka I-3, kao i sadržaja njegovog svjedočenja putem elektronskih ili printanih medija. Svjedok I-1 je svjedočio u postupku iz odvojene prostorije uz distorziju lika i glasa, a svjedok I-2 zbog lošeg zdravstvenog stanja nije pristupio pred Sud, već su čitani iskazi ovog svjedoka iz drugih predmeta.

45. Odlukom Suda od 07.04.2010.godine, je zabranjeno izdavanje video zapisa i fotografija svjedoka Envera Husića sa suđenja.

2. Odluka o isključenju javnosti

46. Vijeće je isključilo javnost sa nekih dijelova glavnog pretresa u skladu sa članom 237. ZKP BiH, u kojem se navodi "*Odluku o isključenju javnosti donosi sud,ja, odnosno vijeće iješenjem kcje mora biti obrazloženo i javno objavjeno*", a iz razloga propisanih članom 235. ZKP BiH. U interesu zaštite svjedoka, na glavnom pretresu koji je održan dana 10.09.2009.godine bila je isključena javnost kako bi se raspravilo i donijela odluka o mjerama zaštite za svjedoka I-1. Dana 15.03.2012.godine vijeće je uz saglasnost stranaka donijelo odluku o isključenju javnosti radi rasprave o dokazu koji se odnosio na zaštićenog svjedoka u ovom predmetu i nosio oznaku povjerljivo.

3. Protok roka od 30 (trideset) dana

47. Imajući u vidu odredbe člana 251. stav 2. ZKP BiH koje propisuju da: „*Glavni pretres kcji je odgođen mora ponovo početi ako se izmjereni sastav vijeća ili ako je odgađanje trajalo duže do 30 dana, ali uz saglasnost stranaka i branioca vijeće može odlučiti da se u ovakvom slučaju svjedoci i vještaci ne saslušavaju ponovo i da se ne vrši novi uviđaj, nego da se koriste iskazi svjedoka i vještaka dati na ranijem glavnom pretresu, odnosno da se koristi zapisnik o uviđaju*“. U ovom konkretnom predmetu između nastavaka glavnog pretresa održanih na dane 15.07.2010.godine i 26.08.2010.godine, zatim 26.08.2010.godine i 30.09.2010.godine, 13.07.2011. godine i 25.08.2011.godine, 25.08.2011.godine i 06.10.2011.godine i 15.12.2011.godine i 26.01.2012.godine proteklo je više od trideset dana, a u skladu sa gore navedenom odredbom Vijeće je uz prethodno pribavljenu saglasnost stranaka u postupku i branioca optuženog, nastavio postupak jer su se svi složili da nije neophodno počinjati pretres iznova.

4. Odluka Suda o prigovorima na izvedene dokaze

48. Prigovor relevantnosti koji je odbrana istakla u odnosu na dokaze Tužilaštva **T1** i **T1a** (CD film Zorana Petrovića i transkript filma), Sud je odbio kao neosnovan, smatrajući navedene dokaze relevantnim, te je njihovu dokaznu vrijednost cijenio zajedno sa drugim izvedenim dokazima u ovom predmetu.

49. Odbrana osporava dokaznu snagu dokaza broj **T5** (Zapisnik o saslušanju svjedoka **Nikolić Jovana** od 10.10.2005.godine), jer prema saznanjima odbrane, u vrijeme davanja iskaza protiv svjedoka vođena je istraga, te odbrana smatra da je navedeni iskaz dao u svojstvu osumnjičenog. Uvidom u navedeni zapisnik, Sud je utvrdio da je svjedok dao iskaz u svojstvu svjedoka, te ne postoje dokazi koji bi upućivali na neki drugi zaključak, pored samih sumnji odbrane. Stoga je sudeće vijeće navedeni prigovor odbilo, smatrajući ga neosnovanim.

50. Prigovor zakonitosti u odnosu na dokaz Tužilaštva **T6** (Zapisnik o saslušanju svjedoka **Miladina Nikolića** od 12.05.2009.godine), odbrana je uložila jer je svjedok

naveo da su u zapisnik unošene sadržine koje on nije govorio na ispitivanju, dok je Tužilaštvo istaklo da se radi o zakonitom dokazu, da je svjedoku objašnjeno u kom svojstvu daje iskaz, koji argument je i ovo vijeće prihvatilo, te ovaj dokaz cijeno samo u pogledu razlika u svjedočenju na glavnom pretresu.

51. Odbrana prigovara na uvođenje dokaza **T10** (zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji od 04.10.2005.godine), jer rekonstrukcija nije bila predmet direktnog ispitivanja svjedoka. Sud je dozvolio ulaganje ovog zapisnika, jer je isti prezentiran samo u svrhu identifikacije potpisa na zapisniku.

52. Odbrana je istakla prigovor u odnosu na dokaz **T11** (fotografija uložena za vrijeme saslušanja **Stupar Dragomira**), jer su oznake na fotografiji bile sugestivne prirode. Vijeće je cijeno ovaj prigovor u svijetlu svjedočenja ovog svjedoka, te utvrdilo da oznake nisu bile sugestivne i da je svjedok svoj iskaz dao slobodno i bez uticaja.

53. Odbrana je istakla prigovor i u odnosu na dokaz broj **T-32** (Zapisnik o saslušanju svjedoka **Pepić Milenka**, od 26.10.2005.godine), u vrijeme uvođenja tog dokaza u spis, jer se radi o fotokopiji. Vijeće je obezbjedilo originalni zapisnik i prezentiralo u sudnici te na taj način anuliralo istaknuti prigovor.

54. Odbrana je istakla prigovor zakonitosti u odnosu na dokaza Tužilaštva **T 33 (Zapisnik o saslušanju svjedoka Slobodana Stjepanovića)**, s obzirom da je navedeni dokaz pribavljen na nezakonit način prema ocjeni odbrane, jer prilikom saslušanja u prethodnom postupku niko od pravosudnih organa nije bio prisutan. Kako je uzimanje izjave od policijskog službenika zakonita radnja i ista se vrši u skladu sa odredbom člana 219. stav 1. i 3. ZKP BiH, to je vijeće navedeni prigovor odbrane odbilo kao neosnovan.

55. Sud je prihvatio iskaz svjedoka Stevanović Miladina koji je dao u istrazi i koji je u sudski spis uveden kao dokaz broj T-36, smatrajući ga zakonitim, istinitim i vjerodostojnim. Prigovor zakonitosti koji je odbrana istakla u odnosu na dokaza **T-36** (zapisnik o saslušanju svjedoka **Stevanović Miladina**, broj KT-RZ.10/05 od 01.07.2005.godine.), jer smatra da je isti u suprotnosti sa članom 273. stav 2. ili 3. ZKP BiH, i članom 78. stav 2. tačka c) ZKP BiH, zbog okolnosti pod kojim je uzmana njegova izjava, zbog sadržine izjave i grešaka koje postoje u istom u pogledu vremena početka i završetka uzimanja izjave. Naime, vijeće je analiziralo izjavu ovog svjedoka u kontekstu samog statusa koji je imao prilikom davanja izjave i u kontekstu njegove

izjave da je tek naknadno saznao da ne mora govoriti istinu kao osumnjičeni. U vezi grešaka u Zapisniku o saslušanju osumnjičenog Stevanović Miladina, a koje se odnose na greške u imenu osumnjičenog, datumu uzimanja izjave, te vremenu pristupa osumnjičenog ispitivanju, a koje se nalaze u uvodu samog zapisnika, vijeće je cijeniло i prihvatilo službenu zabilješku sačinjenu 04.07.2005.godine od strane zapisničara Snježane Rajić, a koja je uvedena u sudski spis pod rednim brojem **T-42**, te utvrdilo da su greške počinjene u Zapisniku o saslušanju osumnjičenog tehničke prirode, te da su učinjene uslijed previda i greške zapisničara Snježane Rajića, ali koje ni na koji način nisu uticale na sadržaj samog zapisnika i izjave, a koji je i potpisan od strane osumnjičenog Stevanović Miladina, njegovog branioca i tužioca Ibri Bulića.

56. Odbrana iz istih razloga prigovarala i na izvedeni dokaz **T-39** (Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog **Petra Mitrovića** od 21.02.2005.godine). Svjedok Mitrović Petar je negirao većinu svojih izjava iz predmetnog zapisnika i objašnjavao je to navodnim pritiscima kojima je bio podvrgnut. Vijeće je analiziralo njegova objašnjenja koja je davao u toku ispitivanja i nalazi da su konfuzna, kontradiktorna i da se uglavnom ne sjeća izjava ili da ih negira u dijelovima koji uglavnom govore o učešću njegovi suboraca u inkriminiranom događaju sa objašnjenjem kako nije čuo diktiranje zapisnika „jer ga bolila glava“. Međutim, shodno ZKP- BiH izjava iz istrage svjedoka Mitrovića je sastavljena korektno, ispitivani je tada u svojstvu osumnjičenog imao je branioca za vrijeme ispitivanja, poučen je o svojim pravima i znajući ih ipak je stavio svoj potpis na Zapisnik o ispitivanju. Vijeću nisu predočeni dokazi da je na ispitivanog izvršen pritisak, te nalazi da se predmetna izjava Mitrovića data na Zapisnik, predstavlja pouzdan dokaz naročito jer se činjenice koje pruža o sveukupnim dešavanjima podudarne su saznanjima o dešavanjima u skladištu do kojih je vijeće došlo kroz druge dokaze. Na te okolnosti odbrane je uložila i nalaz i mišljenje kojim je dovodila u pitanje sposobnost svjedoka da svjedoči o događajima iz jula 1995.godine, sud je cijeniо navedeni nalaz te utvrdio, da zdravstveno stanje svjedoka nije moglo uticati na sadržaj i korektnost reprodukcije događaja iz jula 1995.godine.

57. U vezi prigovora koje je istakla odbrana na dokaze broj **T-32**, **T-36** i **T-39** zbog činjenice da je Tužilac u sudski spis uložio kopiju zapisnika o saslušanju svjedoka, a ne original, Sud je iz sudskog spisa X-KR-05/24 pribavio originalne dokaze, jer su tamo i uloženi, te ih je za potrebe ovog predmeta prezentirati u sudnici.

58. Dana 15.03.2012. godine predsjednik vijeća je konstatotova da se

sa liste dokaza brišu slijedeći dokazi **T151, 150, T147, T145, T144**, jer je Tužilaštvo odustalo od svjedoka Roberta Frankena, Paula Groenwegen, Thomas Karremansa, Cornelis Van Dujin, Pietera Boering, čije je transkripte prethodno uložilo. Također briše i brojeve dokaza **T-142, T53, T54**, jer je Sud odbio prijedlog Tužilaštva za uvođenje izvještaja vještaka Richarda Buttlera, utvrdivši da je u toku dokaznog postupka već izvedeno dovoljno dokaza na okolnosti o kojima je Richard Buttler trebao svjedočiti.

59. Dana 16.02.2012. godine, Sud je odbio prijedlog odbrane za suočenjem zaštićenog svjedoka I-3 sa Alibašić Salihom, Ivanović Mirkom i Rankić Milenom, smatrajući da je Sud prilikom njihovog svjedočenja dobio dovoljno informacija na osnovu kojih će cijeliti njihove iskaze.

60. Dana 15.03.2012. godine Sud je donio odluku o odbijanju da kao dokaz Tužilaštva uvede dokument *Izjava o činjenicama i priznanju krivice od 06.05.2003.godine, Momir Nikolić*, prihvatajući prigovor odbrane da isti nije relevantan i objektivian.

61. Dana 15.03.2012. godine Sud je odbio prigovor zakonitosti Tužilaštva uložen na dokaz pod rednim brojem **O – 53, smatrajući ga zakonitim** i odlučio da isti prihvati kao dokaz, a da će njegovu dokaznu vrijednost cijeliti zajedno sa ostalim ostalim dokazima uložanim u sudski spis.

5. Izuzetak od neposrednog izvođenja dokaza

62. Odbrana je insistirala na pozivanju svjedoka I-2 za unakrsno ispitivanje, međutim nakon što su obavješteni o lošem zdravstvenom stanju navedenog svjedoka, vijeće je dana 17.03.2011.godine, uz saglasnost odbrane donijelo odluku da se u sudski spis ulože transkripti svjedočenja svjedoka I-2 iz predmeta Krstić od dana 10.04.2000.godine i transkript svjedočenja svjedoka I-2 u predmetu Stupar Miloš i dr. od dana 12.10.2006.godine, kao dokaz Tužilaštva, a dana 31.03.2011.godine da se javno pročita transkript svjedočenja svjedoka I-2 u predmetu Popović i dr., koji je predložila odbrana. Navedenu odluku Sud je donio u skladu sa odredbom člana 273. stav 1. ZKP BiH, izuzetak od neposrednog sprovođenja dokaza u slučaju kada je dolazak ispitanice

osobe pred Sud nemoguć ili je znatano otežan iz važnih razloga.

63. Dana 22.04.2012.godine u smislu odredbe člana 273. ZKP BiH, sudeće vijeće je donijelo odluku da se pročita iskaz svjedoka Luke Markovića iz istrage, te da se u sudski spis kao dokaza optužbe uloži Zapisnik SIPA-e o saslušanju svjedoka Marković Luke, broj 14-04/2-2990/05 od 20.09.2005. godine pod rednim brojem **T-46**, Zapisnik MUP RS-a (CJB Bijeljina) o prikupljanju izjava od lica Marković Luke, broj 12-02/04 od 20.06.2005. godine pod rednim brojeve **T-47**, Zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji, broj KT-RZ-10/05 od 29.9.2005. godine uz cd (Marković Luka), jer je Luka Marković preminuo.

III. PRIMJENA ZAKONA

64. U pogledu pitanja primjenjivog materijalnog zakona, neophodno je istaći zašto se ne primjenjuju odredbe Krivičnog zakona Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (KZ SFRJ) koji je bio na snazi u vrijeme relevantnih događaja iz izreke ove presude.

65. Zločini protiv čovječnosti nije bio regulisan u KZ SFRJ, koji je na osnovu Uredbe sa zakonskom snagom od 22.05.1992.godine preuzet kao zakon Republike BiH, a stupio je na snagu danom objavljivanja. Međutim, KZ BiH koji je stupio na snagu 01.03.2003.godine, reguliše zločine protiv čovječnosti u članu 172. kao krivično djelo za koje je zapriječena kazna zatvora od najmanje 10 godina ili kazna dugotrajnog zatvora.

66. S obzirom na vrijeme navodnog izvršenja krivičnih djela (juli 1995.godine) i materijalni zakon koji je tada bio na snazi, Sud smatra da je važno obratiti pažnju na načelo zakonitosti (na obje strane: *nullum crimen sine lege i nulla poena sine lege*) i načelo vremenskog važenja krivičnog zakona.

67. Naime, član 3. KZ BiH propisuje načelo zakonitosti, odnosno da se krivična djela i krivičnopravne sankcije propisuju samo zakonom te da nikome ne može biti izrečena kazna ili druga krivičnopravna sankcija za djelo koje, prije nego što je učinjeno, nije bilo zakonom ili međunarodnim pravom propisano kao krivično djelo i za koje zakonom nije bila propisana kazna. Nadalje, član 4. KZ BiH propisuje da se na učinioca krivičnog djela primjenjuje zakon koji je bio na snazi u vrijeme učinjena krivičnog djela, a ako se poslije učinjenja krivičnog djela jednom ili više puta izmijeni zakon, primjenit će se zakon koji je blaži za učinioca.

68. Načelo zakonitosti propisano je također i članom 7. stav 1. Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP). Europska konvencija ima prioritet nad svim ostalim zakonima u BiH prema članu 2. stav 2. Ustava BiH. Ova odredba EKLJP sadrži generalno načelo kojim se zabranjuje teža kazna od one koja je bila primjenjiva u momentu kada je kazneno djelo počinjeno, ali se ne propisuje primjena najblažeg zakona.

69. Međutim član 4a) KZ BiH propisuje da članovi 3. i 4. KZ BiH ne sprječavaju suđenje i kažnjavanje bilo kojeg lica za bilo koje činjenje ili nečinjenje koje je u

vrijeme kada je počinjeno predstavljalo “krivično djelo u skladu sa općim načelima međunarodnog prava”.

70. Isto tako i člana 7. stav 2. EKLJP daje isti izuzetak uz uslov da stav 1. istog člana “ne utiče na suđenje ili kažnjavanje bilo koje osobe koja je kriva za činjenje ili nečinjenje, ako je to djelo u vrijeme izvršenja predstavljalo krivično djelo prema opštim pravnim načelima priznatim kod civiliziranih naroda”⁵

71. Ovi ugovori (Europska konvencija i Međunarodni pakt) su obavezujući za BiH, a član 4a) KZ BiH kodificira ovaj princip.

72. Ovim se utvrđuje mogućnost odstupanja, pod posebnim uslovima, od načela utvrđenih članom 3 i 4. KZ BiH, te članom 7 stav 1. EKLJP time i primjene važećeg zakona u postupcima koji se vode za djela koja predstavljaju djela međunarodnog prava.

73. Kako je ranije navedeno, KZ BiH predviđa zločine protiv čovječnosti u članu 172. KZ BiH, a koji predviđa kaznu zatvora od 10.godina ili dugotrajni zatvor. Međutim, zločini protiv čovječnosti nije predviđen u KZ SFRJ. Slijedom gorenavedenog, mora se konstatovati da u vrijeme kada su navodno počinjena krivična djela, Bosna i Hercegovina je kao nasljednica države SFRJ bila strana potpisnica svih relevantnih međunarodnih konvencija o ljudskim pravima i međunarodnom humanitarnom pravu.

74. Prema principu univerzalne nadležnosti, običajno međunarodno humanitarno pravo obavezuje svaku državu u svijetu, bez obzira da li je ratifikovala odgovarajuće međunarodne pravne instrumente, tako da je svaka država obavezna da krivično goni ili izruči (*aut dedere aut judicare*) sve osobe za koje se sumnja da su izvršile povredu običajnog međunarodnog humanitarnog prava. Bilo kakvo ograničenje koje nametne država u vezi sa izručenjem osobe koja se tereti da je prekršila međunarodno običajno humanitarno pravo predstavlja kršenje međunarodnih obaveza te države.

75. Stoga bez obzira da li se posmatra sa aspekta međunarodnog običajnog prava, međunarodnog ugovornog prava ili “principa međunarodnog prava” nesporno je da su ratni zločini, uključujući zločini protiv čovječnosti, predstavljali krivično djelo u kritičnom periodu, odnosno načelo zakonitosti je bilo zadovoljeno.

⁵ Pogledati takođe i član 15 stav 1 i 2. Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima, koji sadrže slične odredbe)

76. Stoga Sud nalazi da primjena člana 172. KZ BiH ne predstavlja kršenje prava na zabranu retroaktivne primjene krivičnog zakona.

77. U kontekstu gore navedenog bitno je spomenuti da je 10.04.2012.godine vijeće Europskog Suda za ljudska prava u Strasburu, donijelo presudu po aplikaciji osuđenog lica *Boban Šimšić*, kojom se ista odbija kao neosnovana. U navedenoj presudi se ističe:

Sud opaža da je sadašnji aplikant bio osuđen 2007. godine za progon kao zločini protiv čovječnosti s obzirom na cjela kcja su desila 1992. godine. Kako pobjana cjela nisu sadržavala zločine protiv čovječnosti prema domaćem pravu sve do stuparja na snagu Kaznenog zakona, evidentno je iz dokumenata citiranih u gore navedenim stavcima od 8-13 da su pobjana cjela, u vremenu kada su bila počirjena, sadržavala zločine protiv čovječnosti prema međunarodnom pravu. U tom smislu, primjećuje se da su svi sastavni elementi zločina protiv čovječnosti ispunjeni u ovom slučaju: pobjana cjela su izvršena u kontekstu šireg i sistematičnog napada s cijem na civilno stanovništvo i aplikant je bio svjestan ovih napada (suprotno slučaju Korbely, gore navedeni stavci, §§ 83-85).

1. Aplikant je tvrdio da n.je mogao predvicjeti da su njegova cjela mogla sadržavati zločine protiv čovječnosti prema međunarodnom pravu. Primjećeno je, također, da je aplikant počinio ova cjela kao policijski službenik. Sud drži da se osobe kcje obnašaju profesionalnu dužnost moraju procesuirati s najvećim stupnjem opreza sljedeći njihovo zanimanje, te se može očekivati da dobju posebnu pažnju u procjeni rizika kcju je ta aktivnost povlačila za sobom (vicjeti Kononov, gore navedeno, § 235) Nada.je, imajući u vidu strahovitu, nezakonitu prirodu njegovih cjela, kcja uključuju ubistva i mučenja Bošnjaka unutar konteksta šireg i sistematičnog napada Bošnjačkog civilnog stanovništva Opštine Višegrad, čak bi i površna reakcija od strane aplikanta navela da su cjela riskantna sadržavajući zločine protiv čovječnosti za kcje bi se on mogao držati odgovornim.

2. Sud zaključuje da su cjela aplikanta, u vremenu kada su izvršena, sadržavala kazneno cjelo definirano s dovo.jno dostupnosti i predvidivosti prema međunarodnom pravu.

Ova je žalba, zbog toga, očigledno neosnovana i mora se odbiti prema članu 35. stavkama 3(a) i 4. Konvencije.

IV. OPŠTA RAZMATRANJA DOKAZA

78. Osnovna obaveza vijeća u pogledu *svih* dokaza propisana je članom 281. stav 2. ZKP-a BiH u kojem se navodi: "Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak je li neka činjenica dokazana."

79. Sudska praksa je za osuđujuću presudu definisala standard "dokaza van razumne sumnje". Prema opšteprihvaćenom stanovištu, dokazi van razumne sumnje su dokazi na osnovu kojih se pouzdano može zaključiti da postoji veći stepen vjerovatnoće da je optuženi počinio krivično djelo.

80. Sud je razmatrao i cijenio sve izvedene dokaze, ali će se u presudi osvrtni samo na one dokaze koji su relevantni za donošenje odluke, te obrazlagati i iznositi zaključke samo o činjenicama koje su od suštinske važnosti za odluku. Sud podsjeća da član 15. ZKP BiH predviđa princip slobodne ocjene dokaza, koji je ograničen jedino principom zakonitosti dokaza, što znači da je ocjena dokaza oslobođena formalnih pravnih pravila koja bi a priori određivala vrijednost pojedinih dokaza. Uspostavljajući ovaj princip, zakonodavac je dao neophodnu slobodu sudskoj vlasti i pokazao povjerenje u prosudbenu moć sudija

81. Osim što iskaz svjedoka treba biti dat iskreno, neophodno je i da je iskaz pouzdan. Imajući to na umu, vijeće je tokom cijelog postupka bilo svjesno da je u iskazima o činjenicama koje su se dogodile puno godina prije davanja iskaza, prisutna nesigurnost usljed nestalnosti ljudske percepcije u odnosu na traumatične događaje i sjećanja tih događaja. Prilikom ocjene iskaza svjedoka koji su svjedočili u predmetnom postupku, vijeće je posebno cijnilo njihovo držanje, ponašanje i karakter, razmotrivši u odnosu na njih i druge dokaze i okolnosti u vezi sa ovim predmetom.

82. Nedosljednosti u iskazu svjedoka ne znače same po sebi da sudsko vijeće koje postupa razložno to svjedočenje mora odbaciti kao nepouzdanost.⁶ Slično tome, faktori kao što su vremenski razmak između događaja i svjedočenja, mogući uticaj trećih lica, nepodudarnosti, ili stresne okolnosti u vrijeme događaja ne isključuju automatski

⁶ Drugostepena presuda u predmetu *Čelebić*, par.485 i 496 – 498.

mogućnost da se vijeće osloni na takav iskaz. Međutim, trebalo bi da pretresno vijeće prilikom ocjenjivanja i odmjeravanja težine dokaza vodi računa i takve faktore uzme u obzir.⁷

83. Vezano za posredne dokaze (dokaze iz druge ruke), vijeće ističe da su u praksi ovog suda takvi dokazi prihvatljivi. Naravno, dokazna vrijednost takvih dokaza zavisi od konteksta i karaktera predmetnog iskaza, kao i od toga da li je taj iskaz potkrijepljen i drugim dokazima. Osim toga, vijeće podsjeća da je Sud slobodan u ocjeni dokaza (u skladu sa članom 15. ZKP BiH).

84. Vijeće je imalo u vidu i praksu Evropskog Suda za ljudska prava⁸ prema kojoj se Sud, iako je obavezan dati razloge za svoju odluku, ne mora detaljno baviti svakim argumentom koji je iznijela neka od strana u postupku.

85. Ne postoji zakonska obaveza da se u presudi izlože svi pojedini dokazi. Zakonska obaveza je razmatranje svih iznesenih dokaza prilikom donošenja odluke. Bilo bi nesvrshodno nametati bilo kojem sudećem vijeću obavezu da svaki pojedinačni dokaz, dakle, svako svjedočenje i svaki materijalni dokaz koji su izneseni tokom glavnog pretresa, pojedinačno obrazlaže u presudi.

86. Žalbeno vijeće u predmetu *Kvočka* podsjeća na to da je stvar diskrecione ocjene pretresnog vijeća koje će pravne argumente razmotriti. Što se tiče zaključaka o činjenicama, pretresno vijeće je dužno da izvede samo one zaključke o činjenicama koji su od suštinske važnosti za utvrđivanje krivice po određenoj tački optužnice. Nije nužno osvrutati se na svaki iskaz svjedoka ili svaki dokaz u sudskom spisu.⁹

87. Isti stav je iznesen od strane Žalbenog vijeća MKSJ i u predmetu *Mucić i dr.:* „Pretresno vijeće nije dužno da u svojoj presudi iznosi i opravdava svoje nalaze u vezi sa svime što je izneseno tokom suđenja“¹⁰

88. Žalbeno vijeće podsjeća da pretresno vijeće ima puno diskreciono pravo da odmjeri koju će težinu i vjerodostojnost pripisati iskazu nekog svjedoka¹¹. Pritom pretresno vijeće mora uzimati u obzir relevantne faktore u zavisnosti od konkretnog

⁷ Predmet *Kupreškić i dr.*, br. IT-95-15-A, Presuda žalbenog vijeća od 23.10.2001.godine, strana 12, par 31;

⁸ Predmet Evropskog suda za ljudska prava *Garcia Ruiz v. Spain*, No. 30544/96, 21.01.1999. godine

⁹ Presuda Žalbenog vijeća u predmetu *Kvočka i dr.*, par. 23-25

¹⁰ *Mucić i dr.*, Presuda Žalbenog vijeća, 20. februara 2001. godine, par. 498

slučaja, uključujući i ponašanje svjedoka u sudnici, njegovu ulogu u datim događajima, uvjerljivost i jasnoću njegovog iskaza, pitanja da li ima protivrječnosti ili nedosljednosti u njegovim uzastopnim izjavama ili između njegovog svjedočenja i drugih dokaza, ranije primjere lažnog svjedočenja, motivaciju za davanje lažnog iskaza, te odgovore tog svjedoka tokom unakrsnog ispitivanja.¹²

89. Neki faktori su izuzetno važni za ocjenjivanje **svjedoka saučesnika**, na primjer: pitanje u kojoj mjeri su objašnjene nepodudarnosti iskaza,¹³ da li se svjedok saučesnik s tužilaštvom sporazumio o izjašnjavanju o krivici; da li mu se već ranije sudilo i, ako jeste, da li je osuđen za vlastita krivična djela ili još čeka okončanje suđenja; te da li svjedok eventualno ima neki drugi razlog da bude kivan na optuženog.¹⁴ Potkrepljenost je također jedan od mnogih potencijalnih faktora koji su pretresnom vijeću bitni za ocjenjivanje vjerodostojnosti svjedoka.

90. Vijeće je u ovom predmetu u pogledu konkretnih radnja izvršenja optuženog Ivanović Željka 13.jula 1995. godine ispred hangara ZZ "Kravica" analiziralo iskaze zaštićenog svjedoka I-3, te svjedoka Mitrović Petra i Stevanović Miladina, analizirajući iskaze ovih svjedoka u skladu i sa gore naprijed navednim kriterijama, ali i u skladu sa fazom krivičnog postupka koji se vodio protiv njih u vrijeme dok su u nekom drugom predmetu davali iskaz kao svjedoci, odnosno koliko su imali interesa da umanje svoju ulogu u događaju o kojem svjedoči. Nadalje neke razlike u iskazima svjedoka, naročito zaštićenog svjedoka I-3 vijeće je u vezi spominjanja ili ne spominjanja nekih bitnih činjenica u ranijim iskazima, a onda njihovo naknadno spominjanje u kasnijim iskazima, analiziralo i cijeno kroz okolnost da li to svjedok čini samoinicijativno ili nove bitne činjenice spominje kao odgovor na pitanje tužioca ili advokata.

91. Vijeće je poklonilo vjeru zaštićenom svjedoku I-3, njegov iskaz je analiziralo sa posebnom pažnjom koji je generalno govoreći podudaran sa kazivanjima ostalih svjedoka, kao i materijalnom dokumentacijom i videozapisom, te potkrepljen sa drugim dokazima, naročito izjavama Stevanović Miladina i Mitrović Petra.

¹¹ Drugostepena presuda u predmetu Nahimana i drugi, par.194, Međunarodni krivični sud za Ruandu;

¹² Drugostepena presuda u predmetu Nahimana i dr., par 194.;

¹³ Drugostepena presuda Kordić i Čerkez, par 266;

¹⁴ Vidi prvostepenu presudu u predmetu Kajelijeli, par 151, Međunarodni krivični sud za Ruandu;

1. Kredibilitet zaštićenog svjedoka I-3

92. Odbrana je pokušala osporiti kredibilitet zaštićenog svjedoka I-3 ističući da je I-3 osoba koja je zaključila sporazum sa Tužilaštvom BiH, te da nastojeći za sebe izdejstvovati povoljni krivičnopravni položaj, inkriminiše druge isključivo vođen tim motivom. Također je isticala da je zaštićeni svjedok I-3 kao osoba nepouzdan i da se ni u kom slučaju na njegovom iskazu ne može zasnovati osuda.

93. Tužilaštvo je prvo ispitalo zaštićenog svjedoka I-3 u svojstvu osumnjičenog 08.04.2008. godine, nakon što ga je Republika Srbija izručila Bosni i Hercegovini. Osumnjičeni se branio šutnjom i nije dao izjavu, a potom je **18.04.2008.** godine zatražio da da izjavu u svojstvu osumnjičenog, a nakon toga je Tužilaštvo osumnjičenom dalo imunitet od krivičnog gonjenja koji se odnosio na njegovu izjavu koja je mogla biti korištena tokom pregovaranja o priznanju krivice.

94. Svjedok je dao izjavu **22.05.2008.** godine u svojstvu svjedoka, a davanje lažnog iskaza povlačilo je krivičnu odgovornost. Svjedok je nakon toga svjedočio u predmetu *Kravica (Stupar)* i identifikovao osobe koje su učestvovala u masakru.

95. Izjava koju je zaštićeni svjedok I-3 dao **22.05.2008.** godine, mnogo je detaljnija od prve izjave. Svjedok je objasnio Sudu da nije rekao cijelu istinu u svojoj prvoj izjavi od 18.04.2008.godine. Svjedok nije imao obavezu da govori istinu kada je svjedočio u svojstvu osumnjičenog, ali jeste kada je davao iskaz u svojstvu svjedoka, tj; 22.05.2008.godine. Njegovo svjedočenje na Sudu bilo je u skladu sa onim što je izjavio 22.05.2008 uz napomenu da u navedenom iskazu iz istrage, optuženog Ivanović Željku uopće nije ni spomenuo.

96. Zaštićeni svjedok I-3 je zaključio sporazum o priznanju krivice za događaje povodom dešavanja u Kravici i Sud BiH ga je presudom nakon prihvatanja **sporazuma o priznanju krivnje, oglasio krivim za pomaganje u ubistvima, deportaciji i prisilnom preseljenju kao zločinima protiv čovječnosti počinjenom u Srebrenici u julu 1995.** godine i osudio ga na zatvorsku kaznu u trajanju od **šest godina.**

97. Sudeće vijeće se slaže da analiza ovog dokaza mora uključivati osvrt na njegov položaj u odnosu na optužena lica i njegovi motivi svjedočenja također trebaju biti

analizirani.

98. Ustavni sud Bosne i Hercegovine je u nekoliko predmeta razmatrao pitanje dokazne snage svjedočenja svjedoka koji je zaključio sporazum o krivici. U predmetu po apelaciji M.Š.¹⁵ Ustavni sud je razmatrao apelaciju u kojoj apelant ukazuje da je došlo do povrede prava na pravično suđenje iz člana 6. stav 1. EKLJP jer je odluka o njegovu krivici zasnovana u najvećem dijelu na iskazu lica protiv kojeg je također vođen krivični postupak zbog istog djela kao i kod apelanta, a koji je po optužnici zaključio sporazum o priznanju krivice sa Tužilaštvom.

99. U predmetu M.Š. Ustavnog suda BiH i zaključak da dokaze koje iznese svjedok koji svjedoči nakon sklapanja sporazuma o priznanju krivice ili dobijanja imuniteta ne treba smatrati nepouzdanima, odnosno odbaciti i da ih ne treba analizirati znatno detaljnije od ostalih dokaza. „Što se tiče svjedočenja navedenog svjedoka (koji je svjedočio nakon sklapanja sporazuma o priznanju krivice), iako ovakvi svjedoci često mogu biti nepouzdana, *to samo po sebi nije razlog da se iskazu takvog svjedoka ne pokloni vjera.*”¹⁶

100. Ustavni sud BiH je dalje naveo standard da obrazloženje mora da zadovoljava zahtjev brižljive i savjesne ocjene dokaza, kao i da mora postojati stvarna, na objektivnim činjenicama zasnovana i obrazložena istinitost zaključaka suda.

101. Žalbeno vijeće u *predmetu Niyitegeka*, od ranije smatra da ni Statut ni Pravilnik pretresnom vijeću ničim ne zabranjuje da se oslanja na iskaze svjedoka saučesnika.¹⁷ Međutim takvom svjedočenju valja pristupiti sa oprezom, “budući da je glavni zadatak procijeniti da li dotični svjedok mogao imati motive ili pobude da inkriminiše optuženog”¹⁸ Uprkos tome, pretresno vijeće zadržava diskreciono pravo da se osloni na nepotkrepljeni, ali inače, vjerodostojni iskaz svjedoka¹⁹. Žalbeno vijeće Specijalnog Suda za Sijera Leone tu odredbu je proširilo kako bi obuhvatila i svjedoka saučesnika, naglasivši da pretresno vijeće “može izreći osuđujuću presudu na temelju iskaza jednog svjedoka, čak i ako se radi o saučesniku, pod uslovom da se takvom iskazu pristupi sa

¹⁵ AP 661/04 od 22.04.2005.godine;

¹⁶ M.Š AP-661/04, ustavni Sud BiH, „Odluka o prihvatljivosti i meritumu“, 22.04.2005.godine, para. 37;

¹⁷ Drugostepena presuda u predmetu Niyitegeka, par. 98, Međunarodni krivični sud za Ruandu;

¹⁸ Drugostepena presuda u predmetu Nahimana i drugi, par.439

¹⁹ Drugostepena presuda *Muvuny*, par128, MKSR;

oprezom²⁰. U drugostepenoj presudi u predmetu *Krajišnik*, žalbeno vijeće je zauzelo stav da pretresno vijeće treba ukratko obrazložiti zašto je prihvatilo iskaz svjedoka koji su možda imali motiv ili pobudu da inkriminišu optuženika kako bi pokazalo da je ocjenjivanju takvih dokaza pristupilo sa oprezom. U njemu se naprosto ističe da pretresno vijeće ne može jednostavno navesti da je ocjenjivanju iskaza nekog svjedoka saučesnika pristupilo s oprezom, već mora dokazati da je to zaista i uradilo.

102. Prema mišljenju vijeća u ovom predmetu, ako se uzme u obzir stav Ustavnog suda BiH, Međunarodnih krivičnih tribunala za bivšu Jugoslaviju i Ruandu ne bi se moglo smatrati da je nepravilno ukoliko bi se odluka o krivici optuženog zasnovala na iskazu zaštićenog svjedoka I-3 koji je zaključio sporazum. Sud je uzeo u obzir iskaz zaštićenog svjedoka I-3 i poklonio mu vjeru u pogledu odlučnih činjenica koje su potkrijepljene i iskazima drugih svjedoka, što znači da je sud iskaz ovog svjedoka cijenio sa posebnom pažnjom i oprezom i nije zaključke o odlučnim činjenicama bazirao isključivo na ovom iskazu upravo iz razloga što se radi o svjedoku saučesniku koji je zaključio sporazum o priznanju krivnje.

103. Odbrana je ipak imala primjedbe na svjedočenje ovog svjedoka, nalazeći da je ono netačno i da je svjedok nepouzdan. Međutim, kada je u pitanju kvalitet informacija koje je dao ovaj svjedok, odnosno da li se može smatrati da su one dobijene iz pouzdanog izvora, Vijeće je smatralo da je ovaj svjedok dao istinite informacije u vezi prisutnosti optuženog u Kravicama kada je došlo do likvidacije većeg broja muškaraca muslimanske nacionalnosti. Prvenstveno, u ovom postupku ispitan je veliki broj svjedoka, od kojih su mnogi pripadnici Drugog „odreda „Šekovići“. Svi ovi svjedoci su bili sudionici dešavanja koja su predmet ove optužnice i to uglavnom onih koja su prethodila događaju ispred skladišta u Kravici. Svjedočenja ovih svjedoka su dosljedna po svim pitanjima svjedočenju zaštićenog svjedoka I-3, osim u dijelu koji se odnosio na inkriminaciju i odgovornost optuženih. Tako su, na primjer, svi pripadnici ove jedinice slično opisali borbena kretanja Odreda u periodu od kraja juna do sredine jula 1995. godine, dešavanja na terenu 12.07 i 13.07, dešavanja na putnoj komunikaciji i sl.

104. Pored toga, da je svjedočenje zaštićenog svjedoka I-3 bilo istinito u pogledu prisustva i radnji optuženog, proizilazi iz činjenice da je ovaj svjedok inkriminirao optuženog, dok druge osobe nije. Tako je njegovo svjedočenje išlo u prilog nekim

²⁰ Drugostepena presuda u predmetu *Brima i drugi*, paragraf 129;

pripadnicima za koje je naveo da nisu bili prisutni (za Miladina Stevanovića je naveo da nije bio na kritičnom lokalitetu, a što je i utvrđeno u pravosnažnoj presudi Suda BiH u predmetu X-KR-05/24 – 2 kojom je Stevanović oslobođen optužbe, za Petra Mitrovića, Slobodana Jakovljevića i Branislava Medana naveo je da su otišli iza skladišta da čuvaju zarobljene, a što je također utvrđeno u pravosnažnoj presudi Sud BiH u predmetima X-KR-05/24 i X-KR-05/24 -1).

105. Nadalje, Vijeće je analiziralo da li je tokom svog svjedočenja ovaj svjedok nagovijestio ili je iz njegovog ponašanja proizašao motiv ili neki drugi razlog da nekog od optuženih dovede u nepovoljniji položaj. Vijeće nije moglo naći **poseban motiv** na osnovu kojeg bi izveo zaključak da nešto tog svjedoka motiviše da upravo optuženog inkriminira.

106. Na kraju bitno je istaknuti da je odbrani omogućeno unakrsno ispitivanje ovog svjedoka, ali i da je odbrana ovog svjedoka ispitala i direktno kao svog svjedoka.

107. Vrlo bitan momenat u kontekstu ocjene iskaza svjedoka koji su govorili o ličnosti zaštićenog svjedoka I-3 i njegovim motivima prilikom svjedočenja jeste kada je zaštićeni svjedok I-3 počeo pregovore o krivici sa Tužiocem, Tužilaštva BiH. Svjedok Alibašić Salih je istakao da je zaštićeni svjedok I-3 imao dobre odnose sa svima do tog momenta.

108. Svjedok Mitrović Petar je isticao da nije bio u prijateljskim odnosima sa zaštićenim svjedokom I-3 iako je on njegov zet. Taj odnos svjedok je opisao riječima da mu je sestra rodbina, a zet nije.

109. Odbrana je saslušala svjedoke Alibašić Saliha, Ivanović Mirka, Rankić Milana i Radoja Slobodana, u cilju osporavanja kredibiliteta zaštićenog svjedoka I-3, koji je tokom svog svjedočenja tvrdio da je optuženi Ivanović Željko bio prisutan u Srebrenici kao pripadnik 3.voda „Skelani“.

110. Svjedoci saslušani na okolnost kredibiliteta i ličnosti zaštićenog svjedoka I-3, su svjedočili o njegovim motivima prilikom svjedočenja protiv drugih lica optuženih za događaj u Srebrenici, te o njegovim privatnim odnosima sa tim licima, koji su bili u istom periodu na izdržavanju mjere pritvora sa njim.

111. Svjedok Alibašić Salih je lice koje se sa zaštićenim svjedokom I-3 nalazio u isto

vrijeme u pritvoru, te je istakao da su lica Mitrović Petar i zaštićeni svjedok I-3 bili u dobrim odnosima, dok svjedok nije odlučio da počne pregovore sa tužiocem. Svjedok Alibašić je u svom iskazu istakao da je zaštićeni svjedok I-3 rekao da ako neće on da sklopi sporazum, onda će Mitrović, te je za sve krivio Trifunović Milenka, kao komandira koji nije rekao ko je sve bio prisutan iz voda taj dan, pa on sada mora da govori. Također je istakao da mu je zaštićeni svjedok I-3 rekao da će morati svjedočiti i pominjati ljude i koje zna i koje ne zna u svojim svjedočenjima. Iz svjedočenja Alibašić Saliha, vijeće je utvrdilo da je i svjedok Mitrović Petar imao svoje razloge neslaganja sa zaštićenim svjedokom I-3.

112. Svjedok Ivanović Mirko²¹, brat optuženog Ivanović Željka je svjedočio na okolnost sadržaja razgovara koji je obavio sa zaštićenim svjedokom I-3, ističući da je zaštićeni svjedok I-3 rekao da mu je žao što je rekao da je Ivanović bio tamo, jer nije bio na terenu, te da bi htio to popraviti i da mu je žao njegove porodice, ali je u isto vrijeme bio zabrinut da li bi ako promjeni iskaz mogao imati neke posljedice u odnosu na presudu koju izdržava, te je zamolio da se brat Ivanovića raspita kod Ivanovićevog advokata Petka Pavlovića u vezi posljedica.

113. Odbrana je sa svjedočenjima svjedoka Alibašić Saliha, Ivanović Mirka, Trifunović Milenka i Mitrović Petra dokazivala da je zaštićeni svjedok I-3 imao motive da lažno svjedoči, no sa druge strane postoje i motivi na strani navedenih svjedoka zbog čega njihovim svjedočenjima treba pristupi sa oprezom. Svjedoci Mitrović, Trifunović imaju razloge zbog čega nisu u dobrim odnosima sa zaštićenim svjedokom I-3, a prema navodima svjedoka Alibašić Saliha odnosi između njih su se pogoršali od momenta kada je zaštićeni svjedok I-3 počeo sa pregovorima u Tužilaštvu. Svjedoci imaju razloge da navode da je zaštićeni svjedok I-3 lagao, jer je svojim iskazom isti i njih direktno inkriminirao, svjedočeći u predmetima *Miloš Stupar i drugi*.

114. Sud također primjećuje da se zaštićeni svjedok I-3 sastao sa bratom Ivanović Željka, Ivanović Mirkom 06.06.2010.godine²², deset dana prije nego je svjedočio kao svjedok odbrane u predmetu Ivanović Željko 17.06.2010.godine. Prilikom susreta sa Ivanović Mirkom, svjedok je rekao da ima dobre vijesti za njega, da mu je žao

²¹ Svjedok Ivanović Mirko je svjedočio dana 21.10.2010.godine, kao svjedok odbrane, strana transkripta 12/13;

²² U transkriptu od 21.10.2010.godine, svjedok Ivanović Mirko pominje datum susreta sa zaštićenim svjedokom I-3, strana 14

optuženog Ivanovića i što je govorio da je bio na terenu u Srebrenici. Stoga vijeće uvidom u sadržaj svjedočenja zaštićenog svjedoka I-3 kao svjedoka odbrane zaključuje da svjedok nije izmjenio iskaz u odnosu na svoje ranije svjedočenje kao svjedok Tužilaštva, kako je svjedok Ivanović Mirko navodio da će to učiniti. Izmjene iskaza zaštićenog svjedoka I-3, kada je svjedočio kao svjedok Tužilaštva i odbrane u ovom predmetu, u odnosu na njegova ranija svjedočenja, bila su vezane samo za navode da Ivanović Željko nije pucao iz polukruga prema hangaru, već da je zajedno sa Mitrović Petrom, Medan Branislavom i Jakovljević Slobodanom prošao iza hangara, a ne kako je to odbrana dokazivala kroz iskaze svejodoka Alibašić Saliha i Ivanović Mirka, da Ivanović Željko uopće nije bio taj dana na terenu i nije bio prisutan. I taj iskaz svjedok I-3 je izmjenio u korist optuženog Ivanović Željka. Vijeće nalazi bitnim, ponoviti da je prilikom svjedočenja 17.06.2010.godine, kao svjedoka odbrane u ovom predmetu, svjedok I-3 ostao pri svim navodima koje je istakao i kao svjedok optužbe, svjedočeći 23.03.2010.godine.

115. Pored svjedočenja Alibašić Saliha i Ivanović Mirka na okolnosoti lažnog svejdočenja svjedoka I-3, odbran je izvela dokaz sa oznakom povjerljivo - Izjava zaštićenog svjedok I-3 od 02.04.2012.godine, data u advokatskoj kancelariji Marić. M. Cvetko. U toj izjavi se navodi da je on lično kao svjedok u predmetima; Stupar Miloš i drugi; Vuković Radomir i Tomić Zoran; i predmetu Ivanović Željka, davao iskaze koji u cijelosti nisu bili tačni niti precizni, zbog čega ga progoni savjest i razmišlja da sebi oduzme život, pa želi to da promjeni. Stoga je u navedenoj izjavi svjedok I-3 naveo „da nije tačno da su još u Srednjem znali i dobili naredbu da idu na područje Bratunca i Srebrenice, sa ciljem da zarobljavaju, a potom ubijaju vojno sposobne, a da ženu i nejač progone“, Nadalje da nije tačno da su pripadnici njegove jedinice pobili sve ljude u hangaru, nije tačno da su pred hangarom bili Trifunović, Tomić Zoran zvan Zgembo, Đinić Brane niti Vuković Radomir, njega nije ni poznavao. Također uopće nije siguran ni da li je i koji od Ivanovića bio tu na terenu, jer su u jedinici bila tri Ivanovića (Željko, Jelko i Vlado) i siguran je da nijedan od njih nije bio pred skladištem u hangaru u vrijeme incidentam u vrijeme pogibije Krste Dragičevića i ranjavanja Oficira, te smatra da nije bilo ubistva Dragičevića ništa se ne bi ni dogodilo. Spreman je da putem video linka iz Beograda svjedoči, ukoliko to Sud bude tražio od njega (O-54).

116. Navedeni dokaz je Sud cijenio zajedno sa drugim dokazima izvedenim na ove okolnosti, te je u tom smislu cijenio i dokaznu vrijednost ovog dokumenta. Ovakvu

izjavu svjedoka potpisanu u advokatskoj kancelariji, Sud nalazi potpuno suprotnom iskazu koji je svjedok dao na pretresu i to u odlučnim činjenicama koje su bitne za dokazivanje odgovornosti optuženog za krivično djelo koje mu se stavlja na teret, dok sa druge strane iskaz dat u ovom predmetu u svojstvu svjedoka je u odlučnim dijelovima saglasan ostalim provedenim dokazima. Pri tome sud je imao u vidu da se zaštićeni svjedok I-3 sada nalazi na slobodi van granica BiH (u Republici Srbiji) te da sad ima interes da promjeni svoje ranije iskaze obzirom da je za vrijeme njegovih ranijih svjedočenja njegova porodica bila izložena pritisku i dobijala razne prijetnje, tako da on sada želi da olakša svoj položaj. .

117. Zaštićeni svjedok I-3 je u predmetu Ivanović Željko svjedočio i kao svjedok optužbe i kao svjedok odbrane, a odbrana je u sudski spis uložila materijalne dokaze od broja O-6 do O-16²³ koji se odnose na Zapisnike i transkripte sa suđenja u drugim predmetima koja su se vodila pred Sudom BiH, a odnose se na saslušanje svjedoka I-3 u svojstvu osumnjičenog i svjedoka (*predmeti Stupar Miloš i drugi, Vuković i drugi*), i ukazujući na razlike u njegovom iskazu pokušavala osporiti kredibilitet zaštićenog svjedoka I-3.

118. Vijeće je analiziralo navedene dokaze u kontekstu kredibiliteta zaštićenog svjedoka I-3 i njegovog svjedočenja kao svjedoka u ovom predmetu, te utvrdilo da je isti bio dosljedan i saglasan sa ranijim iskazima u odlučnim činjenicama, a nedosljednosti i razlike su prema ocjeni ovog vijeća bile posljedice činjenice da u drugim predmetima gdje je svjedočio, zaštićeni svjedok I-3 i nije bio pitan za optuženog Ivanović Željka, a prema samim navodima zaštićenog svjedoka I-3 „u ranijim izjava nije pominjao Ivanovića, jer isti tada nije ni bio uhapšen“.

119. Transkripte i iskaze svjedoka I-3 koje je odbrana uložila, ovo vijeće je cijenilo u kontekstu tačnosti, vjerodostojnosti i istinitosti svjedočenja svjedoka I-3 u ovom predmetu. Detaljna analiza iskaza svjedoka I-3 vijeće je obradilo u dijelu presude sa

²³ Zapisnik o saslušanju u svojstvu osumnjičenog dana 18.04.2008.godine; - **O-6/** Transkript o saslušanju svjedoka dana 22.05.2008.godine (u vezi pregovora oko sklapanja sporazuma o priznanju krivice); **O-7/** Transkript svjedočenja na nastavku glavnog pretresa od 29.05.2008.godine u predmetu Mitrović i drugi – dokaz **O8/** Transkript svjedočenja na nastavku glavnog pretresa od 11.06.2008.godine u predmetu Stupar Miloš i drugi - dokaz **O9/** Transkript svjedočenja na nastavku glavnog pretresa od 11.06.2008.godine u predmetu Mitrović Petar i drugi i - dokaz **O10/** Zapisnik o saslušanju svjedoka od 18.08.2008.godine – **O11/** Zapisnik o saslušanju svjedoka od 28.08.2008.godine – **O12/** Transkript svjedočenja u predmetu Vuković i drugi od 11.02.2009.godine - **O13/** Transkript svjedočenja u predmetu Vuković i drugi od 11.03.2009.godine - **O14/** Transkript svjedočenja u predmetu Vuković i drugi od

podnaslovom *Učešće optuženog Ivanovića u osiguranju ceste Bratunac - Korjević Poje – u mjestu Sandići.*

V. NALAZI SUDA

1. Opšti elementi krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ

BiH

120. Na osnovu izmjenjene optužnice Tužilaštva BiH, optuženi Ivanović Željko se teretio za krivično djelo Genocid iz člana 171. KZ BiH tačke a) i b) u vezi sa članom 31. KZ BiH. Međutim, Sud je izvršio prekvalifikaciju krivičnog djela u zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. tačka a) u vezi sa članom 29. istog Zakona, a čija definicija krivičnog djela dijelom glasi:

Ko, kao dio širokog ili sistematičnog napada usmjerenog bilo protiv kojeg civilnog stanovništva, znajući za takav napad, učini koje od ovih djela:

a) lišenje druge osobe života (ubistvo);

kaznit će se kaznom zatvora najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora.

121. Vijeće će se u ovom dijelu osvrnuti na postojanje općih elemenata koji su uslov egzistiranja krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH. Naime, iz zakonske definicije krivičnog djela Zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stav 1. KZ BiH, proizilaze sljedeći opšti elementi ovog krivičnog djela:

- postojanje širokog ili sistematičnog napada,
- usmjerenog protiv civilnog stanovništva;
- da je optuženi znao za takav napad i da su njegova djela dio istog;

(a) Postojanje širokog i sistematičnog napada

122. Na temelju izvedenih dokaza, ovo vijeće je van svake razumne sumnje zaključilo, da je u relevantnom periodu iz izreke presude, odnosno u periodu od 10.07.1995.

13.03.2009.godine - O15/.. Zapisnik o saslušanju svjedoka u tužilaštvu od 26.03.2009.godine svjedočenja u predmetu Ivanović Željko - O 16

godine do 19.07.1995. godine na području enklave Srebrenica postojao širok i sistematičan napad, koji je bio isključivo usmjeren protiv civilnog bošnjačkog stanovništva općine Srebrenica, a što je i potkrepljeno iskazima svih saslušanih svjedoka.

123. U sudskoj praksi je utvrđeno da napad mora biti ili rasprostranjen ili sistematski²⁴ za postojanje elementa krivičnog djela zločini protiv čovječnosti iz člana 5. Statuta. Izraz “**rasprostranjen**” se odnosi na velike razmjere napada i veliki broj žrtava, dok se izraz “**sistematski**” odnosi na organizovani karakter djela nasilja i malu vjerovatnoću da su ona počinjena nasumično.²⁵ Navedeno definiranje rasprostranjenog i sistematskog napada može pomoći i prilikom definiranja širokog i sistematskog napada, čije postojanje zahtjeva zakonska definicija krivičnog djela zločini protiv čovječnosti, prema domaćem zakonodavstvu. Prema sudskoj praksi MKSJ-a, napad je sistematski ukoliko ima organizovani karakter i predstavlja “redovito ponavljanje sličnog kažnjivog ponašanja koje nije slučajno.”²⁶

124. Dana 16.04.1993. godine, Vijeće sigurnosti UN-a je usvojilo **Rezoluciju 819**, koja je kao dokaz optužbe uložena pod rednim broj **T-83**, a kojom se zahtjevalo da sve strane “tretiraju Srebrenicu i njenu okolinu kao zaštićenu zonu koja mora biti izuzeta od svih oružanih napada ili bilo kakvih drugih neprijateljskih činova. Navedenom rezolucijom je ponovo potvrđeno da je zauzimanje teritorije putem prisilnog etničkog čišćenja nezakonito; osudilo “namjerne akcije bosanskih Srba da se civilno stanovništvo silom evakuiše iz Srebrenice i okolnih područja, te zahtjevalo nesmetanu dostavu humanitarne pomoći u Srebrenicu”.

125. **Direktiva broj 7. Vrhovne komande** RS-a/VRS za srebreničku enklavu je dokument koji je uložena kao dokaz Tužilaštva BiH pod rednim **brojem T-84**. Dana 08.03.1995.godine Radovan Karadžić, predsjednik Republike Srpske, je izdao direktivu 7. VRS u kojoj se jasno navodi dugoročna strategija RS u BiH. Glavni prioritet VRS-a prema navedenom dokumentu su bili: 1) da se borbenim aktivnostima i propagandom, napreduje u dubinu neprijateljske teritorije i stvori situaciju na terenu koju će međunarodna zajednica morat prihvatiti; 2) da se poboljša operativna i strateška

²⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, paragraf 93.

²⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par.94 Drugostepna presuda u predmetu *Blaškić*, par.101; Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par.94;

²⁶ Id.

pozicija VRS; 3) smanji prva linija i pošalju regruti kući radi stavljanja ekonomskog oporavka u RS; i 4) da se stvore optimalni uslovi za rukovodstvo da pregovara o mirovnom sporazumu i postizanje strateških ciljeva.

126. U sadržaju **Direktive broj 7** navodi se da je Drinski korpus upućen da "izvrši potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime bi spriječili i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava. Svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici i Žepi. U direktivi se također navodi i politika ograničavanja logističke podrške UNPROFOR-a enklavama i dostave materijalnih resursa muslimanskom stanovništvu, da bi ih dovelo u "zavisnost o našoj dobroj vojsi, a u isto vrijeme da se izbjegne osuda od strane međunarodne zajednice i međunarodnog javnog mjerja". Ovo je također navedeno u dokazu broj T-84.

127. Glavni štab VRS je bio odgovoran za implementaciju Direktive 7., te je dana 31.03.1995. godine izdao Direktivu 7.1 kojom je naredio Drinskom korpusu da, između ostalog, izvodi aktivne borbene formacije oko srebreničke enklave uprkos "zaštićenim zonama", koje je proglasio UN. Sud je kao utvrđenu činjenicu prihvatio postojanje i sadržaj Direktive 7.1.

128. **Naredbom 64/95 od 10. jula 1995. godine**, koja je uložena pod rednim brojem **T-13**, koju je izdao v.d ministar unutrašnjih poslova RS, Tomo Kovač, formirane su zajedničke snage jedinica MUP-a (uključujući I četvu iz Centra za obuku na Jahorini, Drugi odred "Šekovići" i Četa PJP CJB Zvornik) da pomognu snagama Vojske RS u napadu. Prema ovoj naredbi zajedničke snage jedinica MUP-a stavljene su pod komandu Drinskog korpusa VRS, koji je dalje bio podređen Glavnom štabu VRS pod komandom generala Ratka Mladića.

129. Pod rednim brojem 39. prihvaćena je činjenica iz *predmet Krstić* koja se odnosi na **operaciju Krivaja 95**, gdje se navodi:

Nakon toga, tadašnji komandant Drinskog korpusa, general-major Milenko Živanović, potpisao je 2. jula 1995. dvije zapovijedi, u kojima se iznosi plan za napad na enklavu i raznim jedinicama Drinskog korpusa izdaje naređenje da pređu u stanje borbene gotovosti. Operacija je dobila šifrovani naziv "Krivaja 95". (KT 30)

130. Također, svjedoci optužbe i odbrane su svjedočili o situaciji u općini Srebrenica u periodu od 10 – 19. jula 1995.godine. Svjedoci optužbe, Enver Husić, Subašić

Munira, te zaštićeni svjedoci I-1, I-2 su saglasno izjavili da je od 6.juna 1995.godine u Srebrenici situacija bila napeta, bilo je jako granatiranje, pucnjava, živjelo se u velikoj neizvjesnosti, a situacija je postala nepodnošljiva 10.jula kada je zbog intenziteta granatiranja stanovništvo okolnih sela u Srebrenici (Petrići iz Crvene Rijeke) moralo napustiti svoje kuće i iz bezbjedonosnih razloga krenuti prema Potočarima.²⁷

131. Granatiranje Srebrenice o kojemu su svjedočili zaštićeni svjedoci I-1, I-2, te Subašić Munira i Enver Husić, a koje je trajalo od 6 jula, a naročito se intenziviralo 10 i 11. jula od strane Drinskog korpusa VRS-a, bilo je smišljeno sa ciljem da unese strah među bošnjačko stanovništvo i da ih prisili da napuste grad Srebrenicu i to područje, a što je predstavljalo još jednu komponentu napada na Srebrenicu i dio širokog i sistematičnog napada.

132. Jedan dio svjedoka je svjedočio na okolnosti zbivanja ispred baze UNPROFOR-a u Potočarima, gdje su se okupljale uglavno žene i djece, a drugi dio svjedoka, najviše muškarci, o načinu na koji se organizovala kolona, čiji je cilj bio doći do teritorije koju je kontrolisala Armija BiH. Svjedok Enver Husić je bio u koloni koja se kretala kroz šumu, te je bio očevidac oduzimanja dragocijenosti i okupljanja muškaraca na livadi u Sandićim, među kojima je bilo i ranjenih.

133. Da je u periodu od 10 – 19. jula u enklavi Srebrenica vladalo vanredno stanje potvrđuju i saglasni iskazi svjedoka koji govore o atmosferi koja je vladala pred UN bazom u Potočarima 10. jula, gdje su vojnici, prema navodima svjedoka Munire Subašić ubili dvije bebe na najsvirepiji način, da su se dešavala silovanja žena, a da su muškarci ubijani. Gotovo svi svjedoci su potvrdili da su se leševi ljudi mogli vidjeti svuda okolo, a da se osjetio miris ljudske krvi.

134. Prema iskazu svjedoka Envera Husića, žene i manja djeca su se uputila prema Potočarima, dok su se veća djeca i vojno sposobni muškarci uputili prema Kazanima, gdje se formirala kolona prema mjestu Jaginići, te je krajnji cilj iste je bio doći do teritorije koju kontroliše Armija BiH. Kolona se kretala bez prestanka od 6. do 11. jula, kada su došli do mjesta Buljima. Nadalje u svom iskazu svjedok pojašnjava pod kojim okolnostima je došlo do predaje, te pojašnjava da im je bila garantirana sigurnost i zaštita UNPROFOR-a, jer su njihovi transporteri i bili tu. Svjedok je potvrdio da su ih

²⁷ Iskaz svjedoka Envera Husića, od dana 07.04.2010.godine, u predmetu Ivanović Željko, strana transkripta 6;

vojnici u maskirnoj uniformi, nakon što su im oduzeli stvari od vrijednosti, za koje je on pretpostavio da su neka **policija**, sproveli na jednu livadu pored drvenog mosta i da su na to mjesto neprestano pristizali novi ljudi, mnogi od njih su bili i ranjeni. Njemu je bilo naloženo da u dva kanistera sipa vodu i daje svim prisutnim, prilikom čega je on iskoristio tu okolnost i ušao u autobus sa ženama i djecom koji se kretao iz pravca Srebrenice prema Kladnju i na taj način se spasio. Ovaj svjedok je svejdočio na opće okolnosti dešavanja u Srebrenici, te odbrana za njega nije imala pitanja. Za vrijeme saslušanja ovog svejdoka uložena je skica lica mjesta, pod rednim brojem **T-45**; Svjedok I-1 je također bio učesnik kolone, te lice koje je preživjelo streljanje u zemljišnoj zadruzi "Kravica".

135. Pretresno vijeće u predmetu **Popović i drugi** utvrdilo je van razumne sumnje da je postojao rasprostranjen i sistematski napad protiv civilnog stanovništva Srebrenice i Žepe, koji je započeo izdavanjem Direktive broj 7. i da je napad imao razne komponente, uključujući gušenje enklave putem ograničavanja dostave humanitarne pomoći, postepeno slabljenje i onesposobljavnje UNPROFOR-a i planirani vojni napad na enklave, a kulminirao je uklanjanjem hiljada ljudi iz Srebrenice i Žepe.

136. Vojni napad na Srebrenicu je započeo granatiranjem grada, dok je vojno zazuzmanje Srebrenice imalo za posljedicu bijeg civila iz tog područja u bazu UN-a u Potočarima. Napad na zaštićenu zonu je prema ocjeni ovog vijeća bio širok zato što je obuhvatao *velike razmjere i veliki broj žrtava*. Kao posljedica vojnog napada žene i djeca su tražili svoj spas u bazi UN-a, a muškarci su u koloni kroz šumu pokušavali napustiti zaštićenu zonu Srebrenice i doći do teritorije Armije BiH. Također, u periodu 12 i 13.juli došlo je i do organizovanog transporta žene i djece iz Potočara prema Tuzli i Kladnju, tačnije teritoriji pod kontrolom Armije BiH.

137. Kao što je i naprijed navdeneo napad je imao razne komponente, te je na te okolnosti sud prihvatio kao dokazane utvrđene činjenice iz *presude Krstić* i koje se odnose na Direktivu 7, Direktivu 7.1, Operaciju Krivaja 95, koji su takođe uloženi kao materijalni dokazi optužbe. Nadalje kao utvrđene, Sud je prihvatio činjenice koje se odnose na organizaciju civilne policije, specijalne policije, napad na punktove UNPROFOR-a, dešavanja u Srebrenici na 9/10/11/12.juli, učešće i uloga Drinskog korpusa u Srebrenici, odluka generala Mladića u hotelu Fontana vezano za provjeru ko je bio ratni zločinac među zarobljenim muslimanskim stanovništvom, organizovani transport žene i djece iz Srebrenice, granatiranje Srebrenice. Sve navedne

utvrđene činjenice nisu dovedne u pitanje izvedenim dokazima odbrane.

138. Činjenica da su neki pripadnici Armije BiH u Srebrenici bili naoružani, ne utiče na zaključak o postojanju širokog i sistematskog napada na bošnjačke civile u zaštićenoj zoni, jer opasnost koja je prijala od tih pripadnika nije bila srazmjerna opasnosti i intenzitetu naoružanja usmjerenog protiv tog stanovništva.

139. Dana 6.jula 1995.godine ili približno tog datuma, jedinice Drinskog korpusa granatirale su Srebrenicu i napale posmatračke punktove Ujedinjenih nacija unutar enklave na kojima su bile holandske snage. Napad Drinskog korpusa na srebreničku enklavu, uključujući granatiranje, nastavio se do 11.jula 1995.godine kada su snage VRS-a i MUP RS-a ušle u Srebrenicu.

140. Imajući u vidu sve naprijed navedeno, ovo vijeće ne prihvata tvrdnju odbrane da je operacija "Krivaja 95" bila vojno legitimna akcija.

141. Naprotiv, Vijeće je utvrdilo da je Drugi odred Specijalne brigade policije "Šekovići" MUP-a Republike Srpske zajedno sa drugim pripadnicima Vojske Republike Srpske i MUP-a Republike Srpske učestvovao u širokom i sistematskom napadu na civilno stanovništvo zaštićene zone.

(b) Napad je bio usmjeren protiv civilnog stanovništva

142. Kako je evidentno iz prethodnog izlaganja napad je u velikoj mjeri bio usmjeren protiv civilnog stanovništva enklave Srebrenica.

143. Prilikom ocjene statusa lica na koje je izvršen napad na području enklave Srebrenica, vijeće se rukovalo odredbom zajedničkog člana 3. Ženevskih konvencija. U istom se navodi:

Član 3. stav 1. Ženevske konvencije glasi:

'U slučaju oružanog sukoba koji nema karakter međunarodnog sukoba i koji izbije na teritoriji jedne od Visokih strana ugovornica, svaka od Strana u sukobu biće dužna da primjenjuje bar sljedeće odredbe:

1) Prema licima koja ne učestvuju neposredno u neprijateljstvima, podrazumijevajući tu i pripadnike oružanih snaga koji su položili oružje i lica onesposobljena za borbu usljed bolesti, rane, lišenja slobode, ili iz bilo kojeg drugog uzroka, postupaće se, u svakoj prilici, čovječno, bez ikakve nepovoljne diskriminacije zasnovane na rasi, boji kože, vjeri ili ubjeđenju, polu, rođenju ili imovnom stanju, ili bilo kome drugom sličnom mjerilu.

144. Član 3. Ženevske konvencije iz 1949. godine, se smatra odredbom običajnog prava i obavezujući je za sve strane u sukobu, bilo unutrašnjem ili međunarodnom, te je s toga ova odredba bila važeća u vrijeme i na mjestu događaja za koje se optuženi tereti. Navedeni član je zajednički za sve ženevske konvencije, odnosno isti je inkorporiran u sve četiri Ženevske konvencije od 12. avgusta 1949. godine. Njegova suština jeste osim što se primjenjuje u svim vrstama sukoba (međunarodni i nemeđunarodni) da svim osobama koje ne učestvuju direktno u neprijateljstvima garantuju određena prava, odnosno prema kojima se garantuje čovječno postupanje i zabranjuju određeni postupci taksativno nabrojani u tačkama a) do d) člana 3.

145. Naime, navedeni član definira uslove pod kojima lica uživaju zaštitu Konvencija, precizirajući da se civilima imaju smatrati "*osobe koje ne uzimaju učešće u neprijateljstvima, uključujući pripadnike oružanih snaga koji su položili oružije, ili su onesposobjeni za borbu*". Tokom pretresa vijeće je na temelju iskaza saslušanih svjedoka, nesumnjivo ustanovilo da su lica na koje je izvršen napad uživala zaštitu u skladu sa odredbom zajedničkog člana 3. Konvencije

146. U sudskoj praksi je prihvaćen stav da prisustvo među civilnim stanovništvom osoba koje nisu obuhvaćene definicijom civila ne lišava to stanovništvo njegovog civilnog karaktera.²⁸ Žalbeno vijeće u predmetu *Blaškić*, napomenulo je da prisustvo pripadnika grupa otpora ili bivših boraca koji su položili oružije ne mijenja civilni karakter stanovništva.

147. Također treba imati na umu da je napad na enklavu od strane VRS-a i specijalne policije, bio usmjeren protiv enklave koja je bila pod zaštitom Ujedinjenih nacija, koje su uspostavljene upravo zato da bi postojala zona u kojoj će civilno stanovništvo biti bezbjedno.²⁹ Stoga ne može biti nikakve sumnje da je stanovništvo tih enklava bilo pretežno i zapravo u najvećem broju civilno. Mada je pretresno vijeće u predmetu *Popović i drugi* konstatovalo da je u enklavi prije i u toku napada bilo pripadnika ARBiH, to ni na koji način ne mijenja činjenicu da je fundamentalni status enklave bio civilni.³⁰

²⁸ Drugostepena presuda u predmetu *Mrkšić i Šijavančanin*, par.31; Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par 50; Prvostepena presuda *Kunarac i drugi*, par 425;

²⁹ Drugostepena presuda *Kordić i Čerkez*, para 92-95; Prvostepena presuda *Popović i drugi*, paragraf 761;

³⁰ *Popović i drugi*, prvostepena presuda, par. 761;

148. Prema saglasnim iskazim svjedoka, Munire Subašić, Envera Husića, te zaštićenih svjedoka I-1 i I-2, koji su preživjeli napad na Srebrenicu, jasno je da su pred bazom UNPROFOR-a zaštitu pokušali naći žene i djeca stanovnici Srebrenice, ali i sa pet, šest drugih opština, Bratunca, Vlasenice, Srebrenice, Rogatice, Zvornika i Vlasenice, a da su putem kroz šumu, kao učesnici kolone pokušali naći spas vojno sposobni muškarci, ali i nešto žena, djece i starijih. Struktura kolone je bila mješovita, sastojala se od civilne i vojne komponente, što je vijeće utvrdilo i prema iskazima preživjelih svjedoka koja su bili u koloni.

149. Civilno stanovništvo se nalazilo i ispred UNPROFOR baze u Potočarima, ali i činilo dio kolone čije je cilj bio da napuste Srebrenicu i dođu do teritorije koju je kontrolisala Armija BiH. Oba aspekta su bila direktna posljedica vojnog napada na Srebrenicu, te činila neraskidivi dio rasprostranjenog sistematskog napada usmjerenog protiv civilnog stanovništva.³¹

150. Status stanovništva na koji je izvršen napad vijeće je analiziralo i sa aspekta sadržaja Direktive 7. Naime, iz samog sadržaja *Direktive 7* u kojoj se daju zadaci Drinskom korpusu navodi se: *“svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i besperpektivnosti daljnjeg opstanka i života nještana u Srebrenici i Žepi”³², te “svesti enklavu na 3km centra Srebrenice”* Nadalje sadržajem Direktive 7,1 su samo razrađeni zadaci koji nisu bili vojnog karaktera, a navedeni su u Direktivi 7, izdati Drinskom korpusu.

151. Iz naprijed navednog jasno se zaključuje da se radilo o zadatku koji nije bio vojno legitiman i bio je usmjeren prema civilnom stanovništvu.

152. Još jedan važan aspekt analize statusa napadnutog stanovništva u enklavi Srebrenica proizilazi iz utvrđene činjenice iz predmeta *Krstić* koju je ovo vijeće prihvatilo kao dokazanu u slijedećem sadržaju:

“124. Na sastanku u hotelu "Fontana" 12. jula 1995. general Mladić je kazao da će se među svim vojno sposobnim muškarcima iz mase u Potočarima biti izvršena provjera da bi se ustanovilo ima li među njima ratnih zločinaca.(KT 155).

³¹ Prvostepena presuda *Popović i drugi*, paragraf 782;

³² Presuda *Popović i drugi*, prvostepena presuda, paragraf 763;

153. Vijeće zaključuje na osnovu izvedenih dokaza da snage bosanskih Srba među ljudima koje su zarobili ili koji su se predali nisu izvršili ikakav izbor po osnovu sumnje u pripadnost snagama bosanskih muslimana. Žalbeno vijeće u drugostepenoj presudi u predmetu *Mrkšić i Šjivančanin* složilo se sa pretresnim vijećem u ovom predmetu koje je zauzelo stav da su žrtve zločina na Ovčari bile izdvojene zbog toga što se smatralo da pripadaju hrvatskim oružanim snagama i da se s njima, kao takvim postupalo drugačije nego sa civilnim stanovništvom. Za razliku od naprijed navedenog, u ovom konkretnom slučaju za metu je neselektivno uzeta čitava kolona i nije uloženi nikakav napor da se utvrdi da li su žrtve pripadnici oružanih snaga (odnosno da li su učestvovali u neprijateljstvima) ili su civili. Također nije bilo dokaza da su pripadnici snaga bosanskih Srba koji su učestvovali u toj akciji postupali u uvjerenju da pod nadzorom uzimaju samo vojnike. U prilog ovakvog zaključka vijeća idu iskazi i svjedoka odbrane koji su učestvovali u napadu na Srebrenicu, koji su zarobljena lica opisali kao mahom civilna lica, bez oružija.

154. Na okolnosti napada na enklavu Srebrenice u sudski spis i odbrana i tužilaštvo su uložili transkripte saslušanje svjedoka Joseph-a Kingoria iz predmeta Vuković i iz predmeta *Nešković Dragan*. U transkriptu svjedočenja svjedoka Kingorija od 03.04.2000.godine u predmetu Vuković i dr., navodi se sljedeće: *“Na pitanje kakve su bile primjedbe na izjavu generala Mladića da „naša vojska nije htjela da gađa civilno stanovništvo niti UNPROFOR“, svjedok ističe da ne vjeruje da mu cij nisu bili civili jer je u Potočarima i Srebrenici stanovništvo bilo gusto nasejano, kao ni da nije tačno da mu cij nije bio Holandski batajon, odnosno njegove osmatračnice. Svjedok također negira tačnost izjave „obezbjedili smo prevoz, hranu, vodu i lijekove“, obzirom da je prevoz obezbjeđen kako bi stanovništvo odveli gdje su htjeli da ih odvedu, kao i što nisu davali hranu civilnom stanovništvu“, što samo potvrđuje da je cilj napada bilo civilno stanovništvo.*

(c) **Optuženi je znao za napad i njegova djela su dio napada**

155. Djela optuženog moraju činiti dio napada na civilno stanovništvo, mada ne moraju biti počinjena u toku tog napada.³³ Ovaj uslov se ponekad izražava u smislu

³³ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par.100;

postojanja nekusa između djela optuženog i napada.³⁴ Da bi optuženi bio kriv za neko krivično djelo iz člana 5. Statuta MKSJ-a (zločini protiv čovječnosti), on mora imati traženu namjeru da počini djelo ili djela u osnovi za koja se tereti i mora znati da postoji napad na civilno stanovništvo i da njegova djela čine dio tog napada.³⁵ Optuženi ne mora biti upućen u pojedinosti napada.³⁶ Njegovi motivi za učešće u napadu su nebitni. Optuženi ne mora dijeliti svrhu ili cilj napada i može počinuti zločine protiv čovječnosti iz čisto ličnih pobuda.³⁷

156. Postojanje veze između djela optuženog Ivanović Željka i napada na civilno stanovništvo, odnosno da su postupci i činjenje optuženog Ivanović Željka bili direktno vezani sa napadom, vijeće je izvelo iz sljedećih činjenica i okolnosti.

157. Naime, kao pripadnik 3. voda "Skelani", koji je bio u sastavu Drugog odreda "Šekovići", obavljajući redovne policijske zadatke, morao je znati za napad koji je bio masovan i obuhvatao više aspekata djelovanja srpskih snaga na teritoriji pod njihovom kontrolom.

158. Tokom oružanog sukoba pripadnici Drugog odreda "Šekovići", Specijalne brigade policije Republike Srpske (RS) i Vojska RS su bili obavezni da se pridržavaju zakona i običaja koji regulišu ratovanje. A iz svih izvedenih subjektivnih i objektivnih dokaza očigledno je da njihovo postupanje u kritično vremenskom periodu bilo u suprotnosti sa istim.

159. Kao što je detaljno objašnjeno pod *poglavljem širok i sistematski napad*, napad je bio sveobuhvatan i obuhvatao je više aspekata djelovanja srpskih vojnih snaga na području enklave Srebrenica. Granatiranje grada, humanitarna kriza, napad na UNPROFOR, izazivanje straha kod civilnog stanovništva žene i djece, organizovan transport žene i djece, napad na kolonu čija je struktura bila mješovitog sastava,

160. U daljnjem analiziranju ovog elementa krivičnog djela zločini protiv čovječnosti iz člana 172. KZ BiH. bilo je neophodno utvrditi organizacijski aspekt Specijalne brigade policije Šekovići, pripadnost optuženog Ivanovića 3. vodu "Skelani", te prisustvo istog 13.-jula u Srebrenici.

³⁴ Drugostepena presuda u predmetu *Kunarac i drugi*, par.101

³⁵ Drugostepena presuda u predmetu *Kordić i Čerkez*, par. 99;

(i) **Organizacija Drugog odreda Specijalne brigade policije Šekovići**

161. Prema navodima optužnice, optuženi je počinio krivično djelo iz izreke presude u svojstvu pripadnika Drugog odreda Specijalne brigade policije "Šekovići", 3. vod – tzv. vod "Skelani".

162. U sudski spis pod rednim brojem **T-76** uložen je materijalni dokaz optužbe, a radi se o šematskom prikazu strukture Specijalne brigade policije Štab u Janji (Bijeljina), gdje je Sarić Goran označen kao komandant, a Borovčanin Ljubiša kao zamjenik komandanta, a Odred Šekovići na čelu sa komandantom Čuturić Radom kao jedan od ukupno 9 odreda koji su ulazili u sastav Specijalne brigade policije.

163. Svjedok Trifunović Milenko je saslušan kao svjedok odbrane, na pitanje branioca pojasnio je strukturu specijalne brigade policije kojoj je pripadao. Svjedok je naveo da je u martu 1994.godine osnovan odred Šekovići, kao Drugi odred Specijalne brigade policije, a on je bio pripadnik voda Skelani, tj; 3. vod "Skelani". Nadalje ističe da je u vrijeme osnivanja Drugog odreda "Šekovići" komandant bio Miloš Stupar, a komandir 3. voda "Skelani" je bio on lično. 3. vod "Skelani" je od samog osnivanja imao negdje oko 25-30 pripadnika, poslije se broj smanjivao ili povećavao. Rade Čuturić je postao komandant u julu mjesecu 1995.godine, kada su pošli u bazu koja je bila u Šekovićima. Na upit sudije svjedok Aščerić Mirko, potvrdio da je Drugi odred "Šekovići" imao tri voda, dva voda iz Šekovića i jedan iz Skelana, i da je u vodovima bilo više od 20 pripadnika.

164. Svjedok Čelić Predrag je bio pripadnik 2. voda, Drugog odreda, Specijalne brigade policije Šekovići, te je saglasno iskazima svjedoka Trifunović Milenka i svjedok Aščerića izjavio da je u julu komandant bio Rade Čuturić, da je odred imao tri voda, te da su se sa ratišta u Srednjeg prebačeni u Srebrenicu i to 11.jula 1995.godine.

165. Svjedok Dragomir Vasić, je u periodu od 27.04.1994. godine do 11. marta 1998.godine bio načelnik Centra javne bezbjednosti Zvornik, a nakon naredbe ministra

³⁶ Drugostepana presuda u predmetu Kunarac i drugi, par.102;

³⁷ Drugostepana presuda Kunarac i drugi, par103;

unutrašnjih poslova **64/95 od 10.07.1995. godine**, kojom je naređeno formiranje združene grupe za Srebrenicu, kao policajac je angažovan u vojnom zadatku. Tu združenu grupu su činili Drugi odred, Specijalne policije „Šekovići“, 1. Četa PJP Zvornik i dvije čete sa Jahorine. U toj naredbi je za komandanta te taktičke grupe postavljen Ljubiša Borovčanin, koji je također imao zadatak da se javi nadređenom komandnatu vojske, koji je bio na tom terenu, radi pretpočinjavanja.

166. U sudski spis je pod brojeve **T-77** uložen šematski prikaz sastava policije RS-a u zoni Drinskog korpusa od 12.jula 1995.godine, gdje se **Tomislav Kovač** kao vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova nalazi na vrhu ljestvice, a hijerarhijski bio nadređen **Goranu Sariću** koji je bio komandant Specijalne brigade policije (štab Janja) i **Dragomiru Vasiću** načelniku CJB Zvornik. Nadalje se **Ljubiša Borovčanin** navodi kao zamjenik komandanat Specijalne brigade policije, kao nadređeni Odredu specijalne policije Šekovići i 1. Četi PJP-a, na čelu sa **Radomirom Pantićem**.

167. Navedeno je u saglasnosti sa navodima svjedoka Stupar Dragomira, Aleksić Marka, Aščerić Mirka, Čelić Predraga, Stjepanović Slobodana. U pogledu formacijske organizacije samog Drugog odreda, svjedoci su saglasno izjavili da je odred imao tri voda, 1.i 2. vod su bili pješadijski iz Šekovića, a 3. vod je bio iz Skelana.

168. Sud je kao utvrđene prihvatio i činjenice koje se odnose na organizaciju policije u relevantnom vremenskom periodu i naoružanje kojim je ista raspolagala, a navedne utvrđene činjenice, dokazima odbrane nisu dovedne u pitanje.

60. Civilna policija Republike Srpske bila je dio Ministarstva unutrašnjih poslova (dalje u tekstu: MUP). U julu 1995. vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova bio je Tomislav Kovač. Civilna policija bila je organizovana u dva odjeljenja: redovne policijske snage i brigada posebne policije.(BT 71)

61. Brigada Specijalne policije bila je borbena jedinica MUP-a. Komandant je bio pukovnik Goran Sarić, a zamjenik komandanta pukovnik Ljubiša Borovčanin. (BT 75)

63. Pripadnici odreda su bili naoružani automatskim i poluautomatskim oružjem i obuka im se razlikovala od obuke redovnih policijskih snaga.(BT 75)

(ii) Pripadnost optuženog Ivanović Željka Drugom odreda brigade policije Šekovići MUP-a Republike Srpske, 3. vodu "Skelani"

169. Pripadnost optuženog Ivanović Željka, 3. vodu "Skelani", odbrana nije ni osporavala. Osporavala je samo prisustvo optuženog na terenu u kritično vrijeme, tačnije 13.jula.

170. Dokazi uloženi od rednog broja T-71 do T-78 odnose se na identifikaciju i ulogu optuženog, te pripadnost istog Drugom odreda SBP Šekovići, 3. vod "Skelani". Pod rednim brojem T-71 u sudski spis je uložena Spisak pripadnika Drugog odreda "Šekovići" koji su ostvarili LD za mjesec juli 1995.godine – Specijalne brigade – II Odred Specijalne policije "Šekovići", gdje je optuženi Ivanović (Dragana) Željko iz Srebrenice naveden kao pripadnik Drugog odreda. Takođe u spis je uveden i dokaz pod rednim brojem T-75, a odnosio se na spisak ljudstva voda "Skelani", na kome se pod rednim brojem 38 nalazi ime Ivanović Željko, a autor navedenog spiska je Trifunović Milenko.

171. Svjedoci koji su bili također pripadnici odreda su potvrdili da je optuženi bio njihov suborac, a svjedok Trifunović Milenko koji je bio komandir 3. voda "Skelani" sjeća se Ivanović Željka kao pripadnika 3. voda "Skelani".

172. Ovu činjenicu optuženi i njegov branilac nisu osporavali.

173. Imajući u vidu navedeno, Sud je utvrdio da je optuženi bio dio jedne armijsko - policijske formacije koja je bila angažovana u napadu na srebreničku enklavu u julu mjesecu 1995.godine, a koji napad je bio širok i sistematski.

174. U sljedećim poglavljima biće detaljno obrazloženo kojim radnjama je optuženi Ivanović Željko uzeo učešće u postojećem širokom i sistematičnom napadu protiv civilnog stanovništva enklave Srebrenica.

(iii) Prisustvo optuženog Ivanović Željko 11/12/13 jula 1995.godine na terenu u Srebrenici

175. Prema navodima optužnice, optuženi Ivanović Željko je bio prisutan u enklavi Srebrenica 13.jula 1995.godine, kao pripadnik Drugog odreda, Specijalne policije

“Šekovići”, 3. voda “Skelani”, te učestvovao u pojedinačnim radnjama koje su činile dio tog napada.

176. U vezi ocjenjivanja dokaza koji se odnose na alibi, žalbeno vijeće u predmetu *Zigiranyirazo i predmetu Čelebići* je podsjetilo da alibi ne predstavlja odbranu u pravom smislu riječi. Ako se optuženi pozove na alibi, on samo poriče da je bio u prilici da počini krivično djelo za koje je optužen.³⁸ Ako je alibi ispravno izložen, tužilaštvo mora dokazati van razumne sumnje da su, uprkos alibiju činjenice navedne u optužnici istinite.

177. U toku dozanog postupka izvedeni su mnogi subjektivni dokazi, kojim je odbrana dokazivala da optuženi nije bio prisutan u Srebrenici u kritično vrijeme, a sa druge strane Tužilaštvo je dokazivalo da jeste.

178. Vijeće nije prihvatilo alibi optuženog da u kritično vrijeme nije bio prisutan u Sandićima, niti ispred zemljoradničke zadruge Kravica.

179. Odbrana je saslušala svjedoke Marjanović Milislava, Trifunović Milenka, Radovanović Aleksandra, Maksimović Velibor, Živanović Dragišu na okolnosti prisustva optuženog Ivanović Željka u vrijeme i na mjestu izvršenja krivičnog djela, a svjedoke Alibašić Saliha, Ivanović Mirka, Rankić Milana i Radoja Slobodana, u cilju osporavanja kredibiliteta svjedoka I-3, koji je tokom svog svjedočenja tvrdio da je optuženi bio prisutan u Srebrenici kao pripadnik 3.voda „Skelani“.

180. U toku unakrsnog ispitivanja u ovom predmetu, svjedok I-3 je na *tvrdnju branioca da je veliki brčj svjedoka u toku pretresa reklo da Ivanović Željko uopšte nije bio na terenu, I-3 je odgovorio da to nije tačno, te da ti svjedoci nisu govorili istinu. Na upit branioca da li je često o ovom događaju razgovarao sa Mitrović Petrom, I-3 je odgovorio potvrdno, ali da on nije htio pričati o tome, ali da je Petar nametao tu priču, te da je isti pričao i po kafanama. I-3 je rekao da je Mitrović Petar stalno govorio kako oni kcji su bili iza zgrade nisu učesnici u događaju.*

181. Odbrana se pozivala na pravilo da isti dan na teren nisu mogla ići dva brata, ističući da je na teren kritičnog dana komandir voda Trifunović Milenko pozvao Ivanović Jelka, brata Ivanović Željka, a ne optuženog. Nasuprot navodima svjedoka Trifunović Milenka, kao komandira 3. voda „Skelani“ koji je naveo da optuženi Ivanović Željko nije

bio na terenu u kritično vrijeme, svjedoci Mitrović Petar, Stevanović Miladin i svjedok I-3 su potvrdili da je optuženi Ivanović taj dan bio prisutan i na detaljan način su opisali njegovo prisustvo u Sandićima kada je osiguravao cestu, zatim prilikom sprovođenja kolone do ZZ Kravica i čuvanja straže sa stražnjeg dijela skladišta.

182. Zatim, odbrana je kroz saslušanje navednih svjedoka također dokazivala da je bilo uobičajno da pripadnici ove jedinice iako su od strane komandira stavljeni na spisak za teren da se taj dan ne pojave. Nadalje, odbrana je dokazivala da je optuženi Ivanović Željko bio dobar građevinski radnik, te da je sa Stanojević Slavišom, također pripadnikom 3. voda često išao obavljati građevinske radove, i da iz tih razloga 13.jula nije bio na terenu u Srebrenici. Takođe, prema navodima svjedoka Marjanović Milisava optuženi je često igrao fudbalske turnire, te je naveo da je igrao turnir 12.07.1995.godine na Petrovdan zajedno sa Ivanović Željkom, Stevanović Miladinom i Mitrović Petrom. Odbrana je također tvrdila da je u Drugom odredu bio još jedan Ivanović Željko, te je i na taj način pokušala dovesti u pitanje prisustvo optuženog Ivanović Željka 13.jula 1995.godine u Srebrenici.

183. Iskazi svjedoka odbrane nisu bili dovoljno uvjerljivi niti saglasni jedan sa drugim prema ocjeni ovog vijeća. Ono oko čega su svjedoci bili saglasni jeste da na teren nikada nije išla cijela jedinica, te je vrijedio princip da na isti teren nikada ne idu obojica braće. Međutim, jedino je Trifunović Milenko bio izričit da na teren u Srebebnicu nije išao Ivanović Željko, jer je pozvao njegovog brata Ivanović Jelka, dok su se drugi pripadnici 3. voda Skelani, Radovanović Aleksandar, Živanović Dragiša, Maksimović Velibor izjasnili da **ne znaju** je li Ivanović Željko bio na terenu u Srebrenici. Navedeni svejdoci su na pitanja branioca ostavili otvorenom mogućnost da je optuženi Ivanović kao dobar građevinar u tom periodu bio u Crnoj Gori sa Stanojević Slavišom, međutim nisu znali da li je baš u tom periodu bio odsutan niti je odbrana to bilo kojim drugim dokazom učinila izvjesnim.

184. Nadalje svjedok Maksimović Velibor je izjavio da je optuženi Ivanović Željko bio prisutan na terenu u Srednjem, ali da nije siguran je li bio u Srebrenici. Ovaj svjedok je također izjavio da je on sam kasnio, te se svom vodu u Skelanima naknadno priključio. Prema navodima ovog svjedoka, očigledno je postojala mogućnost naknadnog

³⁸ Drugostepena presuda *Čelebići*, par 581, MKSJ; Drugostepena presuda u predmetu *Zigiranyirazo*, par 17, MKSR;

priključivanja na terenu, te je i ovaj svjedok potvrdio da je sastav vodova u Srebrenici bio iste strukture kao i u Srednjem.

185. Navodi svjedoka Marjanović Milislava da je optuženi Ivanović zajedno sa njim, Stevanovićem i Mitrovićem 12.07.1995.godine, igrao fudbalski turnir, te da nije bio na terenu u kritično vrijeme za ovo vijeće nije bilo dovoljno uvjerljivo niti potkrepljeno iskazom nekog drugog svjedoka.

186. O principu da na teren nikada nisu išla dva brata, svjedočili su svjedoci Trifunović Milenko, Maksimović Velibor i Radovanović Aleksandar, što za ovo vijeće i nije bilo sporno, no sam princip ništa ne dokazuje, jer niko od svjedoka nije rekao da optuženi Ivanović Željko nije bio prisutan, svi su rekli da ne znaju da li je bio. Prisustvo Ivanović Jelka ne bi dokazivalo da Ivanović Željko sa sigurnošću nije bio na terenu, jer su pripadnici voda govorili da se često dešavalo odstupanje od pravila, tako da su mnogi svjedoci potvrdili da pravila da isti ljudi ne idu dva puta zaredom na teren i da na teren idu ljudi koje je komandir pozvao, su često kršena.

187. Odbrana je također iznijela činjenicu da je postojao još jedan Ivanović Željko pripadnik Drugog odreda Specijalne policije „Šekovići“, te kroz saslušanje svjedoka dokazivala da su svjedoci I-3, Mitrović Petar i kada su pominjali da je optuženi Ivanović Željko bio prisutan na terenu nije mislio na Ivanović Željka iz 3. voda, već iz 2.voda. Međutim ni ovu tezu odbrana nije učinila izvjesnom niti dovoljno uvjerljivom. Istina je da je u Drugom odredu postojao još jedan Ivanović Željko iz Šekovića, međutim u vezi prisustva optuženog u kritično vrijeme na terenu vijeće je cijenilo iskaze njemu bliskih suboraca koji nikako nisu mogli imati dilemu da li se radi o Ivanović Željku iz Šekovića ili Ivanović Željku iz Srebrenice.

188. Činjenica je takođe da su svjedoci Mitrović Petar i svjedok I-3 mjenjali svoj iskaz o prisutnosti optuženog kritične prilike u „Kravici“ tako što je Mitrović Petar u prvim svojim iskazima tvrdio da je optuženi bio prisutan da bi nakon što je krivični postupak protiv njega okončan ustvrdio da optuženi Ivanović nije bio. Svjedok I-3 je nakon okončanja postupka koji se vodio protiv njega u nekoliko navrata potvrdio da je Ivanović bio prisutan dok ga ranije nije spominjao.

189. Sud je posebnim oprezom cjenio iskaze zaštićenog svjedoka I-3 i svjedoka Mitrović Petra upravo iz razloga što je i protiv njih vođen krivični postupak za događanja u Kravici pa je sud zaključio da ova dva svjedoka kada su spominjali

optuženog Ivanovića i tvrdili da je kritične prilike bio prisutan u Kravici, nisu imali motiv, a niti opravdan i prihvatljiv razlog da neosnovano terete optuženog, Svjedok Mitrović Petar očigledno nezadovoljan ishodom postupka koji je vođen protiv njega vrlo neuvjerljivo tvrdi da Ivanović nije bio prisutan, očigledno u namjeri da optuženom olakša položaj u postupku. Svjedok I 3 je na glavnom ptereresu vrlo uvjerljivo u prisutnosti optuženog Ivanovića ustvrdio da je Ivanović bio prisutan čak zahtjevajući od optuženog da se suoče, što je optuženi u sudnici slušao i posmatrao bez vidnih reakcija i prigovora.

(iv) Opšti kontekst dešavanja u periodu od 10.jula do 13.jula 1995.godine u Srebrenici

190. Tužilaštvo je prema ocjeni ovog vijeća dokazalo van razumne sumnje da je 3.vod „Skelani“, Drugog odreda Šekovići 13.jula 1995.godine bio raspoređen na obezbjeđivanju putne komunikacije Bratunac - Konjević Polje, da je 3. vod bio raspoređen na livadi Sandići, da je isti prema navodima saslušanih svjedoka učestvovao u zarobljavanju osoba Muslimanske nacionalnosti koje su većinom bili civili, te da su isti sproveli kolonu zarobljenika do ZZ Kravica i da je specijalna policija izvršila ubistvo zarobljenih u hangaru. Broj osoba koje su sprovedene u hangar Kravica je prema iskazima svjedoka varirao od 200 do 500, međutim tačan broj nije utvrđen.

191. Svjedoci Pepić Milenko, Aščerić Mirko, Aleksić Marko saglasno su izjavili da su za vrijeme obezbjeđivanja ceste čuli detonacije i pucanja, također su vidjeli ljude koji se predaju. Cestom su prolazila civilna i vojna auta. Pepić Milenko je prebačen na obezbjeđenje Žutog mosta, prebacio ga je komandnat Rade Čturić, jer se predala veća grupa Muslimana, naredba se odnosila na obezbjeđenje slobodnog prolaza lica koja su se predala, kako bi isti mogli biti smješteni.

192. Iako svjedoci, pripadnici Drugog odreda, specijalne policije Šekovići tvrde da nisu znali zbog čega iz Srednjeg idu za Srebrenicu, odnosno da nisu bili upoznati sa detaljima napada, prilikom svog svjedočenja su potvrdili da su 12.jula obezbjeđivali cestu, te da su se čule detonacije, da su vidjeli ljude koji se predaju, čuli su i puškanje iz šume. Iako su tvrdili da nisu znali šta je bio krajnji cilj napada, vrlo dobro su bili upoznati sa postojanjem samog napada i sa njegovim segmentima.

193. Optužba je pod rednim brojeve **T-141** uložila dokaz Izjavu Ljubomira Borovčanina datu haškim istražiteljima 11. i 12.03.2002.godine i

20.02.2002.godine. U navedenoj izjavi, tačnije od 11.03.2002.godine, Ljubomir Borovčanin opisuje slijed događaja u Srebrenici od 11.jula do 14.jula 1995.godine.

194. Naime Ljubomir Borovčanin je u svojoj izjavi naveo da mu je nakon kraćeg incidenta general Mladić naredio „*da će mu trebati dio snaga za saobraćajno obezbjeđenje transporta stanovništva iz Srebrenice na neko drugo mjesto*“ i 12.jula on je izdao takav zadatak komandirima vodova na terenu. Onda je dobio zadatak od generala Mladića da jedinice krenu prema Zvorniku, međutim prema navodima svjedoka „*jedinice koje su krenule prema Zvorniku, na pola puta između Bratunca i Konjević Polja dobila je informaciju da je ispred njih put presječen. S obzirom da je padao mrak ostali su na liniji, dostignućj liniji i rasporedili se duž puta*“. „*čelo kolone je bilo u selu Sandići, a začelo je u rejonu sela Kravice*“. Za 13.juli Borovčanin navodi da su mu sa terena javili da je došlo do borbi da su muslimanske formacije u pokušaju proboja napale policajce raspoređene duž puta i da je pucnjava trajala sve do jutra. 13.jula je također dobio informaciju da su Muslimani počeli da se predaju i da ih prikupljaju na jednoj lokaciji u Sandićima. Na pitanje haškog istražitelja da li je bilo ljudi koji su se predavali policijskim snagama ili su se svi predavali vojnim snagama, Borovčanin je odgovorio „*moguće da jeste, ali nije siguran, predavali su se na jednom dijelu puta. Ali nije isključena mogućnost da su se predavali i policajcima*“. . Borovčanin navodi da je 13.jula bio na putnoj komunikaciji Bratunac - Konjević Polje i da je razgovarao sa Pantićem, Stuparom i Čuturićem, koji su ga obavjestili da se broj lica koji se predaju povećava i da traže od njega da neko riješi problem onih koji su se predali. On za svoje ljude tvrdi da su obezbjeđivali putnu komunikaciju, ali ne tvrdi da možda neko nije bio i u obezbjeđenju zarobljenih.

195. Vijeće je iskaz Ljubomira Borovčanina analiziralo u kontekstu šta je bio zadatak specijalne policije, jer je isti u svom svjedočenju izjavio da je naredba policajcima na terenu bila da obezbjeđuju putnu komunikaciju, ali on ne isključuje mogućnost da su policajci učestvovali i u obezbjeđenju zarobljenih lica.

196. Nadalje Borovčanin pojašnjava da je onda 13.jula poslijepodne došao general Mladić „*približio se grupi Muslimana na livadi i održao im kratki govor „...i rekao im da je u toku evakuacija i da se čeka određen broj autobusa koje će njih prihvatiti i odvesti da se sprije sa porodicom u Kladrju i Tuzl...i*“ i dalje Borovčanin pojašnjava da je stekao utisak da je to sasvim iskreno rekao i da je tako mislio i da se čeka dolazak autobusa za transport. Pošto je mislio da je taj problem riješen krenuo je prema

Zvorniku, kada je preko motorole čuo da se nešto dešava, javio mu se Stupar i vrlo panično govorio, samo je na pitanje „Šta se dešava“, odgovorio „Ne pitaj“ i tražio je da se vrati. On se vratio na mjesto događaja, prošao Sandiće tu se ništa nije dešavalo i došao do zadruga Kravica. Tu je vidio veliki broj policajaca, svi oni koji su bili na putu, vidio je Lukićevu jedinicu, u krugu i veliki broj leševa, koji su pobijeni pred tom, u krugu objekta. I tada mu je Stupar prenio da je prilikom ulaska u krug, na uglu, jedan od Muslimana oteo pušku od jednog policajaca i ubio jednog policajca, a potom je Čuturć oteo pušku, i tu opisao događaj „opečene ruke“.

197. Svjedoci Jovan Nikolić, Miladin Nikolić, Ilija Nikolić i Erić Zoran su kao svjedoci optužbe bili zaposleni u zemljoradničkoj zadrugi „Kravica“ svjedočili su na okolnosti zbivanja u ZZ „Kravica“ od 11.jula do 13. jula 1995.godine. Svi svjedoci su u periodu od 11-13 jula bili ili ispred Kravice ili u okolini, saglasno su izjavili da su čuli rafalnu pucjavu koja je dolazila iz centralnog hangara Kravice, čuli su detonacije od bombi, ali i pucjavu iz šume na dan 13.juli, i to nakon što su zarobljenici sprovedeni u hangar.

198. **Svjedok Jovan Nikolić** je u kritičnom periodu bio direktor ZZ Kravica, dok su Miladin Nikolić, Ilija Nikolić i Zoran Erić bili uposlenici ZZ Kravica koji su bili zaduženi za životinje i održavanje prostora u kojima su životinje čuvane.

199. Međutim od 11.jula su bili angažovani od strane vojske, te su im bile podijeljene puške. Prema navodima **svjedoka Erić Zorana** oni jesu bili ispred Kravice i imali su puške, bilo im je naređeno da stražare i na taj način spriječe bijeg zatvorenika iz hangara, međutim, oni nisu postupili po naređenju, već su se sakrili u kukuružište.

200. **Svjedok Erić Zoran** je izjavio „istjerali su nas vani da stražarimo, kako ljudi ne bi bježali kroz prozore, prema kukuruzima“. Iako su ih istjerali da čuvaju stražu, svjedok je noć proveo pod „joškom“, a misli da su noć tu proveli i preostala dvojica uposlenika ZZ Kravica.

201. Oni su nadalje svjedočili i na okolnosti, pozivanja Muslimana da se predaju putem megafona i predaji muškaraca Muslimana iz šume, te da su prema navodima svjedoka Erić Zorana bili angažirani na prekrivanju leševa sa sijenom, jer su plavi šljemovi trebali proći ispred hangara, nakon što su zarobljenivi već ubijeni. Također je u svom izlaganju naveo da je civilna zaštita bila angažirana sa dva kamiona i utovaračem i cisternom za sapiranje samog hangara.

202. Prema navodima gore pomenutih svjedoka u događaju ispred Kravice učestvovala je neka „specijalna policija“.

203. **Svjedok Jovan Nikolić** je izjavio da je 11.jula bio povećan broj vojnika u Bratuncu i okolini i da su isti imali zadatak da oslobode Srebrenicu, da su ljudi ubijeni u hangaru 13.jula i da je to saznao od svjedoka Erić Zorana. On tada nije znao ko je streljao ljude, *ali je prema pripadnosti komandira kcji je poginuo, povezivao da je to bio ova jedinica policije, kcja je bila vezana za komandira i mjesto Skelane.*³⁹

Dana 14.jula 1995.godine je bio prisutan ispred Kravice kada je vojska privodila grupe civila, i jednu grupu streljala ispred hangara na očigled svih.

204. Tužilaštvo je predočilo svjedokov iskaz iz istrage, jer je postojala evidentna razlika u pogledu navoda svjedoka Jovana Nikolića, u pogledu kazivanja ko je ubio ljude u ZZ Kravica, pa imajući u vidu da je svjedok izjavio da je istina što je izjavio u istrazi i da ostaje pri tome, i vijeće je prihvatilo ovaj iskaz.

205. **Svjedok Jovan Nikolić** je u istrazi izjavio „Erić Zoran mi je rekao da su to uradili Specijalna policija iz Skelana“ i da je već sutradan bila opštepoznata činjenica i javna tajna da je to uradila upravo Specijalna jedinica policije iz Skelana i da se svuda naokolo pričalo da su to oni uradili dok se nije spominjao niko drugi ni kao pojedinac, niti kao jedinica da bi mogao izvršiti ta ubistva.“⁴⁰

206. **Svjedok Nikolić Ilija** je bio pripadnik interventnog voda Prvog bataljona u selu Magašići, međutim u kritičnom vremenskom periodu, tačnije 12.jula je uzeo slobodno jer je njegov otac trebao biti kum crkve u Kravici. Dana 13.jula je sa prijateljem Milom Obradovićem krenuo prema Milićima, i na putu ih je zaustavila vojska u kombinezonima. Svratio je do ZZ „Kravica“ i tu je vidio ljude koji su tu radili (Sveto Milanović, Luka Marković, Zoran Erić, Nikolić Miladin“. Dok je stajao pred hangarem primjetio je kolonu zarobljenika u pratnji *policije*.

207. Prilikom opsivanja kolone kaže „kolona po trojica, četvorica u koloni“ Pored njih su išli *policajci* i ulazili su u hangar. Prema njegovoj procjeni bilo je oko 200 ljudi, koji su uglavnom bili u civilnoj odjeći. A policajaca je bilo oko 15.

³⁹ Svjedočenje svjedoka Jovana Nikolića, u predmetu Ivanović Željko, od dana 17.09.2009.godine, strana 17;

⁴⁰ Svjedočenje svjedoka Jovana Nikolića, u predmetu Ivanović Željko, od dana 17.09.2009.godine, strana

208. U pogledu uniforme policajaca svjedok Nikolić Ilija ističe da je svaki put izjavio da su ta lica nosila uniformu koja je bila, ne ista kao u policije koja je aktivna, uniforma je bila svjetlija i malo tanja i misli da nisu imali oznake policije, ali nije siguran.

209. Svjedoci **Stupar Dragomir, Aleksić Marko, Aščerić Mirko, Čelić Predrag, Pepić Milenko i Stjepanović Slobodan** su saslušani kao svjedoci optužbe, te su svi navedeni svjedoci u kritično vrijeme bili pripadnici Drugog odreda, Specijalne policije „Šekovići“. Svi svjedoci su svjedočili na okolnosti strukture Drugog odreda i raspoređenosti voda na putu prema ZZ.Kravici, odnosno gdje su se nalazi pripadnici 1.voda, 2. voda, a gdje 3 voda.

210. Isti svjedoci su na pitanje tužioca pojašnjavali kako su pripadnici Drugog odreda „Šekovići“, bili raspoređeni prilikom obezbjeđivanja putne komunikacije Bratunac - Konjević polje, livada Sandići.

211. **Svjedok Stupar** navodi da su pripadnici Drugog odreda bili raspoređeni jednim dijelom iza Bijele kuće, i niz padinu puta prema ZZ Kravici. Vidio je policiju koja je obezbjeđivala put Bratunac - Konjević polje.

212. **Svjedok Pantić** je bio na čelu 1. čete PJP Zvornik, te navodi da je direktno od Ljubomira Borovčanina dobio naredbu da njegova četa obezbjeđuje putnu komunikaciju od Bratunca prema Konjević polju, jer je navodna kolona iz Srebrenice presjekla putnu komunikaciju i da treba obezbjeđiti da putna komunikacija bude slobodna. Kada je 1. četa došla tu su već bili pripadnici Drugog odreda, od kuće prema ZZ Kravica.

213. **Svjedok Aleksić Marko**, komandir 1.voda, naveo je da su na putnoj komunikaciji Bratunac - Konjević Polje, 1. vod je bio u sredini, najbliži prema Bratuncu je bio drugi vod, a onda vod „Skelani“ prema Konjević polju, a iza njih je bila jedinica iz centra Zvornika.

214. **Svjedok Čelić Predrag** je bio pripadnik 2. voda, te navodi da su na putnoj komunikaciji bili u sredini od Sandića prema Kravici, pored je bio 1. vod, a 3. vod je bio prema Sandićima. Prema njegovim navodima Drugi vod je bio najbliži Kravici.

215. **Pepić Milenko**, pripadnik 2. voda, je također potvrdio da je 2.vod bio najbliži Kravici, a 1 i 3. vod su bili prema Sandićima i Konjević polju, pri čemu je 3. vod bio najdalje, odnosno na livadi Sandići.

216. Svjedok Aleksić Marko⁴¹ i Čelić Predrag⁴² su promjenili svoj iskaz na glavnom pretresu u predmetu Ivanović Željko u odnosu na iskaz iz istrage i to u pogledu broja civila koji su spovedeni prema Zemljičarima u Kravici, u pogledu podatka ko je obezbjeđivao kolonu prema Zadruhu Kravica i kakav je pucnjava dopirala iz pravca Kravice. Na upit suda zbog čega su izmjenili svoj iskaz, obojica su dala objašnjenja da su iskazi u istrazi površno pročitani ili gotovo nikako, te da su ovlaštene osobe na postavljena pitanja insistirali da daju bilo kakav odgovor, tako da su iza ono za što nisu bili sigurni davali odgovore. Sud je imao u vidu da su navedena lica policijski službenici upoznati sa procedurom uzimanja i davanja iskaza, te da su upoznati da imaju pravo pročitati iskaz, te potpisati isti, te na taj način potvrditi da je iskaz njihov i da su ga oni dali svojevrijedno.

217. Stoga vijeće nije prihvatilo razloge svjedoka da činjenica da nisu pročitani iskaz utiče na valjanost istog, te je vijeće koristilo njihove navode iz istrage u pogledu broja civila Bošnjaka koji su sprovedeni u koloni, kao i koji pripadnici voda su sprovedeli kolono do same Kravice, a oba svjedoka su navela da su to bili pripadnici 3.voda.

(v) Učešće optuženog Ivanovića u osiguranju ceste Bratunac - Konjević Polje – u mjestu Sandići

218. Iz sprovedenih dokaza Vijeće je utvrdilo da je optuženi Ivanović bio prisutan na terenu u Srednjem, da je 11.jula došao na terenu u Srebrenicu, da je 3.vod „Skelani“ bio raspoređen duž putne komunikacije na livadi Sandići, da je učestvovao u zarobljavanju lica koja su se predavala i njihovom sprovođenju od Sandića do hangara, a prema navodima svjedoka pripadnika 2.voda ubijanje u hangaru su počinili pripadnici *specijalne policije* i to je bila *javna tajna*, kao što je rekao svjedok Jovan Nikolić.

219. Prije početka likvidacije zarobljenih u hangaru, događaju je prethodio incident u kojem je ubijen pripadnik Drugog odreda od strane jednog zarobljenika koji mu je oteo pušku i pucao u njega, a prema kazivanju svjedoka komadant Drugog odreda Rade Čuturić je tada ranjen hvatajući užarenu cijev puške dok je zarobljenik ispucao rafal, te na taj način onemogućio zarobljenog da eventualno nastavi pucati po ostalim.

⁴¹ Izjave svjedoka Aleksić Marka iz istrage od 27.06.2006.godine (T-137) i 12.10.2005.godine (T-138);

⁴² Izjava svjedoka Čelić Predraga iz istrage od 27.10.2005.godine (T-30);

220. Pouzdane dokaze da je optuženi Ivanović učestvovao u likvidaciji zarobljenih u hangaru Kravica na način kako je to navedeno u izreci ove presude, vijeće je našlo u detaljnom iskazu svjedoka I-3, a na nedvosmislen način potkrijepljen je izjavom svjedoka Petra Mitrovića koju je na početku istrage dao u predmetu X- KR-05/24 u Tužilaštvu 2005. godine. Svjedok I-3 kaže da je u pratnji kolone formirane u Sandićima prema Kravici bio i optuženi Ivanović jasno se sjećajući ko je sve pratio kolonu zarobljenih iz Sandića do hangara.

221. Vijeće je sa posebnom pažnjom analiziralo iskaz svjedoka I-3, koji je generalno govoreći podudaran sa kazivanjima ostalih svjedoka, kao i materijalnom dokumentacijom i videozapisom, te potkrepljen drugim dokazima, naročito izjavama Stevanović Miladina i Mitrović Petra.

222. Svjedok I-3 je u predmetu Ivanović Željko kao što je već navedena svjedočio i kao svjedok optužbe i kao svjedok odbrane. Odbrana je u sudski spis uložila materijalne dokaze od broja O-6 do O-16 kojim su obuhvaćeni zapisnici i transkripti sa suđenja u drugim predmetima koja su se vodili pred Sudom BiH i gdje je svjedok I-3 saslušan u svojstvu osumnjičenog i svjedoka.

223. Iskaze svjedoka I-3 u svojstvu osumnjičenog i svjedoka u predmetima *Stupar Miloš i drugi, Mitrović Petar i dr. i Vuković i dr.* ovo vijeće je također analiziralo prema istim kriterijama kao i za svjedoke Mitrović Petra i Stevanović Miladina. Prema ocjeni ovog vijeće procesni položaj lica prilikom davanja izjave i svjedočenja, jako je bitan u kontekstu ocjene vjerodostojnosti i istinitosti istog, kao i faza krivičnog postupka koji se vodi protiv njega u nekom drugom predmetu dok daje iskaz u svojstvu svjedoka.

224. Vijeće je analizom navedenih dokaza odbrane od broja O-6 do broja O-16 i naravno sadržaja neposrednog svjedočenja svjedoka I-3 pred Sudom uočilo da je svjedok davao izjave od aprila 2008.godine, te da je u prvim izjavama u svojstvu osumnjičenog, a zatim kao svjedok u predmetu *Stupar Miloš i drugi* uvijek izjavljivao da su Medan Branislav, Mitrović Petar i Jakovljević Slobodan jedini pripadnici 3. voda koji su otišli iza hangara da obezbjeđuju prozor kako bi onemogućili bježanje zatvorenih iz hangara.

225. U prvoj izjavi koju je svjedok I-3 dao kao osumnjičeni od 18.04.2008.godine, a koja je uložena pod rednim brojem O-6, svjedok je na pitanje tužioca da li je Ivanović Željko bio u pratnji kolone u Sandićima, odgovorio da jeste. Također na pitanje

tužioca, da li je Ivanović Željko bio u grupi koja je pucala na zatvorenike, svjedok I-3 je odgovorio da *misli* da jeste.

226. U Izjavi koju je svjedok I-3 dao u svojstvu svjedoka na zapisnik u tužilaštvu BiH od 22.05.2008.godine⁴³, transkriptu unakrsnog ispitivanja kao svjedoka u predmetu **Mitrović Petar i drugi** od 29.05.2008.godine, transkriptu unakrsnog ispitivanja svjedoka u predmetu **Stupar i drugi** od 11.06.2008.godine, transkriptu unakrsnog ispitivanja svjedoka u predmetu **Mitrović Petar** od 11.06.2008.godine, svjedok I-3 *nije pominjao* optuženog Ivanović Željka, niti su mu u tom pravcu postavljana pitanja.

227. Za ovo vijeće, kao što je već obrazloženo u poglavlju presude sa podnaslovom *Kredibilitete svjedoka I-3*, izjava od 22.05.2008. godine (koju je dao kao svjedok) u odlučnim činjenicama je saglasna sa onim što je svjedok govorio kao svjedok optužbe i odbrane u predmetu Ivanović Željko, uz konstataciju da I-3 u toj izjavi uopće nije pominjao Ivanovića.

228. Svjedok I-3 je u svom iskazu pomenuo optuženog Ivanović Željka kada je svjedočio u predmetu **Vuković i dr.** dana (11.02.2009.godine, 11.03.2009.godine i 13.03.2009.godine), gdje je prilikom svjedočenja dana 11.03.2009.godine, na pitanje tužioca da pobroji pripadnike voda „Skelani“ i među njima naveo Ivanović Željka, a nakon toga na upit branioca da li prepoznaje osobe sa seta fotografija, potvrdno odgovorio i za fotografiju pod rednim brojem 3, na kojoj se nalazio i Ivanović Željko.

229. U istom predmetu, dana 11.02.2009.godin i 13.03.2009.godine, svjedok I-3, je i u svojstvu svjedoka na pitanje tužioca ponovio da su iza zgrade hangara izašli Mitrović Petar, Medan Branislav i Jakovljević Slobodan, ali je i dodao da misli da je među licima koja su izašla iza zgrade bio i Ivanović Željko, uz objašnjenje da na tu okolnost nije ranije ukazao, jer nije bio potpuno siguran, mada to nije bio ni tad. Svjedok I-3 saglasno iskazu iz marta 2009.godine u predmetu Vuković, je i prilikom svejdočenja u predmetu Ivanović Željko, opet ponovio da je optuženi Ivanović Željko bio iza hangara sa Mitrović Petrom, Medan Branislavom i Jakovljević Slobodanom, ali sada sa većim stepenom sigurnosti.

⁴³ Izjava u vezi pregovora oko sklapanja sporazuma o priznanju krivice;

230. Na pitanje zašto je izmjenio svoj iskaz u odnosu na period kada je davao iskaz kao osumnjičeni i kao svjedok u predmetim *Stupar Miloš i Mitrović Petar*, svjedok je rekao da čitajući izjave drugih, a vezane su za ovaj događaj, sjetio se da je Ivanović Željko otišao iza hangara sa ovom trojicom.

231. Prije davanja iskaza u predmetu *Vuković i dr.*, spominjući Ivanovića kao pripadnika 3. voda koji je prošao iza hangara, svjedok I-3 je optuženog Ivanovića pomenuo kao lice koje je je iz polukruga pucalo na hangar i to samo u svojoj prvoj izjavi od 18.04.2008.godine kada je na upit tužioca rekao „mislim da je Ivanović bio u grupi koja je pucala na hangar“, ali pri tome uopće nije bio siguran, a u svim svojim naknadnim pojavljivanjima pred Sudom, za iskaz iz aprila 2008.godine, koji je dao u svojstvu osumnjičenog, tvrdio je da nije istinit.

232. U narednim svjedočenjima, svjedoka I-3 uopće ne spominje optuženog Ivanovića, sve do svog svjedočenja u predmetu *Vuković i drugi*. Tačnije do 11.02.2009.godine, kada svjedoči u svojstvu svjedoka optužbe. Razlog zbog kojeg optuženog Ivanovića nije pominjao prilikom svjedočenja u predmetu *Mitrović Petar i Stupar Miloš* niti priikom davanja iskaz u svojstvu svjedoka u tužilaštvu u maju 2008.godine, pojašnjava kada svjedoči kao svjedok odbrane u predmetu *Vuković i drugi*: „Ivanović Željko nije tada bio uhapšen, te ga zbog toga nisam ni spominjao“.

233. A prilikom svjedočenja u predmetima *Mitrović Petar i Stupar Miloš*, svjedok stalno ponavlja da je njegov iskaz od 22.05.2008.godine istinit i da u odnosu na njega ne bi ništa mijenjao. Također je kao svjedok u predmetu *Stupar Miloš i drugi* od dana 11.06.2008.godine na pitanje tužioca zašto nije pomenuo Trifunovićeve decidne naredbe u svom iskazu od 18.04.2008.godine, svjedok I-3 je odgovorio da tada nije govorio istinu, a kao svjedok u predmetu *Mitrović Petar i drugi* dana 11.06.2008.godine je naglasio da razlike u njegovom iskazu u odnosu na iskaz od 18.04.2008.godine jesu rezultat činjenice da je svjedok tada bio osumnjičeni, i da je tada davao iskaz u tom svojstvu i želio je umanjiti svoju odgovornost. Te prilike na upit člana sudećeg vijeća u predmetu *Mitrović i drugi* da li ima još nešto u izjavi od maja mjeseca što bi rekao na drugačiji način, svjedok je potvrdio da nema i da ostaje pri svojoj izjavi od maja mjeseca.

234. Međutim ovo vijeće je iskaz svjedoka I-3 kao svjedoka odbrane i optužbe⁴⁴, za potrebe ovog predmeta u dijelu u kojem potvrđuje prisustvo optuženog u „Kravici“, ocjenilo istinitim, detaljnim i vjerodostojnim, te na nedvosmislen način potkrijepljenim izjavom svjedoka Mitrović Petra koju je dao na početku istrage u predmetu X-KR-05/24 u Tužilaštvu BiH 2005.godine.

235. Svjedok I-3 saslušan kao svjedok optužbe u ovom predmetu dana 23.03.2010.godine izjavljuje da je 3. vod bio raspoređen gledajući od hangara sa lijeve strane, do kuće pored koje se nalazila česma, a na toj kući je stajao jedan momak iz Šekovačkog odreda koji je megafonom pozivao na predaju. Prilikom unakrsnog ispitivanja svjedok je dodao da se prvi dan kada su tu bili raspoređeni, ništa nije dešavalo. Dobili su zadatak da obezbjeđuju tu putnu komunikaciju te da u slučaju predaje, zarobljenike vode u hangar. Na putu su iz voda bili raspoređeni po dvojica, *ne sjeća se gdje je bio raspoređen Ivanović Željko, niti da se tu sastajao s njim*. Prvi muslimani na tom dijelu su se počeli predavati oko 9 ili 10 ujutro, na početku u malim, kasnije u sve većim grupama.

236. Svjedok Stevanović Miladin, je bio magacioner od 1993 -1995.godine u trećem vodu Skelani, prilikom ispitivanja u svojstvu osumnjičenog koji je dao 01.07.2005.godine na pitanje tužioca, ko je bio iz voda Skelani na potezu Bratunac – Konjević Polje, pomenuo je Ivanović Željka. Dalje navodi da su postupali po naredbi komandanta Trifunovića da obezbjeđuju putnu komunikaciju od Bratunca prema Konjević Polju, tačnije Kravice, s obzirom da će tim putem proći zarobljeni Muslimani. Svjedok Stevanović dalje opisuje da su se pripadnici 3. voda rasporedili na livadi u Sandićima. Kao svjedok tužilaštva u predmetu Ivanović Željko, svjedok Stevanović Miladin je porekao sve što je rekao u vezi optuženog Ivanović Željka i njegovog prisustva i učešća u događaju u Kravici, ukazujući da poznaje optuženog Ivanović Željka da je bio sa njim u vodu, ali da se ne može sjetiti da li je bio sa njim i ostatkom voda na terenu u Srednjem. Na upit tužioca da li je optuženi Ivanović bio raspoređen na osiguravanju putne komunikacije, Stevanović Miladin je izjavio da se ne sjeća, te da ga nije vidio tu. Vijeće je već u prethodnom dijelu obrazložilo razloge prihvatljivosti izjave iz istrage Stevanović Miladina od 01.07.2005.godine, kada je naveo da je optuženi Ivanović bio prisutan.

⁴⁴ Zaštićeni svjedok I-3 je kao svjedok optužbe svjedočio 26.03.2009.godine/23.03.2010.godine, a kao svjedok odbrane

237. Na upit tužioca o razlikama u izjavi koju je dao 01.07.2005.godine u Tužilaštvu BiH i prilikom svjedočenja u predmetu Ivanović Željko, Stevanović Miladin je odgovorio da je on pričao hronološki što je znao, ali da je tužilac diktirao šta će ući u zapisnik, a da on izjavu nije ni pogledao dok ju je taj dan potpisivao. Sud je ove razloge izmjene iskaza svjedoka Stevanović Miladina, cijenio neuvjerljivim te navode svjedoka sa zapisnik iz istrage od 01.07.2005.godine, uzeo kao istinite, jer su potkrepljeni iskazima svjedoka I-3 i Mitrović Petra. Osim toga u tom iskazu svjedok Stevanović Miladin potvrđuje da Ivanović Željko bio na terenu u Srebrenici, a opisujući sahranu Dragičević Krste, kaže da su na sahrani bili gotovo svi pripadnici voda „Skelani“ i da ih je tada on pitao zašto su pucali dalje, *misleći na ubijanje zarobljenika, i oni mu odgovorili „kako ne bi kada je ubio Krstu“*.

238. Nadalje u kontekstu utvrđivanja prisustva i načina učešća optuženog Ivanović Željka u događajima u Srebrenici 13.jula 1995.godine, vijeće je analiziralo iskaz svjedoka Mitrović Petra, također prema istim kriterijima kao i iskaz Stevanović Miladina. Prema ocjeni ovog vijeće procesni položaj lica prilikom davanja izjave i svjedočenja, je jako bitan u kontekstu ocjene vjerodostojnosti i istinitosti istog, kao i faza krivičnog postupka koji se vodi protiv njega dok u nekom drugom predmetu daje iskaz u svojstvu svjedoka.

239. Svjedok Mitrović Petar je u predmetu protiv Ivanović Željka svjedočio i kao svjedok optužbe i kao svjedok odbrane, a Tužilaštvo je u sudski spis pod rednim brojevima T-39 i T40 uložilo dva dokaza⁴⁵, koja se odnose na ovog svjedoka.

240. Prilikom svjedočenja u predmetu Ivanović Željko dana 04.03.2010.godine u svojstvu svjedoka optužbe i 14.10.2010.godine u svojstvu svjedok odbrane, Mitrović petar kaže da poznaje Ivanović Željka i da je siguran da nije bio na terenu ni u Srednjem ni u Srebrenici Kada je suočen sa razlikama u prijašnjim izjavama (T-39, T40), Mitrović Petar je ustvrdio da je sve to prepisano iz izjave koju je dao policiji na informativnom razgovoru u Bijeljini, i da je bio maltretiran. Međutim, kako navodi svjedoka da je na njega vršen pritisak nisu potkrepljeni dokazima, Vijeće je zapisnik iz

17.06.2010.godine/ 01.07.2010.godine/08.07.2010.godine/09.07.2010.godine;

⁴⁵ T-39 zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Mitrović Petra od 21.06.2005.godine i T-40-zapisnik o uvidaju i rekonstrukciji 04.10.2005.godine).

istrage prihvatilo kao zakonit dokaz. Razlozi zbog kojih je vijeće donijelo ovakvu odluku, navedeni su pod poglavljem (Procesne odluke /Odluke Suda o prigovorima na izvedene dokaze). Osim toga svjedok Mitrović govoreći o inkriminisanom događaju sam pominje optuženog Ivanovića kao jednog od učesnika događaja, mada mu tužilac u tom pravcu nije ni postavljao pitanja.

241. Saslušan u Tužilaštvu BiH u svojstvu osumnjičenog Mitrović Petar je na Zapisnik od 21.06.2005.godine izjavio da je Odred "Šekovići" bio smješten u OŠ u selu Glogovi, te nakon provedene noći, po izdatoj naredbi su prebačeni kod Kravice, gdje su razmješteni duž puta sa zadatkom da prihvataju sve Bošnjake koji se budu predavali Vod "Skelani", njih oko 24 pripadnika su bili raspoređeni duž puta između Sandića i Kravice, na ravnici kod kuće gdje se nalazila česma. Prema navodima svjedoka sa njim je tada pored ostalih pripadnika voda "Skelani" bio i Ivanović Željko.

(vi) Učešće optuženog Ivanović Željka u zarobljavanju velikog broja muškaraca Bošnjaka i sprovođenje kolone zarobljenika do ZZ Kravica

242. Kao svjedok Tužilaštva svjedok I-3 je u ovom predmetu izjavio da su se na početku jako malo predavali, da bi poslije bilo sve više i više zarobljenih. Zarobljenici su smješteni na livadu sa desne strane, i pri tome bili pretresani. Svjedok I-3 nije prisustvovao oduzimanju stvari od tih ljudi, ali je čuo da su pripadnici VRS oduzimali sve što su ti Bošnjaci imali kod sebe. Bošnjaci koji su se predavali nisu imali oružje, bili su pocijepani, ranjeni, nije im pružena medicinska pomoć na livadi. General Mladić koji je bio na livadi, održao je kraći govor zarobljenicima, i garantovao im sigurnosti i , prebacivanje na teritoriju ABiH. Zaštićeni svjedok I-3 nije mogao čuti sve, ali je dosta čuo. Dok su bili na toj putnoj komunikaciji, saobraćaj se odvijao normalno dok kolona zarobljenika nije krenula sa livade ka hangaru. Saobraćaj je bio frekventan, bilo je autobusa, kamiona sa i bez cerade, a unutar njih su bili žene i djeca. Kolonu koja je formirana po sistemu 4x4 čovjeka, bila je obezbjeđena najviše od pripadnika 3. voda, a **Ivanović Željko** je bio u obezbjeđenju kolone.

243. U unakrsnom ispitivanju zaštićeni svjedok I-3 je naveo „u popodnevnim satima su primili naredbu od Trifunović Milenka da se zarobljenici sa livade sprovedu u hangar.

Sprovedeni su u koloni po 4 čovjeka, pripadnici njegovog voda su se nalazili sa lijeve i desne strane kolone.

244. Svjedok Mitrović Petar je naveo da se 3. vodu predala grupa od 500 Bošnjaka, koje je vod „Skelani“ sproveo prema hangaru u Kravici. Među nabrojanim imenima iz voda spomenuo je i ime Ivanović Željka. Kada je prišao hangaru ZZ Kravice, vidio je tijelo poginulog Dragičević Krste, te pored puta 10-tak leševa muškaraca. Tu je vidio sve nabrojane pripadnike voda „Skelani“, uključujući **Ivanović Željku**, koji su pucali iz oružja kroz velika ulazna vrata po hangaru, u kome su se nalazili ljudi.

(vii) Prisustvo optuženog Ivanović Željka u polukrugu koji su formirali pripadnici Drugog odreda ispred skladišta “Kravica” i obezbjeđenje prozora sa stražnje strane skladišta od strane optuženog Ivanović Željka

245. Prema navodima zaštićenog svjedoka I-3 hangar je imao dva ulaza, tako da je prvo je popunjen drugi ulaz, pa prvi, a onda je formiran polukrug od pripadnika 1., 2. i 3. voda. U tom polukrugu u kojem je bio svjedok I-3, **bio je i Ivanović Željko**. Nakon formiranja polukruga, u hangar je ušao Krsto Dragičević, gdje mu je jedan od zarobljenika oteo pušku i ubio ga. Nakon što su ga izvukli, zaštićeni svjedok I-3 je čuo naredbu od komandira Trifunović Milenka, *da se svi pobiju*. Od ljudi koji su bili u polukrugu, nisu pucali Mitrović Petar i Medan Branislav koji su prošli iza zgrade s desne strane, a Jakovljević Slobodan i **Ivanović Željko također nisu pucali**, oni su prošli iza zgrade sa lijeve strane. Tamo ih je poslao Trifunović Milenko, radi obezbjeđivanja prozora, odnosno da obezbjeđuju da ne bi neko pobjegao. Zaštićeni svjedok I-3 misli da je **Ivanović Željko** otišao na to mjesto prije pucnjave. Pucnjavu je, prema navodima svjedoka I-3 započeo Mirko Milanović, pucajući prvi iz '84-tvorke, pa su onda krenuli ostali, a kasnije su ubačene i bombe. Pucnjava je trajala sat i po, do 2.

246. Prilikom unakrsnog ispitivanja, na upit branioca na kom mjestu u polukrugu je stajao **Ivanović Željko**, svjedok I-3 je odgovorio da je **Ivanović Željko** stajao krajnje lijevo, prije ili poslije Jakovljević Slobodana. Zaštićeni svjedok I-3 je također, napomenuo da je njegov vod zatekao i pripadnike drugih jedinica pred hangarom, imali su crne uniforme i fantomke na glavama, mislio je da su to „Lukićevci“. Pored njih, vidio je tu i druge ljude, za koje je kasnije saznao da su to bili i radnici zadruge. Na upit branioca *ko je dao naredbu da se ide iza leđa hangara*, I-3 je odgovorio da je Trifunović

naredio da Jakovljević Slobodan i Ivanović Željko prođu lijevo iza hangara. U to vrijeme još uvijek nije počela pucnjava.

247. Na upit advokata Pavlovića *da li je Trifunović Milenko otišao do Ivanović Željka i izdao mu zadatak da ide iza hangara,* je odgovorio da misli da jeste, ali to nije mogao čuti, ali je vidio Trifunovića kako mu nešto govori, i odmah nakon toga **Ivanović Željka** kako odlazi iza hangara. Na isti način su otišli iza hangara i Medan Branislav, Mitrović Petar i Jakovljević Slobodan, ali je za naredbu čuo, s obzirom da su stajali blizu zaštićenog svjedoka I-3.

248. Svjedok Mitrović Petar je u svom iskazu iz istrage naveo da je dobio naređenje da zajedno sa **Ivanović Željkom**, Medan Branislavom i Jakovljević Slobodanom prođu sa druge strane hangara, na kome je bio manji otvor, kako bi obezbjeđivao da neko od Bošnjaka koji su zatvoreni u hangar, ne bi iskočili kroz te otvore. Dok su se nalazila sa druge strane zgrade, čuli su rafalnu pucnjavu u unutrašnjost zgrade i glasove bošnjaka kako psuju četničku majku. Osim rafalne pucnjave, čuo je i pucnjavu iz puškomitraljeza iz kojeg je pucao Milanović Mirko, te eksplozije bombi koje su bacali policajci pod nadimcima „Vojvoda“ i „Čupo“. Njih četvorica su svo vrijeme bili iza zgrade, nisu mjenjali svoje mjesto sve do odlaska sa toga mjesta.

249. Optuženi Ivanović se tereti da je učestvovao u likvidaciji zarobljenih i to tako što je prije otvaranja vatre iz polukruga, zajedno sa Mitrović Petrom, Jakovljević Slobodanom i Medan Branislavom prošao iza skladišta i obezbjeđivao otvor prozora, da neko od zarobljenih iz skladišta ne pobjegne, što su sa sigurnošću potvrdili zaštićeni svjedok I-3 i Mitrović Petar koji su prilikom svjedočenja detaljno opisivali položaj Ivanovića ispred hangara, unutar polukruga, te momenat kada isti napušta polukrug i odlazi iza zgrade skladišta.

(d) **Ubistvo kao djelo u osnovi zločina protiv čovječnosti**

250. Nakon ovako utvrđenog činjeničnog stanja, vijeće je ispitalo da li su se u opisanim radnjama optuženog Ivanović Željka stekla sva bitna obilježja djela ubistvo iz tačke a) stav 1. člana 172. KZ BiH, te je u tom cilju analiziralo njegove pojedine elemente: da je osoba lišena života; da je lišenje izvršeno sa direktnim umišljajem, jer je optuženi bio svjestan svoje radnje izvršenja i htio je učinjenje te radnje.

251. “Elementi definicije ‘ubistva’ po međunarodnom običajnom pravu su

slijedeći: smrt žrtve, smrt je uzrokovana radnjom ili propustom optuženog, odnosno osobe ili osoba za čije radnje i propuste optuženi snosi krivičnu odgovornost. Radnja ili propust optuženog, odnosno osobe ili osoba za čije radnje ili propuste on snosi krivičnu odgovornost, počinjeni su s namjerom: 'lišavanja života, ili nanošenja teške tjelesne povrede, ili nanošenja teške ozljede sa razumnom mogućom sviješću o tome da će takav čin ili propust vjerovatno uzrokovati smrt'.⁴⁶

252. Sud BiH je već ranije utvrdio elemente krivičnog djela ubistva:

- 1) lišavanje života;
- 2) direktna namjera da se liši života; jer je počinitelj bio svjestan svoga čina i želio je
- 3) da se čin izvrši.⁴⁷

253. Nasilna smrt ljudi iz hangara Kravica konstatovana je u nalazima vještaka Vede Tuće⁴⁸, u kojem je opisano da je do sada u sekundarnim i primarnim grobnicama identifikovano 1056 osoba čiji uzrok smrti je nastao u hangaru ZZ "Kravica". Nadalje, saslušani svjedoci na nesumnjiv način optuženog Ivanović Željka dovode u vezu sa mjestom i vremenom počinjenja krivičnog djela. Prije svega to su kazivanja svjedoka I-3, Stevanović Miladina i Mitrović Petra, čijim iskazima je Sud poklonio punu vjeru jer su međusobno saglasni, dovoljno jasni i precizni u pogledu odlučnih činjenica, a njihova kazivanja nisu dovedena u pitanje ni drugim provedenim subjektivnim i objektivnim dokazima na koje se Sud poziva u ovoj presudi, a iz čega je pretresno vijeće izvelo jedini mogući zaključak- da je optuženi Ivanović Željko kao pripadnik Specijalnog odreda policije, 3. voda "Skelani" u okviru širokog i sistematičnog napada protiv civilnog stanovništva, znajući za takav napad i kao dio tog napada poduzeo aktivno učešće u počinjenju krivičnog djela ubistva nekoliko stotina zarobljenih Muslimana Bošnjaka tako što je sa još nekoliko pripadnika 3. voda "Skelani", osiguravao prozor sa stražnje strane zgrade, te na taj način na odlučujući način doprinijeo počinjenju. Dokazi provedeni u postupku nisu ukazali na postojanje dogovora između optuženog i drugog lica sa kojim je bio kritičnog dana, ali poduzimanje aktivnog učešća u realizaciji predmetnog djela nesumnjivo ukazuje na postojanje svijesti o zajedničkom djelovanju.

⁴⁶ Tužilac protiv *Mitra Vasićevića* presuda predmet IT 98-32 Pretresnog vijeća IT , 29. novembar 2002., para. 205

⁴⁷ Vidi Trbić, X-KR-07/386 (Sud BiH), Prvostepena presuda od 16.10.2009, tačka 177.

⁴⁸ 3Izvještaja dr. Vede Tuće (12.02.2007.godine; 16.04.2009.godine; 14.05.2012.godine)

Optuženi je djelo počinio sa direktnim umišljajem, jer je bio svjestan mogućnosti nastupanja smrtne posljedice u odnosu na oštećene u hangaru, i istu je htio, tako da se i ostvarila obzirom da je osiguravao prozor, te da prema izvedenim dokazima niko od zarobljenika za vrijeme dok se iza hangara ZZ Kravica nalazio optuženi, nije uspio pobjeći kroz prozor, čime je optuženi na odlučujući način doprinjeo izvršenju krivičnog djela i kao saizvršilac preduzetim radnjama ostvario bitna obilježja bića krivičnog djela ubistvo iz tačke a) stav 1. član 172. KZ BiH u vezi sa članom 29. KZ BiH.

254. Vijeće je na temelju izvedenih dokaza ustanovilo da je u počinjenu radnje iz izreke presude, optuženi postupao sa direktnim umišljajem, svjestan krajnje zabranjene posljedice svake od radnji koje je poduzeo, te htijući njihovo nastupanje. Vijeće je u tom pravcu imalo u vidu da direktni umišljaj na strani počinioca postoji i onda kada učinilac hoće jedno djelo, ali uz to djelo sasvim izvjesno dolazi do izvršenja drugog djela. Možda i učinilac neće da do tog drugog djela dođe, ali je njegov intenzitet volje za izvršenjem primarnog djela toliko izražen, da mu se i nad njim priznaje direktni umišljaj.

255. Vijeće zaključuje da je optuženi samim raspoređivanjem na poziciju čuvanja prozora, potpuno svjestan da su se ostali pripadnici voda već rasporedili u polukrug, spremni za pucanje, a da je i sam učestvovao u sprovođenju kolone zarobljenika do hangara, bio svjestan da je cilj istog smrt sprovednih zarobljenika.

VI. INDIVIDUALNA KRIVIČNA ODGOVORNOST

256. Vijeće je na osnovu provedenih dokazaka utvrdilo da je optuženi u kritično vrijeme poduzimao radnje kao saizvršilac, te da je odgovorana po osnovu individualne krivične odgovornosti.

(i) saizvršilaštvo (član 29. KZ BiH)

Član 29. KZ BiH navodi:

'Ako više osoba, učestvovanjem u činjenju krivičnog djela ili preduzimajući što drugo čime se na odlučujući način doprinosi učinjenju krivičnog djela, zajednički učine krivično djelo, svaka od njih kaznit će se kaznom propisanom za to djelo'.

257. Sud podsjeća na prvostepenu presudu u predmetu *Rašević i Todović*, u kojoj pretresno vijeće navodi da "bi se optuženi smatrao krivim za saizvršilaštvo prema

članu 29. KZ BiH, on mora ili učestvovati u actus reus krivičnog djela ili preduzeti nešto drugo "čime se na odlučujući način doprinosi učinjenju krivičnog djela."⁴⁹ Ako je optuženi zajedno sa drugim licima učestvovao u samom krivičnom djelu, pod uslovom da postoji potrebni *mens rea*, to je dovoljno prema članu 29. da se on smatra saizvršiocem i bude kažnjen kao glavni počinitelj.

i. individulana krivična odgovornost (član 180. stav 1 KZ BiH)

258. Član 180. stav 1 KZ BiH propisuje sljedeće:

'Osoba koja planira, naredi, učini ili podstrekava ili pomaže u planiranju, pripremanju ili učinjenju krivičnih djela iz člana 172 (zločini protiv čovječnosti)....., ovog zakona kriva je za to krivično djelo.'

259. Vijeće podsjeća da je član 180. stav 1. KZ BiH izveden iz člana 7. stav 1. Statuta MKSJ i identičan mu je. Žalbeno vijeće MKSJ zaključuje da član 7 stav 1. "...prije svega pokriva fizičko počinjenje krivičnog djela od strane samog prekršioca, ili kašnivi propust da se učini djelo obavezno po pravilima krivičnog prava".

260. *Actus reus* koji je potreban za počinjenje krivičnog djela jeste taj da "...optuženi, bilo fizički, bilo na neki drugi neposredan, odnosno posredan način, svojim pozitivnim radnjama, odnosno - ako postoji obaveza djelovanja – propustima, učestvuje individualno ili zajedno s drugim u materijalnim elementima krivičnog djela za koje se tereti. Sam optuženi ne mora učestvovati u svim aspektima inkriminisanog ponašanja."⁵⁰ Može postojati nekoliko počinitelja u vezi s istim krivičnim djelom, gdje ponašanje svakog od njih ispunjava nužne elemente definicije materijalnog krivičnog djela.⁵¹

261. Potrebni *mens rea*, ...jeste da je optuženi djelovao s namjerom da počini krivično djelo..."⁵² ili, kao u slučaju drugih oblika učestvovanja u krivičnim djelima iz člana 7. stav 1., on mora biti "svjestan vjerovatnoće, u smislu velikih izgleda, da će kao posljedica njegovog ponašanja biti izvršeno krivično djelo"⁵³

⁴⁹ Rašević i Todović, X-KR-06/275 (Sud BiH), prvostepena presuda od 28.02.2008.godine, strana 185;

⁵⁰ Stakić, prvostepena presuda, paragraf 439;

⁵¹ Tužilac protiv Kunarca i dr., IT-96-23-T & IT-96-23/1, presuda od 22.02.2001.godine

⁵² Limaj, prvostepena presuda, paragraf 509;

⁵³ Kvočka, prvostepena presuda, paragraf 251; Limaj, prvostepena presuda, paragraf 509;

262. Dakle na temelju iznesenog, jasno je da je optuženi Ivanović Željko u počinjenju navedne inkriminacije krenuo sa umišljajem, rukovodeći se primarno razlozima osvete.

VII. ZBOG ČEGA JE VIJEĆE ZAKLJUČILO DA NIJE POSTOJALA GENOCIDNA NAMJERA NA STRANI OPTUŽENOG IVANOVIĆ ŽELJKA

263. MKSJ-a u predmetima protiv Krstića i Blagojevića, te Međunarodni suda pravde u predmetu po tužbi Bosne i Hercegovine protiv Srbije utvrdili su da se u enklavi Srebrenica desio genocid u julu 1995.godine.

264. Međunarodni sud pravde je zaključio: Radnje počinjene u Srebrenici, a koje potpadaju pod član II. stav a) i (b) Konvencije [o genocidu], počinjene su sa **konkretnom namjerom da se djelimično uništi grupa Muslimana Bosne i Hercegovine kao takva; shodno navedenom, radi se o radnjama počinjenja genocida koje su počinili pripadnici VRS-a u i oko Srebrenice u periodu koji je počeo oko 13.7.1995. godine.**

265. Na osnovu sprovedenih dokaza u ovom predmetu Vijeće je utvrdilo da optuženi Ivanović Željko, kao policajac pripadnik 3. voda "Skelani" nije bio svjestan postojanja genocidnog plana za uništenje zaštićene grupe, Muslimana enklave Srebrenica.

266. S druge strane vijeće je utvrdilo da je na strani optuženog postojala namjera za izvršenje krivičnog djela zločini protiv čovječnosti iz člana 172. stava 1. tačka a) u vezi sa članom 29. KZ BiH.

267. Razlika između krivičnog djela zločini protiv čovječnosti i krivičnog djelo genocid, ogleda se u odsustvu genocidne namjere kod zločina protiv čovječnosti, tj; za ovo krivično djelo ne mora postojati namjera da se u cijelosti ili dijelomice uništi neka nacionalana, etnička, rasna ili vjerska skupina. Također, kod krivičnog djela genocida objekat kazneno pravne zaštite je egzistencija skupine ljudi, određenih kroz pripadnost naciji, rasi, vjeri ili etničkom porijeklu, odnosno nadindividualno dobro, dok je objekt zaštite kod zločina protiv čovječnosti individualno dobro.⁵⁴ Osnovna karakteristika zločina protiv čovječnosti jeste da radnje u okviru njega vrše sistematski, planski i masovno.

⁵⁴ Stojanović, strana 89;

268. Svijest optuženog Ivanovića o postojanju genocidnog plana ovo vijeće je analiziralo kroz dvije okolnosti: 1) ono što je čuo o planu dok su pripadnici Drugog odreda još uvijek bili u Srednjem dana 11. jula i 2) šta je vidio prilikom provođenja tog plana dok su bili na zadatku u području Srebrenice dana 12. i 13. jula.

269. Svi svjedoci pripadnici Drugog odreda „Šekovići“ saglasno su izjavili da na terenu u Srednjem nisu znali kuda idu, čak su mislili da idu kući u Šekoviće. Na pitanje branioca da li su znali šta im je zadatak, rekli su da nisu znali, te su zadatke uvijek neposredno dobijali na terenu od komandira. Jedino zaštićeni svjedok I-3 u svojim izjavama, u ovom predmetu ostaje pri svojoj izjavi da su još u Srednjem svi znali da idu u Srebrenicu da je zauzmu, te da ubijaju vojno sposobne Bošnjake. Vijeće je dokaznu vrijednost izjave ovog svedjoka cijenilo u vezi sa svim drugim izvedenim dokazima. Ovaj dio iskaza kao izolovan Sud nije mogao prihvatiti, jer nije potkrepljen niti jednim dokazom. Kao što je navedneo iskaz ovog svjedoka je cijenjen sa izuzetnim oprezom tako da postoji realna mogućnost da je ovaj svjedok davao i izjave koje mogu samo njemu koristiti i olakšati mu položaj u postupku, posebno imajući u vidu da je ovaj svjedok priznao krivicu i zaključio sporazum. Po ocjeni ovog vijeća samo na dijelu iskaza ovog svjedoka sud nije mogao van razumne sumnje prihvatiti dokazanom odlučnu činjenicu koja se tiče genocidne namjere i pripisati je optuženom Ivanoviću.

270. Svjedok Aleksić Marko, pripadnik Drugog odreda „Šekovići“, komandir 1. voda je na pitanje šta je bio sadržaj naredbe u Srednjem, izjavio „*Pa nismo dobijali nikakav uputstva, ali zna se ako neko ide naoružan šta treba da radi*“.

271. Nadalje činjenica da je Drugi odred bio, specijalni odred policije čiji su zadaci uvijek bili posebni i odnosili se ili na prebacivanje sa terena na teren, držanje borbene linije, oslobađanje nove teritorije, tako da pripadnici i ovaj zadatak za Srebrenicu nisu doživljavali kao drugačiji u odnosu na druge koje su dobijali.

272. Svjedok Čelić Predrag je izjavio da im je u toku vožnje iz Srednjeg rečeno da idu u Bratunac, škola u Bjelovici, ujutro su krenuli 12.jula prema Srebrenici i dobili su zadatak da postavljaju linije u slučaju potrebe da vrše pretrese.

273. Posmatrano u komandnom lancu specijalne policije, na čelu združenih snaga bio je Ljubomir Borovčanin, Drugi odred Specijalne policije Šekovići, na čelu sa Radom Čuturićem je bio u sastavu združenih snaga, u komandnom lancu su se nalazili komandiri vodova, a na čelu 3. voda kojem je pripadao optuženi Ivanović

nalazio se Trifunović Milenko. Iz navedneog je jasno na kojem mjestu u hijerarhiji policije se nalazio Ivanović Željko, kao policajac. U ovom predmetu su svjedočili i komandiri vodova, komandir 1. voda Aleksić Marko, komandir 3. voda Trifunović Milenko, oba svjedoka su bila izričita da nisu dobili naredbu u Srednjem, te su zadatke na terenu neposredno dobijali od Čuturića kao komandira, a on od Ljubomira Borovčanina.

274. Vijeće je nadalje analiziralo iskaze saslušanih svjedoka i sa aspekta sadržaja njihovog iskaza u odnosu na ono što su oni vidjeli 12/13.jula 1995.godine za vrijeme boravka u Srebrenici. Prema iskazima saslušanih svjedoka, osim zaštićenog svjedoka I-3, svi su izjavili da se početak streljanja zarobljenika u hangaru desio kao posljedica ubistva Dragičević Krste, kada je i Čuturić Rade spržio ruku, te da je streljanje nastavljeno iz motiva osvete i straha zbog smrti pripadnika njihovog voda. Ovo vijeće je prihvatilo da je svijest običnog policajaca tog 13.jula 1995.godine mogla obuhvatiti samo počinjenje navedene inkriminacije rukovodeći se primarno razlozima osvete, ali pri tome ne negirajući postojanje svijesti o genocidnom planu na strani više pozicioniranih u komandnom lancu, od koga su policajci dobijali naređenja.

275. Tužilaštvo u toku dokaznog postupka, prema ocjeni ovog vijeća nije uspjelo dokazati postojanje svijesti o genocidnom planu na strani optuženog Ivanović Željka.

VIII. ODMJERAVANJE KAZNE

276. Našavši na nesumnjiv način dokazanim da je optuženi Ivanović Željko počinio krivično djelo za koje je ovom presudom oglašen krivim, sud je prilikom odmjeravanja kazne imao u vidu sve okolnosti koje utiču na visinu kazne . Prema članu 2. KZ BiH, “propisvanje krivičnih djela, i vrste i raspona krivičnopravnih sankcija zasniiva se na neophodnosti primjene krivičnopravne prinude i njenoj srazmjernosti jačini opasnosti za lične slobode i prava čovjeka, te druge osnovne vrijednosti.

277. Pri odmjeravanju kazne za krivično djelo za koje je optuženi Ivanović Željko ovom presudom oglašen krivim, vijeće je polazeći od opšte svrhe kažnjavanja propisane članom 39.KZBiH i sljedeći pravila za odmjeravanje kazne predviđeni članom 48. KZBiH, cijenilo i uzelo u obzir sve olakšavajuće i otežavajuće okolnosti i optuženom Ivanović Željku izreklo zatvorsku kaznu u vremenskom trjanju kako je to navedeno u izreci ove presude.

278. Prije svega, kao olakšavajuće okolnosti vijeće je uzelo u obzir i cijenilo raniji život optuženog, odnosno činjenicu da do momenta učinjenja konkretnog krivičnog djela nije osuđivan, te da je u vrijeme kada preduzima radnje za koje je ovom presudom oglašen krivim, bio mlada osoba starosne dobi od 23 godine .

279. Kao otežavajuću okolnost vijeće je cijenilo način učinjenja djela koji je поближе opisan u izreci ove pesude, težinu povrede zaštićenog dobra i u vezi sa tim posljedice učinjenog djela koje se ogledaju u broju žrtava, odnosno u broju od više stotina ubijenih muškaraca Bošnjaka i psihičkim patnjama koje su pretrpjeli i trpe preživjeli članovi porodica zbog nenadoknadivog gubitka.

280. U vrijeme učinjenja krivičnog djela optuženi je bio specijalac, dakle neko ko je bio u obavezi da štiti ljudske živote. Međutim, ne postoji niti jedan dokaz koji bi upućivao da je optuženi u vrijeme počinjenja ovog djela poduzeo bilo kakvu radnju sa ciljem spašavanja barem jednog ljudskog života. Naprotiv, njegova aktivnost поближе opisana u izreci ove presude, svodila se na postupanje čiji cilj nije da umanji, nego da zajedno sa drugim pripadnicima, uveća broj žrtava, a da pri tome sam nikoga ne ubije. Tokom sudskog postupka optuženi nije odavao utisak osobe koja se kaje, niti da ima saosjećanje zbog

ovako velikog broja žrtava nastalih posljedicom učinjenog krivičnog djela u u čijem izvršenju je i sam učestvovao.

281. Držanje optuženog u toku sudskog postupka bilo je primjereno, prikladno i u skladu sa očekivanjima vijeća, što samo po sebi ne predstavlja ni otežavajuću niti olakšavajuću okolnost.

282. Vijeće nije našlo da na strani optuženog postoje osobito olakšavajuće okolnosti koje bi u skladu s odredbom člana 49. KZ BiH predstavljale osnov za ublažavanje kazne ispod granice propisane zakonom.

283. Na kraju, vijeće želi da naglasi da je svjesno da nijedna kazna za žrtve nije u srazmjeri sa težinom djela niti da može na adekvatan način naknaditi gubitke ove vrste, te da vijeće uvažava i svjesno je zakonskih ograničenja svoje odluke. Međutim, vijeće nalazi da je vrlo važno pitanje odvratanja kada se radi o ovako teškim zločinima i da treba iskoristiti svako sredstvo vladavine prava kako bi se osiguralo da se ova djela nikada ne ponove. Da bi se drugi odvratili od činjenja sličnih krivičnih djela kazna mora biti učinkovita u smislu da u dovoljnoj mjeri odražava težinu djela. Vijeće nalazi da je u konkretnom slučaju osuda na kaznu zatvora u trajanju od 13 godina, u srazmjeri sa težinom djela uzimajući u obzir postojeće otežavajuće i olakšavajuće okolnosti, učešće i uloga optuženog u izvršenju ovog krivičnog djela, te da će se istom postići svrha krivičnopravnih sankcija i kažnjavanja u smislu člana 39 KZBiH.

IX. TROŠKOVI KRIVIČNOG POSTUPKA

284. Na osnovu člana 188. stav 4. ZKPBiH, optuženi se, s obzirom na slabo imovno stanje, oslobađa dužnosti plaćanja troškova postupka i paušala, tako da ovi troškovi padaju na teret budžetskih sredstava suda.

X. IMOVINSKO PRAVNI ZAHTJEV

285. Na osnovu člana 198. stav 2. ZKPBiH, oštećeni se sa eventualnim imovinskopravnim zahtjevom upućuju na parnični postupak jer bi utvrđivanje činjenica u pogledu visine imovinskopravnog zahtjeva iziskivalo duži vremenski period.

PREDSJEDNIK VIJEĆA

SUDIJA

Darko Samardžić

ZAPISNIČAR:

Elma Karović

POUKA O PRAVNOM LIJEKU:

Protiv ove presude se može podnijeti žalba u roku od 15 dana od dana dostavljanja prijepisa presude.

XI. ANNEX I

1. Odluka o utvrđenim činjenicama

286. Dana 20.04.2011.godine, Vijeće je donijelo odluku da se dijelimično prihvata Prijedlog Tužilaštva BiH za prihvatanje utvrđenih činjenica (u daljem tekstu prijedlog) br. KT-RZ 17/009 od 11.08.2009.godine utvrđenih u predmetima MKSJ. Radi se o činjenicama utvrđenim od strane pretresnih vijeća u predmetima Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ), i to u predmetu *Tužilac protiv Krstića*, predmet br. IT-98-33-T, presuda pretresnog vijeća MKSJ od 2.8.2001. godine (u daljem tekstu Krstić), koje su potvrđene od strane žalbenog vijeća u istom predmetu br. IT-98-33-A od 19.4.2004. godine; i u predmetu *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, predmet br. IT-02-60, presuda pretresnog vijeća od 17.1.2005. godine (u daljem tekstu Blagojević), koje su potvrđene od strane žalbenog vijeća u istom predmetu br. IT-02-60-A od 9.5.2007. godine, a u skladu sa članom 4. Zakona o ustupanju predmeta, prihvataju se „kao dokazane“.

287. Činjenice koje je Tužilaštvo predložilo, a ovo vijeće odlučilo da prihvati “kao dokazane” su:

4. Napad, koji su izvršili VRS i MUP, planiran je i definisan u naređenju “Krivaja 95”.

(BT 551)

5. Napad je nastavljen nakon pada Srebrenice i njime je pogođeno oko 40.000 ljudi koji su u vrijeme napada na Srebrenicu živjeli u toj enklavi. (BT 551)

8. Masakrirano je preko 7.000 muškaraca bosanskih Muslimana iz Srebrenice. (BT 671)

9. Nakon zauzimanja Srebrenice u julu 1995., snage bosanskih Srba su pogubile nekoliko hiljada muškaraca bosanskih Muslimana. Ukupan broj pogubljenih kreće se vrlo vjerovatno između 7000 i 8000 muškaraca. (KT 84)

22. ...ubijeni muškarci činili su približno petinu cijele srebreničke zajednice. (KA 28)

28. Njihova smrt je unaprijed onemogućila bilo kakav djelotvorni pokušaj bosanskih Muslimana da vrate teritoriju. (KT 595)

32. ...ubijanje su organizovali i nadzirali neki članovi Glavnog štaba VRS-a. (KA 35)

33. U martu 1995. Radovan Karadžić, predsjednik Republike Srpske (RS), reagujući na pritisak međunarodne zajednice da se okonča rat i na tekuće napore da se pregovorima postigne mirovni sporazum, izdao je direktivu VRS-u u vezi sa dugoročnom strategijom snaga VRS-a u enklavi. U toj direktivi, poznatoj pod nazivom "Direktiva 7", konkretno se navodi da VRS treba izvršiti potpuno fizičko odvajanje Srebrenice od Žepe, čime sprečiti i pojedinačno komuniciranje između ovih enklava. Svakodnevnim planskim i osmišljenim borbenim aktivnostima stvoriti uslove⁷⁸totalne nesigurnosti, nepodnošljivosti i

besperspektivnosti daljnjeg opstanka i života mještana u Srebrenici. (KT 28)

34. Tačno kao što je i bilo predviđeno tom direktivom, sredinom 1995. humanitarna situacija za bosansko-muslimanske civile i vojno osoblje u enklavi postala je katastrofalna. (KT 28)

35. Početkom jula 1995. iz niza izvještaja 28. divizije vidi se kako su snage ABiH u enklavi hitno tražile deblokadu koridora za humanitarnu pomoć i kako je, kada to nije uspjelo, došlo do tragedije civila koji umiru od gladi. (KT 28)

36. Glavni štab VRS-a izdao je 31. marta 1995. direktivu 7.1, koju je potpisao general Mladić. Direktiva 7.1 izdata je "na osnovu direktive br. 7" i upućivala je Drinski korpus da, između ostalog, sprovodi "aktivna borbena dejstva ...oko enklava". (KT 29)

37. Snage bosanskih Srba zauzele su 31. maja 1995. osmatračko mjesto Echo, koje se nalazilo u jugoistočnom uglu enklave. Kao odgovor na tu agresiju, jedna grupa Bošnjaka izvršila je rano izjutra 26. juna 1995. iznenadni napad na obližnje srpsko selo Višnjica. (KT 30)

38. Iako je napad bio relativno malog intenziteta, spaljene su neke kuće i poginulo je nekoliko ljudi. (KT 30)

39. Nakon toga, tadašnji komandant Drinskog korpusa, general-major Milenko Živanović, potpisao je 2. jula 1995. dvije zapovijedi, u kojima se iznosi plan za napad na enklavu i raznim jedinicama Drinskog korpusa izdaje naređenje da pređu u stanje borbene gotovosti. Operacija je dobila šifrovani naziv "Krivaja 95". (KT 30)

40. Ofanziva VRS-a na Srebrenicu započela je 6. jula 1995. (KT 31)

41. Tokom idućih dana pet posmatračkih punktova UNPROFOR-a u južnom dijelu enklave padaju jedan za drugim uslijed napredovanja snaga bosanskih Srba. (KT 31)

42. Neki od holandskih vojnika povukli su se u enklavu nakon što su njihovi položaji bili napadnuti, dok su se posade drugih posmatračkih punktova predale bosanskim Srbima. (KT 31)

43. Istovremeno su se odbrambene snage ABiH našle pod teškom vatrom i bile potisnute natrag prema gradu. (KT 31)

44. Kako je počela padati južna odbrambena linija, oko 4000 stanovnika bosanskih Muslimana, koji su živjeli u obližnjem švedskom izbjegličkom naselju, pobjeglo je na sjever, u grad Srebrenicu. Vojnici Dutchbata izvijestili su da nadiruće snage bosanskih Srba "čiste" kuće u južnom dijelu enklave. (KT 32)

45. Do večeri 9. jula 1995. Drinski korpus VRS-a prodro je četiri kilometra u dubinu enklave, zaustavivši se samo jedan kilometar ispred grada Srebrenice. (KT 33)

46. Kasno 9. jula 1995., ohrabren tim vojnim uspjehom i iznenađujućim izostankom otpora bosanskih Muslimana, kao i nepostojanjem nikakve značajne reakcije međunarodne zajednice, predsjednik Karadžić izdao je novo naređenje, kojim je Drinskom korpusu VRS-a dao zeleno svjetlo da zauzme grad Srebrenicu. (KT 33)

47. Ujutro 10. jula 1995. situacija u samoj Srebrenici bila je napeta. Stanovnici, od kojih su neki bili naoružani, preplavili su ulice grada. (KT 34)

48. Pukovnik Karremans slao je hitne zahtjeve kojima je tražio zračnu podršku NATO-a za odbranu grada, no nikakva pomoć nije stigla do otprilike 14:30 sati 11. jula 1995., kada je NATO bombardovao tenkove VRS- a koji su se primicali gradu. (KT 34)

49. Avioni NATO-a pokušali su bombardovati i artiljerijske položaje VRS-a iznad grada, no tu su operaciju morali prekinuti zbog slabe vidljivosti. (KT 34)
50. Planovi NATO-a da nastavi sa zračnim napadima odbačeni su nakon što je VRS zaprijetio da će ubiti holandske vojnike koji su se nalazili u zarobljeništvu VRS-a, te da će granatirati bazu UN-a u Potočarima izvan grada, kao i okolna područja na koja je pobjeglo 20.000 do 30.000 civila. (KT 34)
51. Kasno poslijepodne 11. jula 1995. general Mladić, u pratnji generala Živanovića (tadašnjeg komandanta Drinskog korpusa), generala Krstića (u to vrijeme zamjenika komandanta i načelnika štaba Drinskog korpusa) i drugih oficira VRS-a, trijumfalno je prošetao praznim ulicama Srebrenice. (KT 36)
52. Taj trenutak snimio je filmskom kamerom srpski novinar Zoran Petrović. (KT 36)
53. Cilj plana Drinskog korpusa za operaciju "Krivaja 95" bio je da se srebrenička "zaštićena zona" svede na svoje gradsko središte kao korak ka ostvarenju šireg cilja VRS-a da bosansko-muslimansko stanovništvo gurne u humanitarnu krizu i da na kraju eliminiše enklavu (par. 121). (KT 429)
55. Po zauzimanju Srebrenice u julu 1995., snage bosanskih Srba skovale su i sprovele plan da iz enklave odvezu sve žene, djecu i starce bosanske Muslimane (par. 52). (KT 425)
56. Nakon zauzimanja Srebrenice u julu 1995., snage bosanskih Srba su pogubile nekoliko hiljada muškaraca bosanskih Muslimana. Ukupan broj pogubljenih kreće se vrlo vjerovatno između 7000 i 8000 muškaraca (par. 84). (KT 426)
57. Napravljen je usaglašeni napor da se zarobe svi vojno sposobni muškarci Muslimani. Među zarobljenima našli su se, u stvari, mnogi dječaci znatno mlađi od te dobi i muškarci koji su bili nekoliko godina stariji, a koji su ostali u enklavi nakon zauzimanja Srebrenice. (KT 85)
58. Ti su se muškarci i dječaci našli na udaru, bez obzira na to da li su odlučili da pobjegnu u Potočare ili da se pridruže koloni bosanskih Muslimana. (KT 85)
59. Operacija zarobljavanja i zatočavanja muškaraca bosanskih Muslimana bila je dobro organizovana i obimna. (KT 85)
60. Civilna policija Republike Srpske bila je dio Ministarstva unutrašnjih poslova (dalje u tekstu: MUP). U julu 1995. vršilac dužnosti ministra unutrašnjih poslova bio je Tomislav Kovač. Civilna policija bila je organizovana u dva odjeljenja: redovne policijske snage i brigada posebne policije.(BT 71)
61. Brigada Specijalne policije bila je borbena jedinica MUP-a. Komandant je bio pukovnik Goran Sarić, a zamjenik komandanta pukovnik Ljubiša Borovčanin. (BT 75)
63. Pripadnici odreda su bili naoružani automatskim i poluautomatskim oružjem i obuka im se razlikovala od obuke redovnih policijskih snaga.(BT 75)
64. Odredi su takođe raspolagali teškim naoružanjem i vozilima, kao što su tenkovi, oklopni transporter i prage. (BT 75)
65. Do večeri 11. jula 1995. u Potočarima se okupilo oko 20.000 do 25.000 izbjeglica bosanskih Muslimana. (KT 37)

66. Njih nekoliko hiljada nahrupilo je u samu bazu UN-a, dok su se drugi smjestili po obližnjim fabrikama i poljima. (KT 37)
67. Iako su tamo velikom većinom bili okupljeni žene, djeca, starci i invalidi, svjedoci su procijenili da se u samoj bazi UN-a nalazilo najmanje 300 muškaraca, dok ih je u masi izvan baze bilo između 600 i 900. (KT 37)
68. Iako su tamo velikom većinom bili okupljeni žene, djeca, starci i invalidi, procijenjeno je da se u samoj bazi UN-a nalazilo najmanje 300 muškaraca, dok ih je u masi izvan baze bilo između 600 i 900. (KT 37)
69. Uslovi u Potočarima bili su užasni. (KT 38)
70. Bilo je vrlo malo hrane i vode, a julske vrućine su bile nesnosne. (KT 38)
71. Od 11. do 13. jula 1995. temperatura je bila veoma visoka i dostizala je 35 stepeni Celzija, a ta mala količina vode nije bila dovoljna za 20.000 do 30.000 izbjeglica okupljenih ispred baze UNPROFOR-a. (BT 147)
73. Kako je prolazio dan 12. juli 1995., i ovako teški fizički uslovi postali su još gori zbog aktivne kampanje terora koja je povećala paniku stanovništva, tako da su svi izbezumljeno željeli otići. (KT 41)
74. Izbjeglice u bazi vidjele su srpske vojnike kako pale kuće i stogove sijena. (KT 41)
75. Izbjeglice bosanski Muslimani koji su se sklonili u bazu ili oko nje bili su 12. i 13. jula 1995., po dolasku srpskih snaga u Potočare, izvrgnuti kampanji terora koja se sastojala od prijetnji, vrijeđanja, pljačkanja i spaljivanja obližnjih kuća, batinanja, silovanja i ubistava. (KT 150)
89. Oficiri komande Drinskog korpusa i jedinice korpusa su 12. i 13. jula 1995. bile u Potočarima i nadgledali odvoženje bosansko-muslimanskih civila sa tog područja (par. 144). (KT 432)
90. Žene, djeca i starci potrpani su 12. i 13. jula 1995. u autobuse i pod kontrolom snaga VRS-a odvezeni iz Potočara na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana u blizini Kladnja. (KT 48)
91. Neki vojnici su udarali i vrijeđali izbjeglice dok su se ukrcavale u autobuse. (KT 48)
92. Autobusi su bili pretrpani i bilo neizdrživo vruće. (KT 49)
93. Vojnici Dutchbata pokušali su pratiti autobuse iz Potočara, u kojima su se nalazili civili bosanski Muslimani. Uspjeli su ispratiti prvi konvoj izbjeglica 12. jula 1995., no nakon toga su zaustavljeni na putu, a vozila su im ukradena uz prijetnju oružjem. (KT 50)
94. Odvoženje bosansko-muslimanskog civilnog stanovništva iz Potočara dovršeno je uvečer 13. jula 1995. do 20:00 sati. (KT 51)
95. Kada su autobusi sa ženama, djecom i starcima krenuli na sjever prema teritoriji pod kontrolom bosanskih Muslimana, zaustavljali su ih putem i ponovo pretresali tražeći muškarce. (KT 56)
96. Drinski korpus je odigrao značajnu ulogu u obezbjeđivanju autobusa i drugih vozila korišćenih za odvoženje bosansko-muslimanskih žena, djece i staraca iz baze u Potočarima 12. i 13. jula 1995., te u nabavci goriva potrebnog za sprovođenje tog zadatka (par. 142). (KT 431)
97. General Krstić se 12. jula 1995. rano₈₁ poslijepodne zadržao jedan ili dva sata u

Potočarima, gdje je s ostalim oficirima VRS-a, uključujući i generala Mladića, nadgledao odvoženje žena, djece i staraca bosanskih Muslimana. (KT 465)

98. Budući da je tada bio u Potočarima, general Krstić je morao znati za užasne uslove u kojima su se nalazili izbjegli bosanski Muslimani, te da su vojnici VRS-a tog dana s njima loše postupali (par. 354). (KT 465)

100. Dana 12. i 13. jula 1995., Drinski korpus je znao da u Potočarima muškarce bosanske Muslimane odvajaju od žena, djece i staraca, da ih kod Tišće iskrcavaju iz autobusa i zatočavaju, i da je daljnja sudbina tih muškaraca ozbiljno dovedena u pitanje (KT 295)

101. Oficiri komande Drinskog korpusa i jedinice korpusa su 12. i 13. jula 1995. bile u Potočarima i nadgledali odvoženje bosansko-muslimanskih civila sa tog područja (par. 144). (KT 432)

102. Napuštanje područja nekadašnje enklave od strane bosansko-muslimanskih civila iz Srebrenice, koji su autobusima 12. i 13. jula 1995. odvezeni iz Potočara, nije rezultat njihovog slobodnog izbora. (par. 149) (KT 433)

103. Ljudstvo Drinskog korpusa koje je sudjelovalo u operaciji transportovanja znalo je da je VRS prisilio bosansko-muslimansko stanovništvo da napusti to područje (par. 149). (KT 433)

104. Jedan oficir iz komande Drinskog korpusa je tada još uvijek bio uključen u rukovođenje kretanjem autobusa u zoni bivše enklave u kojoj su držali zarobljenike, uprkos činjenici da je odvoženje bosansko-muslimanskih žena, djece i staraca iz enklave već bilo završeno sat vremena prije toga. (KT 178)

105. Pripadnici Drinskog korpusa koji su se 12. i 13. jula 1995. nalazili u bazi u Potočarima, morali su biti svjesni katastrofalne humanitarne situacije u kojoj su se nalazili izbjegli bosanski Muslimani i zlostavljanja od strane snaga bosanskih Srba, ali na to nisu reagovali (par. 155). (KT 435)

107. Pripadnici VRS-a i MUP-a su, idući između izbjeglica bosanskih Muslimana, odvajali sve bosanske Muslimane od 16 do otprilike 60 ili 70 godina od njihovih porodica (BT 168)

108. Odvajanje muškaraca se nastavilo 12. i 13. jula. (BT 168)

109. Pripadnici Drinskog korpusa koji su 12. i 13. jula 1995. bili u bazi u Potočarima, znali su da se prema muškarcima bosanskim Muslimanima, razdvojenima od žena, djece i staraca, ne postupa u skladu sa prihvaćenom praksom za pronalaženje počinitelja ratnih zločina, te da vlada užasna neizvjesnost u vezi sa sudbinom tih muškaraca (par. 161). (KT 435)

110. Od jutra 12. jula snage bosanskih Srba počele su da izdvajaju muškarce od ostalih izbjeglica u Potočarima i drže ih na zasebnim mjestima (KT 53)

111. Muškarce bosanske Muslimane upućivali su na različita mjesta, ali su većinu slali u "bijelu kuću" pored štaba UNPROFOR-a. Iz "bijeke kuće" se čula vika, a ponekad i pucnjevi.⁵⁵ (BT 169)

⁵⁵ Posljednja rečenica u činjenici 111 koja je navedena u prijedlogu tužilaštva nije prihvaćena obzirom da se ista ne nalazi u sklopu navedenog paragrafa presude.

113. Kada su se bosansko-muslimanske izbjeglice počele ukrcavati u autobuse, vojnici bosanski Srbi sistematski su izdvajali vojno sposobne muškarce koji su se u gužvi pokušavali ukrcati . (KT 53)

114. Dana 13. jula 1995. vojnici Dutchbata primijetili su jasne znake da bosanski Srbi ubijaju neke od muškaraca bosanskih Muslimana koji su bili izdvojeni. (KT 58)

116. Od poslijepodneva 12. jula 1995., pa tokom cijelog 13. jula 1995., muškarci koji su bili zatočeni u "bijeloj kući" ukrcavani su u zasebne autobuse, a ne u one u kojima su bile žene, djeca i starci, i iz baze u Potočarima odvođeni na mjesta zatočenja u Bratuncu (KT 59)

117. Vojnici VRS-a su spriječavali žene i djecu da slijede svoje muževe i mušku rodbinu koji su bili odvojeni.(BT 174)

118. Muškarci bosanski Muslimani, koji su u Potočarima odvojeni od žena, djece i staraca (čiji broj je iznosio otprilike 1000), prebačeni su u Bratunac, gdje su kasnije dovedeni muškarci bosanski Muslimani zarobljeni u koloni. (KT 66)

119. Nije učinjen nikakav vidljivi napor da se zarobljenike iz Potočara drži odvojeno od muškaraca iz kolone, zarobljenih u šumi. (KT 66)

120. Ti muškarci držani su na raznim mjestima, kao što je jedno napušteno skladište, stara škola, pa čak i u autobusima i kamionima koji su ih do tamo dovezli (KT 66)

121. Oficiri Drinskog korpusa bili su 12. i 13. jula 1995. prisutni u Potočarima...12. i 13. jula 1995. u blizini Potočara viđene su jedinice Drinskog korpusa. (KT 150)

122. U Potočarima se 12. i 13. jula 1995. nalazio i cijeli niz srpskih snaga koje nisu bile dio Drinskog korpusa. Prisutni su bili oficiri iz Glavnog štaba VRS-a, koji su bili podređeni direktno generalu Mladiću. (KT 151)

123. ...oficiri Drinskog korpusa bili u velikoj mjeri uključeni u organizaciju i nadgledanje odvoženja žena, djece i staraca bosanskih Muslimana iz Potočara. (KT 155)

124. Na sastanku u hotelu "Fontana" 12. jula 1995. general Mladić je kazao da će se među svim vojno sposobnim muškarcima iz mase u Potočarima biti izvršena provjera da bi se ustanovilo ima li među njima ratnih zločinaca.(KT 155)

125. Planovi da se iz enklave odvezu civili bosanski Muslimani postali su kristalno jasni na tom drugom sastanku. (KT 129)

126. Osim toga, general Mladić je bio taj koji je zakazao sastanke u hotelu "Fontana", gdje je potpuno jasno pokazao da želi da bosanski Muslimani odu sa tog područja (KT 147)

127. Dok su se organizovali konvoji autobusa 12. jula 1995., general Mladić je u jednom uhvaćenom razgovoru rekao: To je kapituliralo sve i predalo se, i evakuirat ćemo sve ko hoće i ko neće. (KT 147)

128. Doista, bosansko-muslimanske izbjeglice niko nije konsultovao niti im dao mogućnost izbora u vezi sa njihovom konačnom destinacijom. (KT 147)

129. Savjet bezbjednosti UN-a 14. jula 1995. izrazio je zabrinutost zbog prisilnog preseljenja civila iz srebreničke "zaštićene zone" koje su sprovodili bosanski Srbi, tvrdeći da je tu riječ o jasnom kršenju njihovih ljudskih prava. (KT 148)

130. Komanda Drinskog korpusa isto je tako znala da se odvojeni muškarci iz Potočara odvođe na mjesta zatočenja u Bratuncu autobusima koji su inače korišćeni za

prevoz žena, djece i staraca, što je sve nadgledao Drinski korpus (par. 161). (KT 435)

131. General Krstić je naredio da se nabave autobusi za prevoz bosansko-muslimanskog stanovništva iz Potočara 12. i 13. jula 1995. Svojim podređenima je naredio da obezbijede cestu kojom će autobusi ići za Kladanj. On je nadzirao cjelokupni tok operacije prevoza (par. 347). (KT 464)

133. Prisustvo naoružanih vojnika 2. i 3. bataljona u uniformama i naoružanih pripadnika Vojne policije Bratunačke brigade, među ostalim pripadnicima VRS-a i MUP-a koji su se nalazili u Potočarima, plašila je i zastrašivala bosanske Muslimane. (BT 214)

134. Na osnovu dokaza je utvrđeno da izbjeglice bosanski Muslimani u Potočarima nisu imale stvarnog izbora u vezi s tim da li da ostanu u srebreničkoj enklavi ili da je napuste. Ovo ne postojanje stvarnog izbora uslijedilo je kao posljedica postupaka i ponašanja oficira i vojnika. (BT 617)

135. Elementi Bratunačke brigade su učestvovali u premještanju žena, djece i starih ljudi iz Potočara...Bratunačka brigada je dala vozila i gorivo za njihovo premještanje. (BT 216)

136. Ponekad bi zadržali i mlađe i starije muškarce. Ti su ljudi odvođeni u zgradu u Potočarima poznatu kao "bijela kuća".(KT 53)

137. ... muškarci i dječaci su u Potočarima odvođeni od žena, djece i staraca i odvedeni u "bijelu kuću" na ispitivanje.(KT 157)

139. Suprotno tvrdnjama generala Mladića i drugih srpskih vojnika da će ti muškarci biti ispitani i na kraju razmijenjeni za ratne zarobljenike bosanske Srbe, kada su odvedeni u "bijelu kuću", bili su prisiljeni da prije ulaska ostave svoje stvari, uključujući i novčanike i lične dokumente, na velikoj hrpi ispred zgrade. (KT 157)

140. ...neki od muškaraca zatočenih u "bijeloj kući" su sporadično zlostavljani i ubijani i, šire, da su svi izdvojeni muškarci bosanski Muslimani držani u užasnim uslovima. (KT 157)

141. Oficiri Drinskog korpusa sudjelovali u obezbjeđivanju autobusa i da su nadgledali njihovo putovanje iz enklave, što daje razloga za zaključak da su i oni odigrali ulogu u ukrcavanju bosansko-muslimanskih izbjeglica u autobuse. (KT 158)

142. Oficiri Drinskog korpusa viđeni su i u blizini "bijele kuće" u vrijeme kada su tamo bili zatočeni izdvojeni muškarci. (KT 158)

143. Počevši od poslijepodneva 12. jula 1995. i tokom cijelog 13. jula 1995. muškarci zatočeni u "bijeloj kući" odvođeni su autobusima iz baze u Potočarima na mjesta zatočenja u Bratuncu. (KT 159)

144. Kasnije, nakon što su svi civili bosanski Muslimani otišli iz Potočara, hrpe ličnih stvari, uključujući i lične karte, oduzete muškarcima bosanskim Muslimanima, spaljene su (KT 160)

145. ...izdvojeni muškarci iz Potočara prevoženi su autobusima do mjesta zatočenja u Bratuncu, pri čemu su korišćeni autobusi prvobitno namijenjeni za prevoz žena, djece i staraca, koji je nadgledao Drinski korpus...(KT 161)

146. Većina muškaraca bosanskih Muslimana izdvojenih u Potočarima i uhvaćenih u šumama držana je u Bratuncu jedan do tri dana, a zatim odvedena na druga mjesta zatočenja i na mjesta pogubljenja. (KT 179)

147. Kako se situacija u Srebrenici zaoštravala i dosegla krizu uveče 10. jula, među bosanskim Muslimanima se proširila vijest da vojno sposobni muškarci treba da krenu u

šumu, formiraju kolonu sa pripadnicima 28. divizije Armije BiH i pokušaju se probiti prema teritoriji pod kontrolom bosanskih Muslimana sjeverno od srebreničke enklave. Dana 11. jula oko 22:00 sati, "komanda divizije", zajedno s opštinskim vlastima bosanskih Muslimana u Srebrenici, odlučila je da formira kolonu. (BT 218)

148. Mlađi muškarci bojali su se da će ih ubiti ako padnu u ruke bosanskih Srba u Potočarima i vjerovali da su im šanse veće ako kroz šume pokušaju pobjeći do Tuzle. (KT 60)

149. Neposredno nakon zauzimanja Srebrenice nije bilo poznato gdje se nalazi 28. divizija ABiH. To je VRS-u stvaralo velike brige jer je postojala mogućnost da se snage 2. korpusa ABiH, koje su napadale iz pravca Tuzle i Kladnja, povežu s elementima 28. divizije. (KT 162)

150. Do večeri 11. jula, 10.000 do 15.000 izbjeglica bosanskih Muslimana okupilo se blizu sela Jagličići i Šušnjari i krenulo prema sjeveru. (BT 219)

151. Oko ponoći 11. jula 1995. kolona se počela kretati duž poteza Konjević Polje-Bratunac (KT 62)

152. Ta grupa bosanskih Muslimana sastojala se uglavnom od mladića i muškaraca od 16 do 65 godina, ali je među njima bilo i nekoliko žena, djece i starih ljudi. Iako je bar nekolicina muškaraca bila u uniformi i naoružana, većina muškaraca bili su civili. (BT 220)

153. Otprilike trećinu kolone bosanskih Muslimana činili su vojnici 28. divizije, a oko dvije trećine bili su muškarci civili, bosanski Muslimani iz Srebrenice. (KT 163)

154. Čelo kolone činile su jedinice 28. divizije, nakon njih su išli civili pomiješani sa vojnicima, a na začelju kolone nalazio se Samostalni bataljon 28. divizije (KT 61)

155. Na sastancima u hotelu "Fontana" 11. i 12. jula 1995. general Mladić je pokušao da ishodi predaju snaga ABiH-a na području bivše enklave. Međutim, u tome nije uspio tako da su narednih dana jedinice VRS-a, uključujući i jedinice Drinskog korpusa koje nisu bile angažovane u pohodu na Žepu, raspoređene na zadatak da blokiraju kolonu. (KT 162)

157. Niz prisluškivanih razgovora registrovanih tokom 12. i 13. jula 1995. otkriva da su Drinski korpus i VRS uopšte sticali sve više saznanja o koloni (KT 162)

158. Kasnije tog dana, 12. jula, na kolonu je otvorena žestoka vatra. Oružane snage bosanskih Srba, među kojima je bilo mnogo jedinica MUP-a koje su patrolirale putem između Kravice i Konjević-Polja i putem između Konjević-Polja i Nove Kasabe, otvorile su vatru na kolonu uz primjenu artiljerijskog oružja, mitraljeza i ručnih bombi. (BT 221)

159. Cijeli dan i noć ostatak kolone bio je izložen jakoj vatri i granatiranju. (KT 62)

160. U periodu od 12. do 17. jula, pripadnici Drinskog korpusa i njemu potčinjenih brigada pretraživali su područje kako bi zarobili muškarce iz kolone. (BT 222)

161. Manji broj žena, djece i staraca kretao se kroz šume zajedno sa kolonom. Kada su ih kasnije zarobile snage bosanskih Srba, ukrcani su u autobuse koji su tuda prolazili iz Potočara prema Kladnju. (KT 61)

162. Tokom poslijepodneva 12. jula 1995., ili najkasnije u ranim večernjim satima, snage bosanskih Srba počele su zarobljavati veliki broj ljudi sa začelja kolone. (KT 63)

163. Ljudi sa začelja kolone koji su preživjeli te patnje opisali su tu akciju kao "lov na ljude". (KT 62)

165. Na nekim mjestima su postavljene zasjede, a na drugima su bosanski Srbi pozivali ljude iz šume, nagovarajući ih da se predaju i obećavajući da će se pridržavati Ženevskih konvencija.(KT 63)

166. Sa nekih položaja su snage bosanskih Srba pucale u šumu iz protivavionskog naoružanja i drugog oružja ili su koristile ukradenu opremu UN-a ne bi li muškarci bosanski Muslimani pomislili da to predstavnici UN-a ili Crvenog krsta nadgledaju kako se sa njima postupa nakon zarobljavanja. (KT 63)

167. U stvari, snage bosanskih Srba su muškarcima bosanskim Muslimanima oduzimale ličnu imovinu, a neke od njih bi na licu mjesta likvidirali. (KT 63)

168. Najveće grupe muškaraca bosanskih Muslimana iz kolone zarobljene su 13. jula 1995. Njih nekoliko hiljada okupljeno je na livadi kod Sandića ili u njenoj blizini i na fudbalskom terenu u Novoj Kasabi.(KT 64)

169. Izviđačke fotografije snimljene iz zraka, koje je kao dokazni predmet ponudila optužba, potvrđuju prisustvo velikog broja ljudi na tim lokacijama 13. jula 1995. (KT 64)

170. Komanda Drinskog korpusa je od 12. jula 1995. znala da u njenoj zoni odgovornosti snage bosanskih Srba zarobljavaju bosanske Muslimane iz kolone. (par. 170) (KT 437)

171. Komanda Drinskog korpusa je znala da je 13. jula 1995. na cesti Bratunac-Konjević Polje zarobljeno nahiljade bosanskih Muslimana (par. 178). (KT 439)

172. Osim toga, komanda Drinskog korpusa je bila obaviještena o politici Glavnog štaba da se blokiraju i zarobe muškarci bosanski Muslimani iz kolone, a Glavni štab je izdao direktivu da jedinice Drinskog korpusa postavezasjede koloni (par. 170). (KT 437)

173. U periodu od 12. do 18. jula 1995., brigade Drinskog korpusa, a posebno Bratunačka i Zvornička brigada, bile su angažovane u borbenim dejstvima protiv kolone bosanskih Muslimana koja se nastojala probiti na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana. (KT 436)

174. Te su brigade u komandu Drinskog korpusa stalno dostavljale izvještaje o događajima u vezi s kolonom (par. 166). (KT 436)

175. Samo otprilike jedna trećina muškaraca uspješno je prešla asfaltnu cestu i kolona je razbijena na dva dijela. (KT 62)

176. Ljudi iz čela kolone čekali su da vide šta će se dogoditi sa drugim dijelom kolone. (KT 65)

177. Jaka vatra i granatiranje nastavili su se tokom cijelog dana 12. jula 1995. sve do u noć, i na kraju su ljudi sa čela kolone izgubili svaku nadu.(KT 65)

178. Grupa od otprilike 2.000 do 3.000 ljudi iz kolone stigla je na područje između Konjević-Polja i Nove Kasabe do jutra 13. jula. Nisu mogli preći put jer su ga blokirale jedinice bosanskih Srba. Oko 13:00 sati snage bosanskih Srba su opkolile tu veliku grupu. Veliku grupu su tada prisilili da krene asfaltnim putem. (BT 238)

179. Između 1.000 i 4.000 zarobljenih muškaraca bosanskih Muslimana iz kolone držano je 13. jula na livadi u Sandićima, koja se nalazi na putu Konjević-Polje-Bratunac. Većina muškaraca bili su civili. Vojnici su muškarce koje su čuvali prisilili da bace svoje stvari na velike gomile i predaju sve svoje dragocjenosti. (BT 240)

180. Tokom dana ranjeni i povrijeđeni su poslani u jednu kuću u blizini livade i kasnije pogubljeni. Postoje dokazi o tome da su zarobljenici dobijali batine cijeli dan, a neki su i

ubijeni. (BT 240)

181. Dana 13. jula 1995. nastavili su cestom Kalesija-Zvornik, gdje su isto tako padali u zasjede i gdje su pretrpjeli daljnje žrtve. (KT 65)

182. Nakon neuspješnog pokušaja 15. jula 1995. da se domognu linija fronte koje su držali bosanski Muslimani, čelo kolone uspjelo se konačno 16. jula 1995. probiti do teritorije pod nadzorom bosanskih Muslimana. (KT 65)

183. Snage ABiH u napadu iz pravca Tuzle pritekale su u pomoć nadolazećoj koloni probivši liniju u širini od oko kilometar i po. (KT 65)

184. Komanda Drinskog korpusa je 12. i 13. jula 1995. morala biti informisana o prebacivanju autobusa s njihovog prvobitnog zadatka prevoženja bosansko-muslimanskih žena, djece i staraca na transport muškaraca iz Potočara u Bratunac. (KT 184)

185. Transport muškaraca bosanskih Muslimana iz Potočara počeo je popodne 12. jula (BT 266)

186. Te večeri do 19:00 ili 20:00 sati Potočare je autobusima i kamionima napustilo ukupno oko 9.000 do 10.000 muškaraca, žena, djece i starih ljudi bosanskih Muslimana (BT 266)

187. Dok su autobusi sa ženama, djecom i starim ljudima nastavili iz Bratunca prema Kladnju, autobusi u kojima su bili muškarci bosanski Muslimani zaustavili su se u gradu Bratuncu. Stoga je noć 12. jula velik broj muškaraca proveo zatočen u autobusima parkiranim po ulicama u centru grada. (BT 266)

189. Bratuncu je u noći 13. jula bilo parkirano između 80 i 120 autobusa i kamiona, a procjenjuje se da je u njima bilo zatočeno od 3.500 do 4.500 muškaraca bosanskih Muslimana. (BT 267)

190. Autobuse u Bratuncu čuvali su pripadnici oružanih snaga Republike Srpske, među kojima je bilo nekoliko pripadnika voda Vojne policije Bratunačke brigade, pripadnika civilne policije MUP-a, kao i naoružanih civila-dobrovoljaca. (BT 268)

191. Uskoro je postalo očigledno da se ne radi o tome. Planovi bosanskih Srba sa bosansko-muslimanskim muškarcima doživjeli su radikalne izmjene u svjetlu saznanja da je 12. i 13. jula 1995. zarobljeno nekih 6000 ljudi iz kolone koja je bježala kroz šumu. (KT 295)

192. Komanda Drinskog korpusa takođe je morala znati da ostatak muškaraca bosanskih Muslimana nije odveden u regularne objekte za ratne zarobljenike, nego da su oni zatočeni u Bratuncu i da se niko nije pobrinuo za hranu, vodu i podmirivanje ostalih osnovnih potreba za njih. (KT 295)

193. Zbrinjavanje hiljada zatvorenika bio bi itekako velik zadatak. Ipak, ne postoje dokazi da je u tom pravcu išta bilo preduzeto, kao niti da se komanda Drinskog korpusa nastojala informisati o tome šta se planira uraditi sa zarobljenim bosanskim Muslimanima. (KT 295)

194. Takođe je očigledno da je 13. jula 1995., kad je jedno vozilo poslato u izviđanje mogućih mjesta zatočenja, Zvornička brigada znala za planove da se zarobljeni bosanski Muslimani odvezu sjevernije, na mjesta unutar njene zone odgovornosti. Ta odluka da se oni transportuju na zabačenije sjevernije lokacije (opet bez opskrbe hranom i vodom), umjesto u regularne objekte za ratne zarobljenike, bila je nedvosmislen znak da je počelo sprovođenje plana masovne egzekucije. (KT 295)

195. Vojna policija Bratunačke brigade je 14. i 15. jula 1995. bila angažovana u sprovođenju tih zarobljenika na lokacije za zatočenje na sjeveru. (KT 181)
196. ...za prevoz zarobljenih bosanskih Muslimana na mjesta zatočenja i pogubljenja su korišćeni autobusi koje je nabavio Drinski korpus. (KT 184)
197. .. komanda Drinskog korpusa znala kako za činjenicu da su muškarci bosanski Muslimani između 12. i 15. jula 1995. bili zatočeni u Bratuncu, tako i za to da su njih, od večeri 13. jula 1995., prevozili na sjever na mjesta zatočenja, nakon što je dovršen transport bosansko-muslimanskih žena, djece i staraca. (KT 186)
198. Niz registrovanih prisluškivanih razgovora pokazuje usku saradnju i koordinaciju između jedinica MUP-a i jedinica Drinskog korpusa, naročito inženjerijskog bataljona, koje su bile u sadejstvu na blokiranju kolone bosanskih Muslimana. (KT 176)
199. Komanda Drinskog korpusa takođe je bila u vezi sa jedinicom MUP-a razmještenom na cesti Bratunac - Konjević Polje i pratila njeno napredovanje. (KT 176)
200. Iz prisluškivanog razgovora od 13. jula 1995. u 20:40 sati saznajemo da je general Krstić razgovarao s pukovnikom Borovčaninom, zamjenikom komandanta jedinice MUP-a, pitao ga kako stoje stvari i rekao da će ostati u vezi. (KT 176)
202. Prebacivanje muškaraca nakon izvršene provjere kako bi se utvrdilo ima li ratnih zločinaca što je bio navodni razlog za njihovo odvajanje od žena, djece i starijih osoba u Potočarima na teritoriju pod kontrolom bosanskih Muslimana ili u zatvore, kako bi ondje čekali na razmjenu zarobljenika, shvaćeno je u jednom trenutku kao neodgovarajući način za postizanje etničkog čišćenja Srebrenice. (KT 619)
203. Isprave i lični predmeti oduzeti su kako muškarcima bosanskim Muslimanima u Potočarima, tako i muškarcima zarobljenima iz kolone, stavljani na gomilu i na kraju spaljeni. (KT 547)
204. Htijenje da se pohvataju svi bosansko-muslimanski muškarci bilo je tako jako da su bosansko-srpske snage kod Tišće sistematski zaustavljale autobuse koji su prevozili žene, djecu i starije i provjeravale da li se u njima kriju i muškarci. (KT 547)
220. U večernjim satima 13. jula, pukovnik Beara je, zajedno s Miroslavom Deronjićem i drugima, počeo organizovati pokopavanja muškaraca bosanskih Muslimana ubijenih u skladištu u Kravici.(BT 304)
224. Između 14. i 16. jula, tijela muškaraca bosanskih Muslimana prebačena su kamionima iz skladišta u Kravici na grobne lokalitete u selima Glogova i Ravnice, gdje su trebala biti pokopana. (BT 306)
262. U međunarodnoj zajednici se osjećala sve veća zabrinutost jer se i dalje nije znalo šta se dogodilo s ogromnim brojem muškaraca bosanskih Muslimana, a VRS i dalje nije dopuštao pristup na srebreničko područje. (BT 380)
263. U periodu od 14. do 19. jula održan je niz sastanaka s predsjednikom Slobodanom Miloševićem i generalom Ratkom Mladićem na kojima su se vodili pregovori o tome da se UNHCR-u i MKCK-u dozvoli pristup na to područje.(BT 380)
264. Premda je dogovor postignut, VRS je nastavio braniti pristup područjima na kojima su bili zatočeni bosanski Muslimani. (BT 380)
265. Približno 17. ili 18. jula, kada je dio preživjelih muškaraca bosanskih Muslimana iz kolone došao u Tuzlu, stigle su i prve vijesti o pogubljenjima i zatočeničkim centrima. (BT 380)

266. Dana 10. avgusta 1995., predstavnik Sjedinjenih Američkih Država podnio je Savjetu bezbjednosti izvještaj u sklopu kojeg je predočio i snimke iz vazduha koji su navodili na zaključak o postojanju masovnih grobnica u blizini Konjević-Polja i Nove Kasabe. (BT 380)

267. Istoga dana, Savjet bezbjednosti je usvojio Rezoluciju br. 1010, kojom se od vlasti bosanskih Srba traži da posmatračima UN-a i MKCK-a dozvole da uđu u Srebrenicu.(BT 380)

268. Istražiteljima Tužilaštva je prvi put dozvoljeno da dođu na to područje u januaru 1996. godine. (BT 381)

269. U aprilu 1996. započeli su s forenzičkim ispitivanjem lokacija na kojima se sumnjalo da su počinjena pogubljenja i s ekshumacijom masovnih grobnica. (BT 381)

270. Dokazi prikupljeni tokom uviđaja su pokazali da postoje dvije vrste masovnih grobnica, „primarne grobnice“ u koje su osobe polagane odmah nakon smrti, i „sekundarne grobnice“ u koje su te iste osobe kasnije ponovo sahranjivane.(BT 381)

271. Kada je izvršena analiza tragova guma i sastava tla, istražiteljima je postalo jasno da je u međuvremenu došlo do remećenja tih masovnih grobnica. (BT 381)

272. Remećenje primarnih grobnica je "ozbiljno omelo istragu" o pogubljenjima. (BT 381)

273. Ekshumacije izvršene na lokalitetu primarne grobnice Glogova 1 između 7. avgusta i 20. oktobra 2000. takođe su otkrile podudarnost između odlomljenih komada zidova i okvira za vrata, te drugih predmeta nađenih i na lokalitetu grobnice i na mjestu pogubljenja u skladištu Kravica, što upućuje na to da su tamo sahranjene neke od žrtava iz skladišta Kravica. (KT 210)

276. među tijelima u primarnoj grobnici u Glogovi su bila i tijela žrtava masakra u skladištu u Kravici, te su tijela tih žrtava kasnije prebačena u grobnice na području Zelenog Jadra.(BT 382)

277. tijela iz grobnica na Vojnoj ekonomiji Branjevo i u Kozluku su prebačena u sekundarne grobnice uz Čančarski put. (BT 382)

278. tijela iz grobnica u okolini Orahovca prebačena u manje grobnice pokraj puta za Hodžiće (BT 382)

279. tijela iz grobnice kod brane u blizini Petkovaca su ponovno pokopana na lokaciji u blizini Lipja (BT 382)

280. operacija ponovnog pokopavanja izvršena negdje u septembru i oktobru 1995. je izvršena po naređenju Glavnog štaba VRS-a. (BT 383)

281. Operacijom su rukovodili pukovnik Beara, načelnik bezbjednosti Glavnog štaba, i potpukovnik Popović, pomoćnik komandanta Drinskog korpusa za bezbjednost. Operaciju su na terenu izvršile Bratunačka i Zvornička brigada. (BT 383)

282. U Bratunačkoj brigadi, za organizaciju te operacije bio je zadužen kapetan Nikolić, načelnik bezbjednosno-obavještajne službe. (BT 383)

283. U Zvorničkoj brigadi, za operaciju je bio zadužen pomoćnik komandanta za bezbjednost poručnik Drago Nikolić. (BT 383)

284. U septembru ili oktobru 1995., pripadnici bratunačke Civilne zaštite su od kapetana Momira Nikolića dobili zadatak da odu u Glogovu. (BT 385)

285. Vojna policija Bratunačke brigade je, po naređenju kapetana Nikolića, vršila obezbjeđenje tih radnika na primarnim i sekundarnim grobnim lokalitetima, te obezbjeđenje saobraćaja na putu Bratunac-Srebrenica-Zeleni Jadar. (BT 385)

286. Tokom operacije ponovnog pokopavanja, koja je trajala dvije noći, pripadnici Civilne zaštite izvršili su ekshumacije na grobnom lokalitetu Glogova uz pomoć najmanje jednog utovarivača i jednog rovokopača. (BT 386)

287. Tijela su kamionima prevezena na nova mjesta pokopavanja. (BT 386)

288. Dio kamiona korištenih u ovoj operaciji korišten je i u prvobitnoj operaciji pokopavanja (BT 386)

Ostale činjenice predložene u **prijedlogu** se odbijaju iz razloga koji slijede u obrazloženju rješenja.

288. Imajući u vidu da ni Zakon o ustupanju niti ZKP BiH ne sadrže kriterije koji moraju biti ispunjeni da bi se određene činjenice prihvatile kao utvrđene od strane MKSJ, vođen svojom obavezom poštivanja prava na pravično suđenje koje garantuje Evropska konvencija i ZKP BiH, Sud je primjenjivao kriterije koje je MKSJ utvrdio u predmetu *Tužilac protiv Momčila Krajišnika* (predmet br. IT-00-39-T), te u predmetu Suda BiH protiv *Milorada Trbića X-KR 07/386*.

289. Da bi utvrđeni kriteriji bili ispunjeni, činjenica mora biti: 1) dovoljno jasna, konkretna i ona koja se može identifikovati; 2) ograničena na činjenične zaključke i ne uključuje pravne karakterizacije; 3) pobijana u postupku i da spada u dio presude koji nije bio predmet žalbe, ili koja je utvrđena pravosnažnom odlukom u žalbenom postupku; ili 4) pobijana u postupku i čini dio presude koja se trenutno osporava po žalbi, ali spada u pitanja koja u žalbenom postupku nisu sporna; 5) ne potvrđuje krivičnu odgovornost optuženog; 6) nije predmetom (racionalnog) spora između strana u konkretnom postupku; 7) nije zasnovana na sporazumu o priznanju krivnje iz ranijih predmeta; i 8) ne smije utjecati na pravo optuženog na pravično suđenje.⁵⁶

290. U smislu prakse MKSJ i Suda BiH, Sud određuje gore navedene kriterije na sljedeći način: **1. Činjenica mora biti dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati**

⁵⁶ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv *Momčila Krajišnika* br. IT-00-39-T od 28.2.2003. godine, Rješenje o utvrđenim činjenicama od 05.02.2009. godine u predmetu protiv *Milorada Trbića X-KR 07/386*

291. Da bi činjenica bila dovoljno određena, konkretna i ona koja se može identifikovati, ista mora biti preuzeta iz konkretnih pasusa presuda pretresnog ili žalbenog vijeća.⁵⁷ Štaviše, ako je izvađena iz konteksta, činjenica mora biti razumljiva i imati isti ili barem sličan oblik onom koji je presuđen presudom raspravnog ili žalbenog vijeća iz kojeg je ista preuzeta. Iz tog razloga vijeće je odbilo sljedeće utvrđene činjenice: 11., 19., 26., 77., 205., 221., 274., 275.

292. Činjenica mora biti ograničena na činjenični nalaz i ne smije predstavljati karakterizaciju pravne prirode. Pošto su mnogi zaključci pravne prirode, odsustvo karakterizacija pravne prirode obično se ocjenjuje u svakom pojedinačnom predmetu.⁵⁸ Uopšteno uzevši, čak se i zaključci koji se odnose na *actus reus* ili *mens rea* krivičnog djela smatraju zaključcima o činjenicama i mogu se prihvatiti ukoliko su u skladu sa ostalim utvrđenim kriterijima.⁵⁹

293. Vijeće isključuje sve one predložene činjenice koje sadrže bilo kakve pravne zaključke ili pravne kvalifikacije u smislu načina izvršenja krivičnog djela (npr. „postojanje zajedničke kriminalne nakane“) jer se time konkretna radnja počinjenja stavlja u širi kontekst ratnih dešavanja. U skladu sa navedenim vijeće nije prihvatilo ni one činjenice koje predstavljaju usmeno svjedočenje, jer takve činjenice ne predstavljaju zaključak o činjenici. Shodno tome, vijeće je odbilo sljedeće činjenice: činjenice koje predstavljaju pravni zaključak 1., 2., 3., 6., 10., 12., 13., 14., 15., 16., 17., 18., 20., 21., 23., 25., 27., 29., 30., 31., 54., 72., 106., usmeni iskaz svjedoka : 76., 78., 112., 115., 164., 138, 217; činjenica ide preširoko u odnosu na činjenični nalaz : 79., 80., 81., 82., 83., 84., 85., 86., 87., 88., 206., 207., 208., 209., 210., 211., 212., 213., 214., 215., 226., 227., 228., 229., 230., 231., 232., 233., 234., 235., 236., 237., 238., 239., 240., 241., 242., 243., 244., 245., 246., 247., 248., 249., 250., 251., 252., 253., 254., 255., 256., 257., 258., 259., 260., 261., 262.

⁵⁷ *Tužilac protiv Prlića*, IT-04-74-T od 7.9.2006. godine

⁵⁸ Odluka MKSJ o utvrđenim činjenicama u predmetu protiv *Momčila Krčajišnika*, br. IT-00-39-T, od 24. 3. 2005. godine, tačka 15.

⁵⁹ *Id.*

294. 3-4. Činjenica ne smije biti predmetom žalbe ili preispitivanja koji su u toku. Samo se činjenice iz pravosnažnih odluka mogu formalno primiti na znanje⁶⁰, odnosno, Sud ne može formalno primiti na znanje presuđene činjenice ako se iste osporavaju u žalbi. S druge strane, ako su činjenice presuđene tokom postupka, a nisu predmetom žalbe, iste ostaju nepromijenjene, te se mogu formalno primiti na znanje prije donošenja pravosnažne odluke po žalbi. Činjenica da se presuda osporava žalbom sama po sebi ne predstavlja dovoljan osnov za odbacivanje svih činjenica koje su presuđene u toj presudi. Sve činjenice koje je Tužilaštvo BiH predložilo i koje je Sud prihvatio ispunjavaju ovaj kriterij.

295. 5. Činjenica ne smije potvrđivati krivičnu odgovornost optuženog. Sud može formalno primiti na znanje činjenice u vezi sa odgovornošću optuženog pod uslovom da se te činjenice ne odnose na postupke, ponašanje ili duševno stanje optuženog.⁶¹ Navedeno se odnosi na činjenice koje se odnose na ponašanje drugih lica (pored optuženog) koja su učestvovala u zajedničkom zločinačkom poduhvatu navedenom u optužnici ili na činjenice koje se odnose na postupke i ponašanje lica podređenih optuženom.

296. Praksa Suda BiH je u velikoj mjeri neujednačena. Neka vijeća prihvataju sve činjenice u kojima se optuženi ne spominje kao direktni počinitelj⁶², dok druga isključuju i one činjenice koje bi posredno mogle implicirati krivičnu odgovornost optuženog preko njegovog položaja nadređenog ili učešća u zajedničkom planu⁶³. Iz tog razloga vijeće nije prihvatilo činjenice broj : 62., 156., 201., 216., 218., 219.

297. 6. Činjenica nije predmetom (racionalnog) spora između strana u konkretnom postupku. Samo one činjenice koje nisu predmetom racionalnog spora između strana u konkretnom postupku mogu se formalno primiti na znanje.

⁶⁰ *Tužilac protiv Ljubičića*, IT-00-41-PT, Odluka od 23.1.2003., str. 6

⁶¹ *Tužilac protiv Prlića*, IT-04-74-T od 7.9.2006.

⁶² Vidjeti, npr., rješenje u predmetu protiv *Momčila Mandića*, predmet br. X-KR-05/58 od 5.2.2007., str. 4., o prihvatanju kao utvrđene činjenice da je *Miroslava Krncjelca* imenovao *Momčilo Mandić* pošto je u to vrijeme bio ministar pravosuđa Srpske Republike BiH.

⁶³ Vidjeti, npr., rješenje u predmetu protiv *Gćjka Jankovića*, predmet br. X-KR-05/161 od 4.8.2006., str. 3 i rješenje u predmetu protiv *Miloša Stupara i drugih (Kravica)*, predmet br. X-KR-05/24 od 3.10.2006., str. 8.

298. 7. Činjenica ne smije biti zasnovana na sporazumu o priznanju krivnje iz ranijih predmeta. Činjenica može biti prihvaćena kao utvrđena, ako je ista presuđena i nije zasnovana na sporazumu strana u ranijim postupcima, kao što su to činjenice koje potkrepljuju sporazum o priznanju krivnje.⁶⁴ Činjenice koje su uistinu presuđene su one koje su preuzete iz predmeta u kojima je žalbeno vijeće odlučivalo o meritumu ili gdje nije izjavljena žalba.⁶⁵ Iz tog razloga vijeće je odbilo da prihvati činjenicu 132.

299. 8. Činjenica ne može uticati na pravo optuženog na pravično suđenje. Bezrazložno uopštene, nejasne, tendenciozne i sugestivne činjenice narušavaju princip ekonomičnosti postupka.⁶⁶ U konačnoj analizi, vijeće zadržava diskreciono pravo da odbaci čak i one činjenice koje ispunjavaju sve navedene predušlove ukoliko te činjenice u svojoj ukupnosti narušavaju pravo optuženog na pravično suđenje.

300. Član 6. stav 1. Evropske konvencije o ljudskim pravima proglašava princip pravičnog suđenja u krivičnom postupku u vezi sa stavom 2. i 3., koji regulišu konkretnije garancije od onih navedenih u stavu 1. Međutim, ta konkretna prava nisu ograničena. Evropski sud za ljudska prava je u više navrata naglasio da se kriterij pravičnosti utvrđuje u odnosu na cjelokupni pravni postupak.⁶⁷ U kontekstu krivičnog postupka, princip „pravičnosti“ znači da optuženi ima razumnu mogućnost da iznese svoju odbranu pred sudom pod uslovima u kojima neće biti u značajno nepovoljnijem položaju u odnosu na tužilaštvo.⁶⁸ Sud u Strazburu je do sada tumačio pravičnost iz člana 6. stav 1. tako da se osigura da tužilaštvo omogućiti odbrani uvid u sve materijalne dokaze koje ima, kako one koje govore protiv optuženog tako i one koje mu idu u prilog, i da optuženi ima odgovarajuću priliku da te dokaze ospori.⁶⁹ Pored toga, činjenice 220, 222, 223 i 224 vijeće nije prihvatilo iz razloga što je tužilaštvo u vezi okolnosti navedenih u predloženim činjenicama izvodilo neposredne dokaze.

⁶⁴ *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, IT-02-54-T, od 5.6.2002., str. 3

⁶⁵ *Ibid.*, 5.

⁶⁶ Odluka MKSJ o presuđenim činjenicama u predmetu protiv *Vijadina Popovića i drugih*, predmet br. IT-05-88-T, od 26.9.2006., tačka 16.

⁶⁷ *Khan protiv Ujedinjenog Krajevstva*, (2001. godina) 31 E.H.H.R. 55, (1997. godine) E.C.H.R. 2122/92; *Barbera, Messegue i Jabardo protiv Španje* (1994. godine), E.C.H.R. 10588/83; *Bonisch protiv Austrije* (1991. godina) 13 E.H.H.R. 409, (1986. godina) E.C.H.R. 8658/79;

⁶⁸ *Bonisch protiv Austrije* (1991. godina) 13 E.H.H.R. 409, (1986. godina) E.C.H.R. 8658/79

⁶⁹ *Khan protiv Ujedinjenog Krajevstva*, (2001. godina) 31 E.H.H.R. 55, (1997. godina) E.C.H.R. 2122/92

301. Formalnim primanjem na znanje činjenica koje su presuđene, ovo vijeće prihvata dobro osnovanu pretpostavku o tačnosti tih činjenica. Optuženi ima pravo da te činjenice osporava, te da iznese nove dokaze u pokušaju uspješnog osporavanja i neslaganja sa bilo kojom „utvrđenom“ činjenicom.

302. Pored toga, prilikom uvida u dokaze u cjelini na kraju glavnog pretresa, ovaj sud će razmotriti utvrđene činjenice u svjetlu svih dokaza izvedenih na ročištu, i donijeti konačnu odluku o njihovoj relevantnosti za dati predmet.

303. Ovo rješenje predstavlja proceduralno rješenje vijeća koje će se kao takvo unijeti u zapisnik o glavnom pretresu u skladu sa članom 239. stav 4. ZKP BiH. Rješenje se može pobijati samo žalbom na presudu.

304. Također vijeće je dana 27.06.2011.godine donijelo Rješenje kojim se odbija prijedlog advokata Pavlović Petka, branioca po službenoj dužnosti optuženog Ivanović Željke od 15.04.2011.godine za prihvatanje utvrđenih činjenica, a koje su utvrđene **u predmetu *Tužilac protiv Popovića i dr.*, predmet br. IT-05-88 „Srebrenica“, presuda pretresnog vijeća MKSJ od 10.06.2010. godine, koja je postala pravosnažna u odnosu na Borovčanin Ljubomira, dana 08.09.2010. godine, u tekstu kako slijedi:**

PW-111 i PW-156 su bili među drugim muškarcima bosanskim Muslimanima zatočenim na Livadi u Sandićima koji su od strane neidentifikovanih pripadnika Snaga bosanskih Srba 13. jula pješice ili autobusom odvedeni u Skladište Kravica. (par .426)

Svjedoku PW-156 i mnogim drugim muškarcima bosanskim Muslimanima je bilo naređeno da oforme kolonu i da hodaju od Livade Sandići do Kravice, a ispred Skladišta Kravica su stigli između 3 i 5 časova popodne. Snage bosanskih Srba su ih pratile u vojnim uniformama, sa automatskim puškama i noseći remene sa municijom. Jedan muškarac, bosanski srbin, u civilnoj odjeći i sa psom njemačkim ovčarom predvodio je kolonu dok se ista pješice kretala do skladišta Kravica. (par. 426)

PW-111 je bio jedan od prvih zarobljenika bosanskih Muslimana koji je stigao u Skladište Kravica. Odveden je u Istočnu prostoriju Skladišta Kravica.(par. 427)

U međuvremenu, PW-156 je bio zatočen u Zapadnoj prostoriji. Skladište Kravica je bilo krcato muškarcima, bosanskim muslimanima, koje su čuvali pripadnici snaga bosanskih srba uključujući pripadnike II odreda SBP Šekovići, pripadnike Vojne policije I pješadijskog bataljona i Crvenih beretki Bratunačke brigade koji su nosili zelene maskime, šarene uniforme (par. 427)

Pripadnici snaga bosanskih srba koji su ih čuvali takodje su izgledali uplašeno. Dvojica

njih, onaj sa plavim Šljemom i još jedan sa kovrdžavom kosom do ramena i crnim naočarima su htjeli da pucaju u zarobljenike. Zaustavio ih je treći koji im je rekao da zarobljenici nisu ništa krivi. (par. 429)

U međuvremenu, BOROVIČANIN je stigao u Skladište Kravica negdje između 5:15 i 5:30 časova popodne, nakon što je primio poruku od Stupara da hitno ide tamo. Borovčanin je video hrpu tijela ispred zapadne i centralne prostorije skladišta Kravica i veliki broj rupa od metaka na spoljnim zidovima (par. 432)

Miroslav Stanojević, pripadnik Crvenih beretki Bratunačke brigade, takođe je povrijeđen u ovom incidentu "sprženih ruku". (par. 433)

Tokom čitave noći između 13. i 14. jula, pripadnici Snaga bosanskih Srba bi povremeno ulazili u Skladište Kravica, pucali i bacali ručne bombe kroz prozore. (par. 435)

Sudsko vijeće je takođe uvjerenom da su zarobljenici tamo bili zatočeni privremeno, najverovatnije da bi bili prebačeni na neko drugo mjesto zatočenja, kakav je sve vrijeme bio šablon, da bi konačno bili ubijeni. (par. 445)

Tokom perioda relevantnog za Optužnicu, BOROVIČANIN je bio zamjenik Komandanta SBP MUP-a RS. (par.1434)

Dana 10. jula 1995., BOROVIČANIN je imenovan za Komandanta združene snage jedinica MUP-a, koja je poslata u Bratunac. (par. 1434)

Ovu naredbu, koju je izdao Tomislav Kovač, zamjenik Ministra unutrašnjih poslova, BOROVIČANIN je primio 10. jula poslije podne, dok je bio u borbi na Trnovu na sarajevskom ratištu. (par. 1434)

BOROVIČANIN je stigao u Policijsku stanicu Bratunac oko podne 11. jula, i uputio se na IKM Pribičevac da razgovara sa Krstićem. (par. 1437)

U to vrijeme, kao odgovor na dobijenu informaciju o kretanju 28. Divizije ABiH, snagama bosanskih srba je naređeno da blokiraju povlačenje ABiH iz enklave Srebrenica tako što će obezbediti kontrolu teritorije duž linija odbrane VRS na području Bratunca. (par. 1442)

Poslije Mladićeve naredbe 12. jula, BOROVIČANIN je napustio Potočare oko 13.30 časova i otišao u Policijsku stanicu Bratunac da organizuje raspoređivanje Prve čete PJP iz Zvornika i Drugog odreda Šekovići SBP-a. (par. 1449)

Kako je naprijed opisano, negde u sumrak, Prva četa PJP iz Zvornika i Drugi odred Šekovići SBP-a, raspoređeni su duž puta Bratunac - Konjević Polje od Kravice-Sandića-Pervana do Hrnčića. (par. 1449)

Njihov zadatak je bio da pomognu u obezbjeđivanju puta Bratunac - Konjević Polje od kolone koja je pokušavala da se probije kroz linije odbrane VRS-a. (par. 1449)

Dok je bio na Livadi Sandići, BOROVIČANIN je razgovarao sa svojim podređenim komandantima, njihovim podređenim policajcima i komandirima vodova, uključujući Pantića, Čuturića i Stupara, koji su mu se žalili zbog povećanja broja muškaraca bosanskih Muslimana koji se predaju i izrazili zabrinutost kako će zarobljenike držati zatočene tokom noći. (par. 1453)

Negdje oko 16:00 časova poslije podne, Mladić je stigao na Livadu Sandići sa više oficira i održao govor bosanskim Muslimanima koji su tu bili zatočeni, rekavši im da će uslijediti transportovanje na teritoriju pod kontrolom ABiH i da će oni biti razmjenjeni kao ratni zarobljenici. (par. 1453)

U svom intervju Tužilaštvu, BOROVIČANIN je rekao da je mislio da je Mladić bio iskren kada je

to rekao. On je otišao prije nego što je Mladić završio govor i nastavio je prema Konjević Polju. (par. 1453)

Borovčanin je putem radija pozvao Stupara koji je Borovčaninu rekao da se "dogodilo nešto užasno" i da hitno ode do skladišta Kravica. Ovo je bilo negdje između 17:00 i 17:15 časova. (par. 1457)

Borovčanin je video „Veliki broj“-„nekoliko desetina“ mrtvih tijela u dvorištu ispred Zapadne i Centralne prostorije skladišta Kravica. Vrata na zapadnoj prostoriji su bila zatvorena. (par. 1458)

Dokazi ne pokazuju da je BOROVCANIN učestvovao u kreiranju plana da se bosansko-muslimansko stanovništvo prisilno ukloni iz RS-a, niti u koracima preduzetim prije 10. jula 1995. godine da se taj plan sprovede. (par. 1480)

Slično tome, dokazi ne potkrepljuju zaključak da je, prije dolaska u Bratunac, BOROVCANIN bio upoznat bilo sa planom ili sa njegovim postepenim sprovođenjem. (par. 1480)

Konkretno, dokazi su nedovoljni za zaključak da je BOROVCANIN znao za Direktivu 7 ili Direktivu 7/1, ili daje spoznao da ove Direktive predstavljaju nacrt napada na civilno stanovništvo enklava. (par. 1481)

U odnosu na progresivne napore da se bosansko-muslimansko stanovništvo prisili da napusti enklave, nema dokaza da je BOROVCANIN znao za politiku VRS-a da ograniči humanitarnu pomoć enklavama, ili za činjenicu da se humanitarna situacija u enklavama pogoršala nakon što je izdata Direktiva 7. (par. 1481)

Takođe nema nikakvih dokaza da je BOROVCANIN znao da je, prije pada Srebrenice, civilno stanovništvo bilo meta granatiranja i snajperskog dejstva, ili da su pripadnici Holandskog bataljona na sličan način ciljani. (par. 1481)

Niti ima dokaza daje BOROVCANIN znao za Naređenja iz *Kriva je-95* da se krene u vojnu akciju protiv enklava, ili konkretno da su ova naređenja takođe imala i nelegalni cilj, naime, da se iz enklava prisilno ukloni bosansko-muslimansko civilno stanovništvo. (par. 1481)

Dokazi pokazuju da je, tokom ovog perioda, Borovčanin primao instrukcije i informacije od Mladića i njegovih podređenih uključujući i Krstića, Cerovića i Momira Nikolića. Mada je moguće da je Borovčanin iz ovih kontakata saznao za plan mogući su i drugi zaključci uključujući i to da mu jednostavno nije bilo rečeno. (par. 1483)

Rano ujutro 12. jula, BOROVCANIN i njegove jedinice su stigli u Potočare, nakon što su bez ikakve borbe zauzeli OP Papa. (par. 1486)

BOROVCANIN i jedinice MUP-a su dovedene na to područje da pomognu u vojnoj operaciji koja je tada bila u toku. (par. 1486)

Ova vojna operacija je imala dvostruku svrhu - od kojih je jedna bio legitiman cilj da se demilitarizuje enklava i da se vojno odgovori na ABiH... Takođe je razumno zaključiti da je Borovčanin u tom trenutku jednostavno učestvovao u potpuno legitimnoj vojnoj borbenoj aktivnosti i da je vjerovao da je to tako iako je znao da su Potočari bili prepuni bosanskih muslimana koji su tražili sigurnost. (par. 1486)

Sudsko vijeće primjećuje da nema dokaza o BOROVCANINOVOM saznanju ili odobranju bilo kakvog nasilničkog ponašanja u odnosu na stanovništvo. (par. 1495)

U stvari, jedini dokazi pred Sudskim vijećem pokazuju pomoć koju je on pružio u obezbjeđivanju povratka cisterne sa vodom da bi se njome koristili civili. (par. 1495)

Sudsko vijeće je ove okolnosti razmatralo pojedinačno i kumulativno, i nije uvjereno da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz ovih činjenica taj da je BOROVCANIN znao za plan

ubijanja. On (*Borovčanin*) je takođe sa razlogom mogao da vjeruje da su muškarci bosanski Muslimani u Potočarima i gradu Bratuncu zatočeni zbog zakonitog postupka provjere i da je zatočenost u pretrpanim uslovima namjeravana samo za ograničen vremenski period da bi se sproveo ovaj proces. (par. 1509)

Prelazeći na učešće BOROVIČANINOVIIH jedinica u obezbjeđenju puta Bratunac -Konjević Polje, BOROVIČANIN je znao da njegove jedinice, zajedno sa drugim jedinicama Snaga bosanskih Srba, ne samo da se bore protiv kolone u vojničkom smislu, nego da takođe i hvataju i čuvaju zarobljenike bosanske Muslimane 13. jula na Livadi Sandići. (par.1511)

Ipak, pred Sudskim vijećem nema dovoljno dokaza za zaključak da je BOROVIČANIN tada znao da će muškarci bosanski Muslimani biti ubijeni. (par. 1511)

BOROVIČANIN je bio prisutan na Livadi Sandići sredinom popodneva 13. jula, kada je Mladić rekao zarobljenicima da će biti razmjenjeni kao ratni zarobljenici. (par. 1511)

On tada nije imao razloga da ne vjeruje Mladiću, jer je malo prije toga video odvođenje autobusima bosanskih žena, djece i starih u Potočarima. (par.1511)

Iako je on (Borovčanin) vjerovatno shvatio da masi zarobljenika zatočenih na livadi Sandići nije davano dovoljno hrane ili vode samo to ne može biti dovoljno da se pretpostavi, izvede zaključak, o Borovčaninovom znanju o planu za ubijanje posebno u mjeri u kojoj je on video zatočenje kao privremenu mjeru. (par. 1512)

Iako je jedan mogući zaključak da je ovo učinjeno da bi se omogućilo ubijanje, jednako razuman zaključak je da je put Bratunac - Konjević Polje zatvoren zbog kretanja kolone po njemu od Sandića do Skladišta Kravica. (par.1514)

U tim okolnostima sudsko vijeće nije uvjeren da je jedini razuman zaključak koji se može izvesti iz zatvaranja puta Bratunac-Konjević Polje to da je Borovčanin znao za plan da se pobiju zarobljenici, bosanski muslimani. Kako nema nikakvih drugih dokaza sudsko vijeće nije uvjeren da je prije ubijanja Borovčanin znao za plan ubijanja, bilo generalno ili konkretno u odnosu na skladište Kravica. (par.1514)

Put Bratunac - Konjević Polje je bio prometan i trebalo ga je obezbjeđiti da bi prošla kolona zarobljenika. (par.1514)

Procjenivši sve ove dokaze pojedinačno i zajedno, Sudsko vijeće nije uvjeren da su, u vreme BOROVIČANINOVOG dolaska, zarobljenici, osim onih koji se vide ispred Skladišta Kravica, već bili ubijeni ili da je egzekucija u tom trenutku bila u toku. (par. 1519)

Sudsko vijeće primjećuje da pred sobom nema direktnih dokaza o tome koje jedinice ili pripadnici Snaga bosanskih Srba su pucali na zarobljenike za pun autobus koji se vide na ispred Skladišta Kravica. (par. 1520)

Sudsko vijeće nema direktne dokaze da je više od dva pripadnika bilo prisutno u samom skladištu Kravica. (par. 1523)

... Sudsko vijeće ne može biti uvjeren van razumne sumnje da se dogodila samo jedna akcija ubijanja, odnosno da je egzekucija velikih razmjera počela u rani večernjim satima prije nego što su 1. i 2. Vod Drugog odreda Šekovići SBP bili povučeni. (par. 1529)

.... Sudsko vijeće zaključuje da dokazi nisu dovoljni da se utvrdi učešće dijela Drugog odreda Šekovići SBP u totalnom masakru u Skladištu Kravica. (par. 1532)

U zaključku sudsko vijeće nalazi da nema dovoljno dokaza da se van razumne sumnje utvrdi koje su jedinice snaga bosanskih srba učestvovala u egzekuciji velikih razmjera. (par. 1536)

Ponovo se vraćajući na postupke BOROVIČANINA, Sudsko vijeće primjećuje da je njegov

jedini značajan postupak po povratku u Policijsku stanicu Bratunac, a nakon što je bio u Skladištu Kravica, to što je sa tog područja povukao Prvu četu PJP iz Zvornika i 1. i 2. Vod Drugog odreda Šekovići SBP i poslao ih na odmor. (par. 1537)

Po mišljenju Sudskog vijeća, ovaj postupak, zajedno sa njegovim riječima - "Šta se događa? Šta se to radi? Odmah mi dajte telefon. Moram da telefoniram u brigadu."— i zajedno sa dokazima o njegovom uznemirenosti /uznemirenom stanju svesti/, pokazuju da nije imao saznanja o planu da se u Skladištu Kravica pobiju zarobljenici bosanski Muslimani. (par. 1537)

Njegovi (*Borovčaninovi*) postupci takođe pokazuju da je želio da sebe i svoje ljude distancira od onoga što se događalo i što je kasnije moglo tamo da se dogodi. (par. 1537)

Dalje, iako je BOROVIČANIN odgovoran za pomaganje i podržavanje ubistva i istrebljenja, putem nečinjenja, za egzekuciju u Skladištu Kravica, nema apsolutno nijednog dokaza koji bi pokazao da je njegovo nečinjenje praćeno genocidnom namjerom. (par. 1588)

Ustvari, to što je svoje ljude povukao sa tog područja, kao i njegov stav o otvaranju koridora, pokazuju da nije imao nikakvu genocidnu namjeru. (par. 1588)

Sudsko vijeće zaključuje da, u vrijeme kada je BOROVIČANIN pomogao i podržao ubistvo i istrebljenje putem nečinjenja, on nije imao genocidnu namjeru. (par. 1589)

Dalje, u vreme propuštanja /nečinjenja/, nema dokaza daje on (*Borovčanin*) znao za genocidnu namjeru drugih. (par. 1589)

305. Član 4. Zakona o ustupanju⁷⁰ i pravilo 94 Pravilnika o postupku i dokazima⁷¹ predviđaju da nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u bilo kojem drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om, ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku.

306. Uslov iz Pravila 94. koji se odnosi na obavezu Suda da se strane u postupku saslušaju prije donošenja odluke u vezi sa utvrđenim činjenicama ispunjen je time što je optužbi, nakon podnošenja prijedloga od strane odbrane data mogućnost da se izjasni, što je optužba i učinila dostavljajući pismeno izjašnjenje.

⁷⁰ Prema članu 4. Zakona o ustupanju predmeta: "Nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka, odlučiti da prihvati kao dokazane činjenice koje su utvrđene pravosnažnom odlukom u drugom postupku pred MKSJ-om, ili da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupaka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku"

⁷¹ U Pravilu 94 se navodi da: "Na zahtjev jedne od strana ili *proprio motu* pretresno vijeće može, nakon što je saslušalo strane, odlučiti da formalno primi na znanje činjenice o kojima je presuđeno ili pismeni dokazni materijal iz drugih postupaka pred Međunarodnim sudom koji se odnose na pitanja od važnosti za tekuće suđenje".

307. Iz naprijed navedenih propisa nedvosmisleno proizilazi da je osnovni kriterij za prihvaćanje činjenica da je ista utvrđena u pravosnažnoj odluci, te će se stoga ovo vijeće u daljnjem obrazloženju ovog rješenja upravo i odrediti isključivo po pitanju pravosnažnosti presude MKSJ u predmetu Popović i dr.

308. S tim u vezi ovo pretresno vijeće utvrđuje da se mogu formalno primiti na znanje samo one činjenice za koje se tvrdi da je o njima već presuđeno ili za koje je očito da nisu predmet žalbenog postupka ili postupka preispitivanja koji je u toku. Drugim riječima, neka činjenica može biti formalno primljena na znanje samo ako na izvornu presudu nije uložena žalba ili ako ona nije podvrgnuta preispitivanju na osnovu pravila 119.

309. U predmetu br. IT-05-88, *Popović i dr.*, koji se vodi pred Međunarodnim krivičnim Sudom za bivšu Jugoslaviju, dana 10.06.2011. godine izrečena je prvostepena presuda prema optuženima u ovom predmetu. Ista je formalno po tvrdnji odbrane optuženog postala pravosnažna u dijelu koji se odnosi na optuženog Borovčanin Ljubomira dana 08.09.2010. godine, obzirom da ni Ured Tužioca MKSJ, a ni odbrana optuženog nije u datom roku uložila žalbu na presudu od 10.06.2010. godine. S tim u vezi, odbrana Ivanović Željke se u svom prijedlogu za prihvatanje utvrđenih činjenica od 15.04.2011. godine i ograničila na dijelove presude Popović i dr., koji se odnose na Borovčanin Ljubomira, odnosno na onaj dio predmetne presude koji je postao u odnosu na njega pravosnažan.

310. Međutim, ovo vijeće utvrđuje da svaka presuda predstavlja jedinstveni korpus, kako činjeničnih, tako i pravnih zaključaka. Stoga Vijeće smatra da je sada nemoguće cijeliti dijelove presude isključivo u odnosu na optuženog Borovčanin Ljubomira, bez obzira što na istu niti optuženi Borovčanin, niti Tužilaštvo MKSJ u odnosu na Borovčanina, nisu izjavili žalbu, obzirom da je ista ta presuda, u svojoj cijelini, predmet razmatranja Sudskog vijeća u žalbenom postupku pred MKSJ. Naime, ostali optuženi u predmetu br. IT-05-88, *Popović i dr.* su blagovremeno izjavili žalbe, u skladu sa Pravilima o proceduri i dokazima MKSJ, te stoga postoji i osnovana mogućnost da se određene činjenice iz te presude izmjene kada žalbeno vijeće bude odlučivalo o

žalbama ostalih optuženih.

311. U tom smislu vijeće podsjeća i na odbredbe člana 309. ZKP BiH – beneficium cohaesionis, odnosno na obavezu apelacionog vijeća da povodom ma čije žalbe u slučaju da utvrdi da neki od razloga zbog kojih donosi odluku su u korist tog optuženog a istovremeno su i od koristi za saoptuženog koji nije podnio žalbu, po službenoj dužnosti utvrdi da takva žalba postoji i u odnosu na tog saoptuženog.

312. Iz ovog razloga, Sud je u cijelosti odbio prijedlog odbrane optuženog Ivanović Željke, te donio odluku kao u dispozitivu ovog rješenja.

313. Ovo rješenje predstavlja proceduralno rješenje vijeća koje će se kao takvo unijeti u zapisnik o glavnom pretresu u skladu sa članom 239. stav 4. ZKP BiH. Rješenje se može pobijati samo žalbom na presudu.

XII. ANNEX II

1. Rješenje o prihvatanju iskaza i izvještaja datih u drugim predmetima, pred drugim Sudom u skladu sa odredbama zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu jugoslaviju (MKSJ)

314. Dana 11.08.2009.godine Tužilac je Sudu podnio pretresni prijedlog Tužilaštva BiH broj 1. kojim predlaže da vijeće kao dokaze u pismenom obliku prihvati (1) transkripte iskaza svjedoka datih na suđenjima pred pretresnim vijećima MKSJ u slijedećim predmetima: *Tužilac protiv Radislava Krstića, IT-98-33(Krstić), Tužilac protiv Vidcja Blagcjevića i dr., IT-02-60 (Blagcjević) i Tužilac protiv Vuajdina Popovića I dr. IT-05-88 (Popović); (2) izvještaje vještaka koje su pretresna vijeća MKSJ prihvatila u dokaze, u predmetima *Krstić, Blagcjević i Popović; (3) Izjave koje su svjedoci dali u toku istrage u povezanim predmetima MKSJ-a *Blagcjević i Krstić, a koje izjave su prihvaćene od strane Pretresnih vijeća MKSJ, kao dokazene u skladu sa pravilima 92bis i pravilom 92 ter Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ-a; (4) Izjave koje su svjedoci dali u istragama u povezanim predmetima pred MKSJ-u *Blagcjević, Krstić i Popović; (5)Transkripti iskaza svjedoka datih na suđenju pred Sudom Bosne i Hercegovine u slijedećim predmetima: *Stupar Miloš i dr., KT-RZ-10/05, X-KR-05/24 (Kravica) i *Vuković Radomira i dr.KT-RZ-143/07, X-KR-06/180-2;******

(a) Argumenti Tužilaštva

315. U svom obrazloženju, Tužilaštvo navodi svrhu Zakona o ustupanju predmeta, te potencira objašnjena iz člana 3. istog zakona. Navode da zakon dopušta da se dokazi koji su prikupljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ-a koriste u postupcima pred sudovima u BiH u cilju ubrzanja suđenja, unapređenja sudske ekonomičnosti i usklađenosti između MKSJ-a i sudova u BiH. Prihvatanjem tih dokaza u pismenom obliku omogućilo bi da se ne pozivaju preživjeli i drugi ugroženi svjedoci koji su već svjedočili na suđenjima pred MKSJ, (2) da se ne pozivaju i ponovo saslušavaju svjedoci koji samo potkrepljuju iskaze drugih svejdoka, a koji svejdoci su već provjereni unakrsno; (3) da se ne pozivaju svejdoci čiji iskazi se ne odnose direktno na radnje optuženog u predmetu, iako su relevantni za optužnicu;

(i) **Prihvatljivost Transkripata iskaza svjedoka datih na suđenju pred MKSJ,**

član 5. Zakona o ustupanju predmeta

316. S tim u vezi Tužilaštvo predlaže da Sud prihvati sljedeće transkripte u skladu sa članom 5. Zakona o ustupanju, a koji se odnose na svjedočenje u predmetima *Krstić, Blagojević i Popović*;

- (i) Momir Nikolić, transkripti svjedočenja u predmetu Blagojević od dana 19.09.; 22.09.; 23.09.; 25.09.; 26.09.; 29.09.; 30.09.; 01.10.2003.godine;
- (ii) Miloš Stupar., transkript svjedočenja u predmetu Blagojević od dana 28. i 29.04.2004.godine; - dokaz uloženi prilikom saslušanja svjedoka Stupara kao svjedoka Tužilaštva kao dokaza T-152.
- (iii) Joseph Kingori, transkript svjedočenja u predmetu Krstić od 31.03. i 03.04.2000.godine;
- (iv) Pieter Boering, transkript svjedočenja u predmetu Popović i dr. 19.09.; 21.09.; 22.09.; 25.09.; 26.09.; 27.09.2006.godine;
- (v) Paul Groenewegen, transkript svjedočenja u predmetu Popović i dr. od 25.10.2006.godine;
- (vi) Leendert Cornelis Van Dujin, transkript svjedočenja u predmetu Popović i dr. od 27.09.; 28.09.; 29.09.2006.godine;
- (vii) Dragan Obrenović, transkript svjedočenja u predmetu Blagojević, od dana 01.10; 02.10.; 06.10.; 07.10.; 08.10.; 09.10.; i 10.10.2003.godine;
- (viii) Miroslav Deronjić, transkript svjedočenja u predmetu Nikolić Momir od dana 28.10.2003.godine;
- (ix) Jean Rene Ruez, transkript svjedočenja u predmetu Blagojević, od dana 15.05, 16.05.; 19.05.; 21.05.; 22.05.2003.godine;
- (x) Dean Manning, transkript svjedočenja u predmetu Popović i dr. od dana 10.12.; 11.12. i 12.12.2007.godine;
- (xi) Robert A. Franken, transkript svjedočenja u predmetu Krstić od dana 04.04.2000.godine;
- (xii) Thomas Karremans, transkript svjedočenja u predmetu Krstić od 24.06. i 25.06.2004.godine;
- (xiii) I-2, transkript svjedočenja u predmetu Krstić od 10.04.2000.godine;

(ii) Izveštaji vještaka dati pred MKSJ – član 6. stav 1. Zakona o ustupanju predmeta

317. Tužilaštvo predlaže da Sud prihvati izvještaje vještaka koje su Pretresna vijeća MKSJ-a prihvatila u predmetima *Krstić, Blagojević i Popović* u skladu sa članom

6. stav 2. Zakona o ustupanju predmeta., kako slijedi:

- Sudski znanstveni laboratorij- Biro za alkohol, duhan i vatreno oružije, Laboratorijski izvještaj automatska balistička uporedba, predmet *Blagojević*, od dana 24.02.2000.godine;
- Holandski institute za kriminalističku tehniku, Kriminalističko tehnička analiza eksploziva na osnovu uzoraka sa raznih lokacija u Srebrenici, predmet *Blagojević*, od 02.03.2000.godine;
- Jose Pablo Barayarbar, procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996.godine do 2001.godine, predmet *Blagojević*, januar 2004.godine;
- Richard Wright, Izvještaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000.godini, predmet *Blagojević*, od 09.02.2001.godine;
- Richard Butler, Iskaz o vojnim događajima u Srebrenici (revizija) - operacija "Krivaja 95", od 01.11.2002.godine;
- Richard Butler, Izvještaj o komandnoj odgovornosti u brigade VRS-a;
- Služba za krivičnu istragu američke mornarice, spec. agent Michel S. Maloney, Izvještaj o pregledu i pronalaženju dokaza iz skladišta Kravica, predmet *Blagojević*, od dana 16.01.1998.godine;
- Helge Brungborg i Henrik Urdal, Izvještaj o broju nestalih i umrlih iz Srebrenice, predmet *Blagojević* od 12.02.2000.godine;
- Helge Brungborg, Prilog Izvještaju o broju nestalih i mrtvih iz Srebrenice, predmet *Blagojević*, od dana 12.04.2003.godine;
- Michael Hedley, Izvještaj o pregledu i uzimanju dokaznog materijala iz skladišta u Kravici, predmet *Blagojević*, od dana mart 2001.godine;
- Holandski institute za kriminalističko vještačenje, Detakcija ljudske krvi u uzrocima koji su prikupljeni u skaldište Kravica i školi u Grbavcima, predmet *Blagojević*, od 20.12.1999.godine;

- Tužilaštvo MKSJ, Izvještaj OTP pod nazivom nestali iz Srebrenice – osobe koje se vode kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice, predmet Blagojević, od 02.05.2000.godine;
- Jose Pablo Barayarbar, Izvještaj o iskopavanjima na lokaciji Glogova 2 u 1999.-2001. godine, predmet Blagojević;
- John Clark, Izvještaj glavnog patologa.grobnice Srebrenice, predmet Blagojević, od dana 1999.godine;
- MKCK, Publikacija MKCK – nestale osobe na teritoriji BiH, predmet Blagojević od 30.06.1998.godine;

(iii) Izjave svjedoka date u istrazi MKSJ, koje je pretresno vijeće MKSJ prihvatilo kao dokaz u skladu sa pravilom 92bis i ter Pravilnika, u skladu sa članovima 3. i 4. Zakona o ustupanju predmeta

318. Pored toga Tužilaštvo predlaže Sudu da prihvati i izjave svjedoka date u istrazi MKSJ-a, a koje je pretresno vijeće MKSJ prihvatilo kao dokaz u skladu sa pravilom 92bis i ter Pravilnika, a u skladu sa članovima 3. i 4. Zakona o ustupanju predmeta. Radi se o izjavama svjedoka iz istrage u predmetima Blagojević, Krstić i Popović, kako slijedi:

- Momir Nikolić, Izjava o činjenica i priznanju krivice, od 06.05.2003.godine, prihvaćena u predmetu Blagojević dana 01.03.2003.godine;
- Dragan Obrenović, Izjava o činjenicama i priznanju krivice, prihvaćena u predmetu Blagojević dana 10.10.2003.godine;
- Miroslav Deronjić, Izjava date istražiteljima MKSJ, prihvaćena u predmetima
 - 16.12.1997.(dio izjaveP-3142, Popović i dr.),
 - 04.02.1998.(dio izjaveP-3144, Popović i dr),
 - 21.10.1999.(dio izjave P-3146 Popović i dr)
 - 12.03.2001.(dio izjave P-3151, Popović i dr)
 - 25.11.2003.(dio izjave P-693, Blagojević)

- Dean Manning, Izvještaji: istraga o Srebrenici – Rezime forenzičkog dokaznog materijala – ekshumacija ljudskih ostataka iz masovnih grobnica iz 2000 (P-552), 2001(P-554), I 2007.godine; Izvještaj masovne grobnice ekshumirane 2000- Lažete 1, Lazete 2C, Ravnice, Glogovo 1 (P-553) - prihvaćene u predmetu Blagojević dokumenti pod brojem P-552/P-553 i P-554dana 06.02.2004.godine, s Izvještaj iz 2007.godine u predmetu Popović i dr. dana 14.12.2007.godine;
- Ljubomir Borovčanin, Izjava data istražiteljima od 20.02.2002.godine, 11. i 12.03.2002.godine , prihvaćen u predmetu *Popović i dr.* dana 25.10.2007.godine;

(iv) Izjave svjedoka date u istrazi MKSJ koje nisu ranije prihvaćene pred MKSJ u skladu sa pravilom 92bis ili pravilom 92ter u skladu sa članovima 3. i 4. Zakona o ustupanju predmeta

319. Tužilaštvo predlaže da Sud prihvati navedne izjave date u istrazi, a koje nisu ranije prihvaćene pred MKSJ u skladu sa pravilom 92bis ili pravilom 92ter u skladu sa članovima 3. i 4. Zakona o ustupanju predmeta. Tužilaštvo smatra da sadržaj člana 7. Zakona o ustupanju predmeta ne utiče na prihvatanje ove vrste dokaza, odnosno član 7. se ne bi trebao čitati na način da podvrgava izjave svjedoka koje su istražitelji MKSJ-a uzeli u istražnoj fazi zahtjevima iz člana 273. stav 2. ZKP BiH. Tužilaštvo smatra da se izjava svjedoka koji nije dostupan, a koja govori o djelima, ponašanju i duševnom stanju optuženog može prihvatiti, pod uslovom da joj se pripiše odgovarajuća težina u toku vijećanja. Tužilac u tom smislu predlaže prihvatanje sljedećih izjava svjedoka:

- Momir Nikolić, Izjava data istražiteljima MKSJ od 23.06.2003./15.12.1999.godine i 28.05.2005.godine;
- Miloš Stupar, Izjava data istražiteljima MKSJ od 26.06.2002.godine;
- Dragan Obrenović, Izjava data istražiteljima MKSJ, od 02.04.2000./04.06.2003./05.02.2004.godine;
- Milenko Trifunović, Izjava data istražiteljima MKSJ od 29.10.2002.godine;
- Dragomir Vasić, Izjava data istražiteljima MKSJ od

09.07.2000.godine/26.08.2002.godine i 10.06.2003.godine;

(v) Prihvatljivost transkripata prethodnih iskaza svjedoka datih pred Sudom BiH

320. Tužilaštvo predlaže da Sud prihvati i transkripte iz predmeta *Stupar Miloš i dr. i Vuković Radomir i dr.* u skladu sa članom 15. ZKP BiH. Tužilaštvo smatra da imajući u vidu odredbe ZKP BiH, a prije svega član 10. i 15. ZKP BiH, materijalni dokazi koji je prikupljen u skladu sa odredbama ZKP BiH, koji je autentičan i relevantan za krivični postupak, može biti prihvaćen kao dokaz u krivičnom postupku. Tužilaštvo smatra da su svi predloženi dokazi relevantni za ovaj krivični predmet, te da Sud pouzdanost predloženih dokaza može cijeliti ili kroz unakrsno ispitivanje, ili uslove propisane odredbom 92ter odnosno kroz činejnicu da je iskaz dat u skladu sa ZKP BiH.

321. Stoga Tužilac predlaže prihvatanje sljedećih transkripata:

- Krsto Simić, transkript svjedočenja u predmetu *Vuković Radomir i dr. od 18.12.2008.godine;*
- Ostoja Stanojević, transkript svjedočenja u predmetu *Vuković Radomir i dr.15.12.2008.godine;*
- Slobodan Stjepanović, transkript svjedočenja u predmetu *Vuković Radomir i dr. od 05.02.2009.godine;*
- Mirko Aščerić, transkript svjedočenja u predmetu *Vuković Radomir i dr. od 13.01.2009.godine;*
- Danilo Zoljić, Transkript svjedočenja u predmetu *Stupar Miloš i dr. od 15.09.2006.godine;*
- I-2, Transkript svjedočenja u predmetu *Stupar Miloš i dr.od 12.10.2006.godine;*
- Richard Butler, transkript unakrsnog ispitivanja u predmetu *Stupar Miloš i dr. (na sadržaj izvještaja pod 21. i 22.)*
- Dean Manning, transkript unakrsnog ispitivanja u predmetu *Stupar Miloš i dr. (na sadržaj svjedočenja od 05.i 06.02.2004.godine u predmetu Blagojević) od 12.03.2008.godine.*

322. Pretresno vijeće je naložilo tužilaštvu da iz ukupnog broja predloženih transkripata izdvoji dijelove (izvrši korekciju) koji bi se odnosili na konkretni događaj i na optuženog Ivanović Željka, kako bi se izbjeglo nepotrebno opterećivanje spisa materijalima koji nisu relevantni ili nemaju dokaznu vrijednost u konkretnom postupku.

323. Tužilaštvo je postupilo po uputstvu pretresnog vijeća, te skratili

predloženi materijal iz prijedloga broj 1, samo na relevantne dijelove, ali iz transkripta i izjava zaštićenih svjedoka, Tužilaštvo nije ništa skraćivalo, jer iste smatra jako bitnim, jer su svjedoci preživjeli streljanje u Kravici.

(b) Argumenti odbrane

324. Odbrana se svojim podnescima od 09.09.2009.godine i 09.06.2010.godine u cijelosti usprotivila pretresnom prijedlogu Tužilaštva broj 1., te pretresnom vijeću predložila da isti odbije i sve predložene dokaze tužilaštva i odbrane neposredno izvede na glavnom pretresu.

325. Podnescima od 28.02.2011.godine i 03.03.2011.godine, odbrana je iznijela svoje generalno mišljenje da su svi predloženi transkripti irelevantni, nepouzdana i da nemaju nikakvu dokaznu vrijednost u pogledu utvrđivanja učešća optuženog i njegove eventualne odgovornosti za sva događanja o kojima kazuju predmetni transkripti. Međutim i pored neslaganja, ista se izjasnila o dostavljenom materijalu, te u istom podnesku odbrana je istakla da se **ne protivi** uvođenju u spis:

- dijelova transkripata svjedoka **Miroslava Deronjića** jer su u konkretnom slučaju ispunjeni uslovi iz člana 273. stav 2. ZKP BiH,
- Tužilaštvo MKSJ, Izvještaj OTP pod nazivom nestali iz Srebrenice – osobe koje se vode kao nestale nakon zauzimanja Srebrenice, predmet Blagojević, od 02.05.2000.godine;
- Holandski institute za kriminalističko vještačenje, Detakcija ljudske krvi u uzrocima koji su prikupljeni u skadište Kravica i školi u Grbavcima, predmet Blagojević, od 20.12.1999.godine;
- Holandski institute za kriminalističku tehniku, Kriminalističko tehnička analiza eksploziva na osnovu uzoraka sa raznih lokacija u Srebrenici, predmet Blagojević, od 02.03.2000.godine;
- Sudski znanstveni laboratorij- Biro za alkohol, duhan i vatreno oružije, Laboratorijski izvještaj automatska balistička uporedba, predmet Blagojević, od dana 24.02.2000.godine;
- Služba za krivičnu istragu američke mornarice, spec. agent Michel S. Maloney, Izvještaj o pregledu i pronalaženju dokaza iz skladišta Kravica, predmet Blagojević, od dana 16.01.1998.godine;

- Publikacija MKCK od 30.06.1998.godine,
- Michael Hedley, Izvještaj o pregledu i uzimanju dokaznog materijala iz skladišta u Kravici, predmet Blagojević, od dana mart 2001.godine;
- Holandski institute za kriminalističko vještačenje, Detakcija ljudske krvi u uzrocima koji su prikupljeni u skaldište Kravica i školi u Grbavcima, predmet Blagojević, od 20.12.1999.godine;
- Jose Pablo Barayarbar, Izvještaj o iskopavanjima na lokaciji Glogova 2 u 1999.-2001. godine, predmet Blagojević;
- Jose Pablo Barayarbar, procjena minimalnog broja osoba koje je MKSJ ekshumirao od 1996.godine do 2001.godine, predmet Blagojević, januar 2004.godine;
- John Clark, Izvještaj glavnog patologa.grobnice Srebrenice, predmet Blagojević, od dana 1999.godine
- Richard Wright, Izvještaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000.godini, predmet Blagojević, od 09.02.2001.godine;
- Izvještaj o iskopavanima i ekshuamciji,

326. Za tri posljednja navedena izvještaja također ističe i prigovora kumulativnosti dokaza.

327. **Obrana prepušta Odluku Sudu** u vezi prihvatanja prijedloga Tužilaštva i uvođenje u sudski spis:

- Transkripata svjedočenja u predmetu Blagojević 19.09 /22.09 /23.09 /29.09./01.10.2003.godine i izjave date istražiteljima MKSJ-a od 23.06.2003.godine, 15.12.19099.godine i 28.05.2005.godine;(**u vezi Momira Nikolića**) Izjava o činjenicama i priznanju krivice od 06.05.2003.godine, ali ističe prigovor irelevantnosti, objektivnosti i istinitosti činjeničnih navoda u materijalu, jer je ovaj svjedok zaključio sporazum sa Haškim tribunalom o priznanju krivice.
- Transkripti svjedočenja u predmetu Blagojević od 01.10/02.10/07.10/08.10 2003.godine (sve u vezi Dragana Obrenovića);
- Ljubomira Borovčanin, Izjave date istražiteljima MKSj-a od 20.02/11.03/12.03.2002.godine;

328. Odbrana se **uslovno ne protivi** prihvatanju:

- Izvještaja **Helge Brunborg** - Izvještaj o broju nestalih i mrtvih iz Srebrenice od 12.04.2003.godine i Izvještaja o broju nestalih i mrtvih iz Srebrenice od 12.02.2000.godine, ali u cilju osporavanja ovog izvještaja odbrana predlaže uvođenje transkripata sa Nalazom i mišljenjem te kompletno uložnim dokazima uz ovaj dokument **prof. dr. Sjetlane Radovanović**, koja je svoj nalaz i mišljenje sačinila u pismenoj formi i svjedočila u Sudu BiH u predmetu broj X-KR-06/180-2, optuženi Vuković i dr. i to na dane 26. i 27. 08.2009.godine. - šta je bilo za svjetlanu
- Iskaza o vojnim događajima u Srebrenici (revizija)-operacija „Krivaja 95“ od 01.11.2002.godine i Izvještaja o komandnoj odgovornosti u brigadi VRS-a, transkript ispitivanja u predmetu Stupar Miloš i dr. od 21.03.2008.godine **Richarda Butlera** ukoliko pretresno vijeće usvoji i u spis uloži transkripte saslušanja Richarda Butlera sa suđenja u predmetu Vuković i dr. (X-KR-06&180-2) od 29.09.2009.godine, gdje je vještak unakrsno ispitan od strane odbrane i da se uvrsti **nalaz i mišljenje vještaka Branislava Ristivojevića** koji je svoj nalaz izlagao u predmetu Popović i dr. u svojstvu vještaka Ljubomira Borovčanina. - sud nije prihvatio Butlera
- Transkript svjedočenja svjedoka **Joseph Kingori** u predmetu Krstić od 31.03. i 03.04.2000.godine, ukoliko pretresno vijeće prihvati transkript svjedočenja ovog svjedoka u predmetu broj X-KR-06/180-2, predmet Vuković i dr. od 12.11.2009.godine, kada je od strane odbrane unakrsno ispitan;

329. Odbrana **se protivi** ulaganju u sudski spis:

- Transkripta svjedočenja svjedoka **Danila Zoljića** u predmetu Stupar Miloš i dr. od 12.12.2006.godine, odbrana se protivi uvođenjem ovog transkripta, jer je postupajući tužilac po okončanju saslušanja svejdoka tužilaštva obavjestio Sud i odbranu da je od ovog svjedoka odustao, a također navedeni svjedok je živ i dostupan Tužilaštvu BiH.
- Transkripta svjedočenja svjedoka **I2** od dana 10.04.2000.godine i 12.10.2006.godine, jer je tužilac imao priliku pozvati i ovog svjedoka i neposredno

saslušati.

- Izjave date istražiteljima MKSJ-a svjedoka **Milenka Trifunovića** od 29.10.2002.godine, jer je isti saslušan na glavnom pretresu u ovom predmetu, tužilac ga je unakrsno ispitivao i nije ni spomenuo navedne izjave, te stoga po ocjeni odbrane nije ni stekao pravo na njeno uvođenje u spis.
- Transkripata svjedočenja svjedoka **Miloša Stupara** u predmetu Blagojević od 28. i 29.04.2004.godine i izjave date istražiteljima MKSJ-a od 26.06.2002.godine.

330. Odbrana na kraju zahtjeva unakrsno ispitivanje Pieter Boering, Leendeert Cornelis van Dujin, Deen Manning, Thomas Karamas, Jean Rene Ruez ukoliko Sud prihvati predloženi materijal vezan za ove svjedoke iz pretresnog prijedloga broj 1. Tužilaštva;

331. Podneskom od 18.10.2011.godine, odbrana mijenja svoje ranije izjašnjenje u vezi prihvatljivosti izjava Ljubomira Borovčanina, te navodi da je podneskom od 03.03.2011.godine odluku o uvođenju predmetnih izjava prepustila sudu, ali imajući u vidu da je u međuvremenu postupak prema Borovčaninu pravosnažno okončan, predlaže da se Borovčanin pozove i direktno i unakrsno ispita u ovom predmetu, da bi dana 03.11.2011.godine, istakla da ukoliko svjedok Borovčanin odbije da svjedoči pred Sudom, pod tim okolnostima se ne protivi ulaganju dokumenata koje predlaže Tužilaštvo u vezi ovog svjedoka u svom prijedlogu br. 1.

332. Odbrana je kao kompromisno rješenje za svjedoka I2, predložila da se uvede transkript njegovog svjedočenja iz predmeta *Popović i drugi* i pod tim uslovima bi odustalo od pozivanja svjedoka pred Sud.

333. Podneskom od 24.11.2011.godine, odbrana je povukla svoj prijedlog za uvođenje ekspertnog izvještaja vještaka Branislava Ristojevića, koji izvještaj je radio u predmetu broj IT-05-88 (Tužilac v. Ljubomir Borovčanin). Nadalje odbrana ostaje kod prijedloga iz ranijih podnesaka da se ne poziva i ponovo saslušava svjedok Tužilaštva Joseph Kingori, pod ranije pomenutim uslovima, s tim što odbrana predlaže da se u spis uvede Transkript ili audio zapis sa glavnog pretresa održanog u Sudu BiH dana 01.11.2011.godine u predmetu broj: S1 1 K 002995 10 KrI (Veza: X-KR-09/823-2) optuženi Nešković Dragan i dr. u kome je ovaj svjedok unakrsno ispitan od strane ovog branioca. Odbrana se protivi svakom uvrštavanju u spis izvještaja i transkripata sa

ranijih suđenja svjedoka tužilaštva vojnog analitičara Richarda Butlera u zahtjeva njegovo direktno i unakrsno ispitivanje, jer ovaj svjedok nije od strane tužilaštva predložen na način da se njegovi izvještaji uvrste u skladu sa Zakonom o ustupanju. I na kraju odbrana predlaže da Sud odbije prijedlog Tužilaštva da se u spis uvrsti transkript svjedočenja Paul Groenwegena iz predmeta IT-55-88 Popović i dr. i traži da se svjedok unakrsno ispita .

(c) Odgovor Tužilaštvo

334. Tužilaštvo je obavjestilo Sud da je svjedok I2 bolestan i da iz tih razloga ne može pristupiti pred Sud.

335. Tužilaštvo je dana 10.06.2010.godine odustalo od saslušanja svjedoka Danila Zoljića, te odustalo i od prijedloga za uvođenje iskaza navedenog svjedoka u sudski spis, a dana 03.03.2011.godine odustalo od ulaganja dokaza vezanih za svjedoka Milenka Trifunovića.

336. Na nastavku glavnog pretresa od 20.10.2011.godine Tužilaštvo BiH je odustalo od svojih prijedloga u vezi vještaka Frankena, Van Dujen, Boering i Karamans.

337. Tužilaštvo se dana 20.10.2011.godine, na upit Suda o uslovnom ne protivljenju odbrane za prihvatanje određenih podnesaka, izjasnilo da se ne protive niti jednom prijedlogu odbrane, ali da nisu dobili Nalaze i mišljenje vještaka Branislava Ristivojevića i prof. dr. Svjetlane Radovanović, stoga će o tim dokumentima izjasniti tek kada ih dobiju.

338. Na nastavku glavnog pretresa od 20.10.2011.godine Tužilaštvo BiH je odustalo od svojih prijedloga u vezi vještaka Frankena, Van Dujen, Boering i Karamans.

(d) Pravna analiza

339. Ovo rješenje se zasniva na odredbama Zakona o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju Tužilaštvu Bosne i Hercegovine i korištenju dokaza pribavljenih od Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju u postupcima pred sudovima u Bosni i Hercegovini (Zakon o ustupanju), relevantnim odredbama Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKP BiH) prema kojem

postupa Sud BiH i Europske konvencije o ljudskim pravima (EKLJP).

340. Članom 1. Zakona o ustupanju propisano je da „odredbama ovog zakona propisuje se postupak ustupanja predmeta koje Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju (u daljem tekstu: MKSJ) ustupa Tužilaštvu Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Tužilaštvo), kao i korištenje dokaza koje je MKSJ pribavio u postupku pred sudovima u Bosni i Hercegovini“.

341. Član 1. ZKP BiH propisuje da „ovim zakonom utvrđuju se pravila krivičnog postupka po kojima je dužan postupati Sud BiH, glavni tužilac Bosne i Hercegovine i drugi učesnici u krivičnom postupku predviđeni ovim zakonom, kada postupaju u krivičnim stvarima“.

342. Član 3. stav 1. Zakona o ustupanju sadrži opći princip po kojem „dokazi pribavljeni u skladu sa Statutom i Pravilnikom o postupku i dokazima MKSJ mogu se koristiti u postupcima pred sudovima u BiH“, dok je u stavu 2. istog člana propisano da „sudovi ne mogu zasnivati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu“.

343. Nadalje, u članu 4. Zakona o ustupanju propisano je da „nakon saslušanja stranaka, sud može, na vlastitu inicijativu ili na prijedlog jedne od stranaka odlučiti (...) da prihvati pismeni dokazni materijal iz postupka pred MKSJ-om ako se odnosi na pitanja od značaja u tekućem postupku“.

344. Prihvatanje iskaza koje je MKSJ-u dao svjedok regulisano je u članu 5. Zakona o ustupanju, pa tako „zapisnik o iskazu svjedoka dat pred MKSJ, kao i zapisnik o vanpretresnom iskazu svjedoka sačinjen pred MKSJ-om u skladu sa pravilom 71. Statuta i Pravilnika o postupku i dokazima MKSJ, može se koristiti pred sudom pod uslovom da je iskaz ili vanpretresni iskaz od značaja za pitanje o kojem se raspravlja“. U stavu 2. istog člana propisano je da „sud može isključiti iskaz koji je dat od strane zaštićenog svjedoka ako je šteta koja može nastati veća od dokazne vrijednosti tog iskaza“. Dodatno, u članu 5. stav 3. Zakona o ustupanju propisano je da „odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtijeva prisustvo svjedoka iz stava 1. ovog člana svrhu unakrsnog ispitivanja. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.“

345. Nadalje, članom 6. Zakona o ustupanju propisao je da „iskaz vještaka koji je uvršten u dokazni materijal u postupku pred Raspravnim vijećem MKSJ-a, može se

koristiti kao dokaz u domaćem krivičnom postupku bez obzira da li davalac iskaza daje usmeni iskaz u postupku“. Stav 2. navedenog člana propisuje da „kada se prihvati iskaz vještaka iz stava 1. ovog člana, taj iskaz postaje dokaz o bilo kojoj činjenici ili mišljenju o kojem je davalac iskaza mogao dati i usmeni iskaz.“ U skladu s članom 3. ovog zakona, „sudovi prihvataju svjedočenje vještaka tako što koriste zapisnik o iskazu koji je on dao pred Raspravnim vijećem u drugom predmetu, pod uslovom da je prethodno bio upoznat o pravima i obavezama vezano za svjedočenje, te ako se iskaz odnosi na utvrđivanje postojanja ili nepostojanja činjenica u predmetu u kojem se postupa.“ Također i u odnosu na iskaze vještaka, u stavu 4. člana 6. Zakona o ustupanju propisano je da „odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtijeva prisustvo vještaka iz stava 1. ovog člana u svrhu unakrsnog ispitivanja, ili da pozove svog vještaka kako bi osporio iskaz vještaka koji je dat pred MKSJ. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.“

346. Članom 7. Zakona o ustupanju propisano je da pored čitanja zapisnika o iskazu datom u istrazi u skladu s članom 273. stav 2. ZKP BiH, nadležni istražilac MKSJ može biti ispitan o okolnostima pod kojima su provedene istražne radnje i pribavljene informacije u toku istrage. Iz ove zakonske odredbe proizilazi da iskazi koji su dati službenicima MKSJ, i koji nisu korišteni u postupcima pred MKSJ mogu se koristiti ukoliko su ispunjeni uslovi iz člana 273. stav 2. ZKP BiH. Dodatno ovaj član propisuje da nadležni istražilac MKSJ može biti ispitan o okolnostima pod kojima su provedene istražne radnje i pribavljene informacije u toku istrage.

347. Slijedom navedenih zakonskih odredbi, proizilazi da Zakon o ustupanju predstavlja *lex specialis* kako bi se otklonio rizik da dokazi prikupljeni od strane MKSJ budu neupotrebljivi prema ZKP BiH. *Lex specialis* predstavlja posebne propise, koji imaju primat nad ZKP BiH u pogledu materije (dokazi prikupljeni od strane MKSJ) i područja primjene (pravila o prihvatljivosti i korištenju). Kao *lex specialis*, Zakon o ustupanju ili odstupa od i ima prednost nad ZKP BiH kada nije u skladu sa istim ili se poziva na ZKP BiH u onim pitanjima koja nisu konkretno obuhvaćena Zakonom o ustupanju (član 1. stav 3. Zakona o ustupanju).

348. Nadalje, članom 3. stav 1. Zakona o ustupanju propisano je korištenje dokaza pribavljenih od strane MKSJ u postupcima pred sudovima u BiH, te time osigurava dostupnost dokaza pribavljenih od strane MKSJ pred Sudom BiH u predmetima ustupljenim od strane MKSJ. Pored ovih općih principa, Zakon o ustupanju

predviđa konkretna pravila za određene vrste dokaza. Zakonom o ustupanju uređuje se procedura ustupanja predmeta Tužilaštvu BiH, kao i procedura i uslovi korištenja dokaza pribavljenih od strane MKSJ. Svako od ovih zasebnih pravila primjenjivaće se na pojedinačne relevantne grupe dokaza, kako je to navedeno u tekstu koji slijedi.

(e) Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine

349. Članom 15. ZKP-a BiH ustanovljen je princip slobodne ocjene dokaza, koji daje Sudu pravo da ocjenjuje postojanje ili nepostojanje činjenica slobodno, tj. u ocjeni da li postoji ili ne postoji neka činjenica nisu vezani, niti ograničeni posebnim formalnim dokaznim pravilima. Vrijednost dokaza nije unaprijed određena, ni kvalitativno ni kvantitativno. U smislu slobodne ocjene dokaza Sud je dužan savjesno ocijeniti svaki dokaz pojedinačno i u vezi s ostalim dokazima i na osnovu takve ocjene izvesti zaključak o tome da li je neka činjenica dokazana. Pri tome ocjena dokaza obuhvata njihovu logičku i psihološku ocjenu. Slobodna ocjena dokaza je ograničena principom zakonitosti dokaza.

350. Nadalje, u članu 10. stav 2. ZKP BiH propisano je da „sud ne može zasnovati svoju odluku na dokazima pribavljenim povredama ljudskih prava i sloboda propisanih ustavom i međunarodnim ugovorima koje je Bosna i Hercegovina ratifikovala, niti na dokazima koji su pribavljeni bitnim povredama ovog zakona“.

351. Pitanje nezakonitih dokaza se može svrstati u tri osnovne kategorije:

1. dokazi pribavljeni povredama određenih temeljnih prava i sloboda,
2. dokazi za koje je izričito u zakonu predviđeno da se ne smiju upotrijebiti kod donošenja sudske odluke u krivičnom postupku,
3. dokazi do kojih organ krivičnog postupka ne bi došao bez podataka iz nezakonitih dokaza (tzv. princip plodova otrovne voćke)

352. Član 274. stav 2, ZKP-a BiH govori o vjerodostojnosti pojedinih dokaza koji moraju biti original pismena, spisa, zapisa, snimaka, fotografija ili sličnog ekvivalenta.

353. Član 273. ZKP BiH predviđa izuzetak od neposrednog sprovođenja dokaza na način da se (2) „Iskazi dati u istrazi dopušteni su kao dokaz na glavnom pretresu i mogu biti korišteni prilikom unakrsnog ispitivanja ili pobijanja iznesenih navoda ili u odgovoru na pobijanje. U ovom slučaju, osobi se može dati mogućnost da objasni ili pobije

svoj prethodni iskaz. Izuzetno od stava 1. ovog člana, zapisnici o iskazima datim u istrazi mogu se po odluci sudije, odnosno vijeća pročitati i koristiti kao dokaz na glavnom pretresu samo u slučaju ako su ispitane osobe umrle, duševno oboljele, ili se ne mogu pronaći, ili je njihov dolazak pred Sud nemoguć, ili je znatno otežan iz važnih uzroka.“ Jedan dio dokaza smatra se predmetom ograničenja iz citirane odredbe.

354. Imajući u vidu navedene zakonske odredbe, vijeće nalazi da materijalni dokaz koji je prikupljen u skladu sa odredbama ZKP BiH, koji je autentičan i relevantan za krivični postupak, i koji nije u suprotnosti sa imperativnim odredbama člana 10. ZKP BiH, može biti prihvaćen kao dokaz u krivičnom postupku, i može biti predmetom analize kako slijedi. Na primjer, s obzirom da se u konkrentom slučaju radi o iskazima svjedoka, zakonom je dodatno predviđeno pravo na direktno i unakrsno ispitivanje tih svjedoka. Naime, u smislu odredbe člana 261. stav 1. ZKP BiH stranka i branitelj imaju pravo pozivati svjedoke i izvoditi dokaze, te u smislu odredbe člana 262. stav 1. ZKP BiH dozvoljeno je ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji je pozvao svjedoka (direktno ispitivanje), zatim ispitivanje tog svjedoka od suprotne stranke, odnosno branitelja (unakrsno ispitivanje) i ponovno ispitivanje svjedoka od stranke, odnosno branitelja koji ga je pozvao.

355. Imajući u vidu navedeno, vijeće nalazi da stranka koja poziva svjedoka, u cilju efikasnosti i ekonomičnosti postupka, može se odreći svog prava na direktno ispitivanje na način da predloži prihvatanje iskaza datog na iste okolnosti pred drugim pretresnim vijećem. Svjedočenje treba da bude obavljeno u skladu sa odredbama ZKP BiH, odnosno iskaz treba da bude dat nakon upozorenja o pravima i dužnostima svjedoka, na šta je po ZKP BiH dužan da svjedoka upozori predsjednik vijeća, te nakon polaganja zakletve u smislu odredbe člana 88. ZKP BiH.

356. Odricanje jedne stranke ili branioca od prava na direktno ispitivanje svjedoke, ne utiče na pravo suprotne stranke, odnosno branioca da unakrsno ispita svjedoka.

357. Imajući u vidu da ovakva procesna situacija nije eksplicitno propisana ZKP BiH, te da ovakvo tumačenje proizilazi iz gore navedenih zakonskih odredbi, vijeće nalazi da je konkretni slučaj analogan primjeni kriterija predviđenih Zakonom o ustupanju, koji u odredbi člana 5. predviđa da „*odredbama ovog člana ne utiče se na pravo optuženog da zahtjeva prisustvo svjedoka iz stava 1. ovog člana svrhu unakrsnog ispitivanja. Odluku o ovom zahtjevu donosi sud.*“

(f) Analiza u vezi prava koje garantuje EKLJP

358. ZKP BiH i Zakon o ustupanju ne eliminišu obavezu suda da optuženom osigura pravičnost u postupku. Odredbe EKLJP koje su relevantne za prihvatanje ove vrste dokaza jesu član 6. stav 1. koji garantuje pravo na pravično suđenje i član 6. stav 3. koji osigurava pravo na suočavanje i dovođenje svjedoka. Ovakav stav prethodno je zauzet i u predmetu Kravica (vidi rješenje broj X-KR-05/24 od 04.12.2006. godine, te ispravka od 06.02.2007. godine).

359. Član 6. stav 1. i 3. u relevantnom dijelu glasi:

„(1) Prilikom utvrđivanja ...bilo kakve krivične optužbe protiv njega, svako ima pravo na pravičnu ... javnu raspravu...

(3) Svako ko je optužen za krivično djelo ima sljedeća minimalna prava:
(...) d) da sam ispituje ili da zahtijeva ispitivanje svjedoka optužbe i da se prisustvo i saslušanje svjedoka odbrane odobri pod uslovima koji važe i za svjedoka optužbe.“

360. Praksa Evropskog suda za ljudska prava (u daljem tekstu: ESLJP) je ustanovila da opći principi pravičnog suđenja uključuju pravo optuženog da se suoči sa svjedocima optužbe na javnoj raspravi, kao i važno pravo da osporava dokaze i unakrsno ispituje svjedoke.⁷² Međutim ova prava nisu apsolutna i neograničena. ESLJP nije utvrdio pravila o dokazima, već preispituje da li je korištenje dokaza koji su prihvaćeni kršenjem prava optuženog za rezultat imali da je optuženi lišen pravičnog suđenja. U slučaju da je nepravilan dokaz bio osnov za izricanje osuđujuće presude, bilo u cijelosti ili u značajnom dijelu, onda će se konstatovati da su prava optuženog prekršena.

361. U Zakonu o ustupanju predmeta eksplicitno je naglašeno da optuženi ima pravo da zahtijeva unakrsno ispitivanje svjedoka čije izjave sud odluči da koristi u skladu sa članom 5. Ako se ne pruži prilika za unakrsno ispitivanje onda će iskaz, ako se prihvati, podlijegati članu 3. stav 2. Zakona o ustupanju, u kom slučaju sudovi ne mogu zasnivati osuđujuću presudu isključivo ili u odlučujućoj mjeri na prethodnim iskazima svjedoka koji nisu dali usmeni iskaz na glavnom pretresu.

⁷² Messegue i Jabardo, presuda od 06.12.1988. stav 78; Kostovski protiv Nozozemske, presuda od 20.11.1989. stav 41-45; Asch protiv Austrije, presuda od 26.04.1991. stav 26-31; Unterpertinger protiv Austrije, presuda od 24.11.1991.; Ludi protiv Švicarske, presuda od 15.06.1992. stav 43-50; Luca protiv Italije, presuda od 22.01.2001. stav 39-45;

(g) Analiza pojedinih kategorija dokaza

362. U pogledu relevantnosti predloženih izjava svjedoka, izvještaja vještaka i transkripata svjedočenja svjedoka vijeće konstatuje da je tužilac u svom prijedlogu decidno naveo relevantnost za svakog svjedoka i vještaka. Naročito imajući u vidu da je tužilaštvo postupilo po instrukciji sudećeg vijeća te skratilo predložene transkripte na dijelove koji su relevantni za ovaj predmet i koji se direktno odnose na tačku optuženja i radnju izvršenja koja se stavlja na teret optuženom Ivanović Željki.

363. U odnosu na Prijedlog Tužilaštva BiH koji se odnosi na prihvatljivost **transkripata iskaza svjedoka datih na suđenju pred MKSJ, u skladu sa članom 5. Zakona o ustupanju predmeta**, Tužilaštvo je u toku postupka odustalo od dijela prijedloga koji se odnosio na vještake Thomas Karremans-a, Robert Franken-a, Leendert Cornelis van Duijn-a, Pieter Boering-a i Paul Groenewegen-a.

364. U odnosu na preostali dio prijedloga vijeće je donijelo odluku da prihvati sve transkripte svjedočenja svjedoka Momira Nikolića i Dragana Obrenovića u predmetu *Blagcjević*, svjedoka Miroslava Deronjića u predmetu *Nikolić Momir*, svjedoka Joseph Kingoria i svjedoka I-2 u *predmetu Krstić*, Miloša Stupara u *predmetu Blagcjević*. Nakon što je odbrana unakrsno ispitala svjedoka Dean Maninga, Jean Rene Rueza, vijeće je prihvatilo i transkripte ovih svjedoka iz predmeta *Popović*, odnosno *Blagcjević*. Na prijedlog odbrane svjedok Jean Rene Ruez je direktno i unakrsno saslušan od strane Tužilaštva BiH 25.08.2011.godine, a svjedok Dean Manning samo unakrsno od strane odbrane 13.07.2011.godine.

365. Imajući u vidu da se odbrana uslovno protivila ulaganju transkripta svjedočenja svjedoka Josepha Kingoria u predmetu *Krstić* od dana 31.03. i 03.04.2000.godine, vijeća je udovoljilo i prijedlogu odbrane, da se u sudski spis uloži i transkript svjedočenja ovog svjedoka u predmetu broj X-KR-06/180-2, predmet Vuković i dr. od 12.11.2009.godine, kada je od strane odbrane unakrsno ispitan, ali imajući u vidu da je odbrana od toga naknadno odustala i predložila uvođenje transkripata svejdočenja iz predmeta Nešković Goran, sudeće vijeće je to prihvatilo i uvelo kao dokaz pod rednim brojem O-50. Vijeće je prihvatilo i prijedlog Tužilaštva i odbrane, te uvelo kao dokaz transkripte svjedočenja Joseph-a Kingoria za Tužilaštvo iz predmeta *Krstić* pod rednim brojem T-143, a za odbranu u predmetu broj: S1 1 K 002995 10 KrI (Veza: X-KR-

09/823-2) optuženi Nešković Dragan i dr., pod rednim brojem O-50.

366. Dana 10.03.2011.godine Sud je donio odluku da se svjedok Stupar Miloš pozove i da bude ispitan i direktno i unakrsno, jer je dostupan. Svjedok je saslušan dana 17.03.2011.godine, i nakon njegovog saslušanja Tužilaštvo je uložilo Transkript svjedočenja u predmetu Blagojević od 28 i 29.04.2004.godine, na koji je odbrana uložila prigovor iz razloga što iskaz nije dao u svojstvu svjedoka, već osumnjičenog.sud nije donio odluku u vezi T-152.

367. U vezi prijedloga Tužilaštva BiH koji se odnosi **na prihvatljivost izvještaja vještaka datih pred MKSJ**, prema ocjeni ovog vijeća predstavljaju ekvivalent pismenog izvještaja, odnosno "nalaza i mišljenja vještaka". Ovi izvještaji predstavljaju nalaz i mišljenje osoba koje su pred MKSJ priznate kao vještaci, te su kao takvi prihvaćeni u postupcima pred MKSJ. Stoga isti ispunjavaju formalne pretpostavke iz odredbe člana 6. stav 1. Zakona o ustupanju, te vijeće prihvata njihovo korištenje u ovom krivičnom postupku.

368. Imajući u vidu da se odbrana protivila samo uvođenju izvještaja vještaka Butlera, tražeći unakrsno ispitivanje istog i uslovno se protivila uvođenju dokaza vještaka Helge Brungborg, tražeći ulaganje kao kontradokaza nalaza i mišljenja prof. Svjetlane Radovanović, vijeće je donijelo odluku da prihvati sve predložene dokaze tužilaštva i kontradokazan odbrane, osim izvještaja vještaka Buttlera.

369. Dana 27.02.2012.godine Sud je donio odluku da odbije Prijedlog Tužilaštva BiH za prihvatanje izvještaja vještaka Richarda Buttlera, predloženih u skladu sa članom 6 Zakona o ustupanju (Iskaz o vojnim događajima u Srebrenici (revizija) - operacija "Krivaja 95", od 01.11.2002.godine; Izvještaj o komandnoj odgovornosti u brigade VRS-a i transkript unakrsnog ispitivanja Richarda Buttlera u predmetu Stupar Miloš i dr. (na sadržaj izvještaja pod 21. i 22.)), pa je samim tim i prijedlog odbrane za pozivanjem vještaka Buttlera radi unakrsnog ispitivanja postao bezpredmetan. Naime, nakon što je Tužilaštvo dostavilo listu pitanja na koje okolnosti bi vještak bio ispitan, vijeće je cijeno relevantnost pitanja i sadržaj samih predloženih izvještaja, te utvrdilo da su okolnosti o kojima bi govorio sam vještak Butler već sadržane u utvrđenim činjenicama i velikim dijelom u izjavama saslušanih svjedoka u ovom predmetu.

370. U vezi prijedloga Tužilaštva BiH koji se odnosi **na prihvatljivost izjava svjedoka datih u istrazi MKSJ, koje je pretresno vijeće MKSJ prihvatilo kao**

dokaz u skladu sa pravilom 92bis i ter Pravilnika, vijeće konstatuje da navedne izjave predstavljaju pismeni dokaz prikupljen u skladu sa Statutom i Pravilnikom MKSJ, koji se odnosi na pitanje od značaja u tekućem predmetu, te su uvjeti propisani odredbom člana 3. i 4. Zakona o ustupanju u cijelosti ispunjeni, te sud prihvata korištenje u ovom predmetu transkripata svjedoka Ljubomir Borovčanin, Dean Manning, Miroslav Deronjić, Dragan Obrenović i Momir Nikolić.

371. Iako je isprva odluku o prihvatljivosti transkripta svjedočenja svjedoka Ljubomira Borovčanina prepustila vijeću, odbrana se naknadno obratila vijeću sa zahtjevom da ovaj svjedok ipak bude unakrsno ispitan imajući u vidu da je predmet protiv njega pravosnažno okončan. Ali imajući u vidu da se odbrana na nastavku glavnog pretresa održanog dana 17.11.2011.godine izjasnila da odustaje od prijedloga da se Ljubomir Borovčanin unakrsno sasluša u ovom predmetu, jer bi procedura organizacije njegovog svjedočenja trajala duže od 3 mjeseca i na taj način dodatno produžilo trajanje ovog postupka, odbrana odustaje od saslušanja i slaže se sa ulaganjem materijala koje je Tužilaštvo predložilo vezano za ovog svjedoka.

372. Sve dokumente predložene u vezi svjedoka Momira Nikolića, Dragan Obrenović, Miroslav Deronjić, Sud je prihvatio. Odbrana je u svom izjašnjenju odluku prepustila Sudu, uz isticanje prigovora relevantnosti i objektivnosti. Dana 15.03.2012.godine vijeće je donijelo odluku da pod dokaznim brojem T-139 prihvata sve predložene dokumente koji se odnose na svjedočenje Momira Nikolića, izuzev dokaza Izjava o činjenicama i priznanju krivice Momira Nikolića od 06.05.2003.godine, na koju je odbrana istakla prigovor objektivnosti i istinitosti.

373. U vezi prijedloga Tužilaštva BiH koji se odnosi na prihvatljivost **izjave svjedoka datih u istrazi MKSJ koje nisu ranije prihvaćene pred MKSJ u skladu sa pravilom 92bis ili pravilom 92ter, vijeće cijeni da isti ispunjavaju formalne uslove predviđene članom 3 i 4. ZKP BiH** imajući u vidu da je Tužilaštvo odustalo od svjedoka Milenka Trifunovića, a da su svjedoci Dragomir Vasić i Miloš Stupar saslušani kao svjedoci Tužilaštva, sud je donio odluku da prihvate sve dokumente vezene za svjedoka Momira Nikolića (osim Izjave o činjenicama i priznanju krivice Momira Nikolića od 06.05.2003.godine) i Dragana Obrenovića.

374. U vezi prijedloga Tužilaštva za uvođenje **transkripata svjedoka koji su svjedočili u predmetima pred Sudom BiH, vijeće je dana 26.11.2009.godine donijelo**

odluku da imajući u vidu da se radi o licima koji su dostupni i nalaze se u Bosni i Hercegovine, vijeće neće uvoditi transkripte i snimke iz prethodnih postupaka, već će svjedoci biti pozvani pred sud i direktno ispitani. Pa su u skladu sa ovom odlukom Suda svjedoci Tužilaštva Dragomir Vasić, Krsto Simić, Ostoja Stanojević, Slobodan Stjepanović, Mirko Aščerić, neposredno svjedočili pred Sudom.

XIII. ANNEX III

A. LISTA DOKAZA TUŽILAŠTVA U PREDMETU IVANOVIĆ ŽELJKO, X-KR-06/180-3

T1	Cd – filma Zorana Petrovića;
T1a	Transkript filma pod T1 - VRS prilazi Srebrenici (10. ili 11. juli 1995.godine) – Snimak agencije Reuters;
T2	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka I-1
T2a	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka I-1
T3	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Jovana Nikolića
T4	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Jovana Nikolića
T5	Zapisnik Tužilaštva BiH o saslušanju svjedoka Nikolić Jovana, brojKT-10/05 od dana 10.10.2005. godine
T6	Zapisnik SIPA- o saslušanju svjedoka Miladina Nikolić, broj 17-04/2-6-04-2-441/09 od 12.5.2009. godine
T7	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Erić Zorana
T8	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Nikolić Ilije
T9	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Nikolić Ilije
T10	Zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji od 04.10.2005. godine
T10a	DVD - Rekonstrukcija Ilija Nikolić od 04.10.2005. godine
T11	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja Stupar Dragomira
T12	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja Stupar Dragomira
T13	Naređenje MUP RS – kabinet ministra broj 64/95od 10.7.1995. godine;
T14	Depeša broj k/p -1-407/95 od 12.7.1995. godine
T15	Depeša broj 281/95 od 12.7.1995. godine
T16	Depeša broj 282/95 od 13.7.1995. godine
T17	Depeša broj 283/95 od 13.7.1995. godine
T18	Depeša broj 12-6/08-508/95 od 14.7.1995. godine
T19	Depeša broj 01-16-02/1-205/95 od 15.7.1995. godine
T20	Depeša broj 01-16-0211-206/95 od 17.7.1995. godine
T21	Depeša broj 12-6/08-534/95 od 19.7.1995. godine
T22	Pregled dešavanja u operaciji „Srebrenica 95“
T23	Depeša broj 01-16-02-1-221/95 od 22.7.1995. godine

T24	Informacija o incidentu sa generalom Mladićem, broj 01-16-02/1-231/95 od 28.7.1995. godine
T25	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Simić Krste
T26	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Simić Krste
T27	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Simić Krste
T28	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Stanojević Ostoja
T29	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Stanojević Ostoje
T30	Zapisnik SIPA-e o saslušanju svjedoka Čelić Predraga od 27.10.2005. godine;
T31	Fotografija
T32	Dva Zapisnika SIPA-e o saslušanju svjedoka Pepić Milenka od 26.10.2005. godine
T33	Zapisnik SIPA-e o saslušanju svjedoka Slobodana Stjepanovića, broj 14-04/2-393/05, od 27.10.2005.godine;
T34	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Stevanović Miladina
T35	Fotografija uložena za vrijeme saslušanja svjedoka Stevanović Miladina
T36	Zapisnik o ispitivanju osumnjičenog Stevanović Miladina, broj KT-RZ-10/05 od 01.07.2005. godine ;
T37	Fotografija livade;
T38	Fotografija sa brojevima 1,2,3,4;
T39	Zapisnik Tužilaštva BiH o ispitivanju osumnjičenog Petra Mitrovića, broj KT-RZ-10/05 od 21.02.2005.godine
T40	Zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji (Mitrović Petar)od 04.10.2005.
T41	Slika na kojoj je crtao zaštićeni svjedok I-3;
T42	Službena zabilješka, broj KT-RZ-10/05 od 04.07.2005.godine;
T43	Rješenje Suda BiH, broj X-KR-05/24, od 18.04.2007.godine;
T44	Dio transkripta iz predmeta X-KR-05/24 Mitrović i drugi od 11.05.2006.godine;
T45	Fotografija na kojoj je obilježavao svjedok Husić Enver;
T46	Zapisnik SIPA-e o saslušanju svjedoka Marković Luke, broj 14-04/2-2990/05 od 20.09.2005. godine
T47	Zapisnik MUP RS-a (CJB Bijeljina) o prikupljanju izjava od lica Marković Luke, broj 12-02/04 od 20.06.2005. godine
T48	Zapisnik o uviđaju i rekonstrukciji, broj KT-RZ-10/05od 29.9.2005. godine uz cd (Marković Luka)
T49	Laboratorijski izvještaj od 24.2.2000. godine (automatska balistička usporedba)

T50	Izveštaj stručnjaka za kriminalističku tehniku
T51	Procjena minimalnog broja osoba koja je Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju ekshumirano od 1996. do 2001. godine
T52	Izveštaj o iskopavanjima i ekshumacijama masovne grobnice Glogova 1 u 2000. godini - Richard Wright;
T55	Služba za krivičnu istragu američke mornarice od 16.1.1998. godine
T56	Prilog izvještaju o broju nestalih i mrtvih Srebrenice od 12.4.2003. godine - Helge Brunborg;
T57	Izveštaj o broju nestalih i mrtvih iz Srebrenice od 12.2.2000. godine - Helge Brunborg;
T58	Izveštaj o pregledanju i uzimanju dokaznog materijala iz Skladišta u Kravici BiH, septembar/oktobar 2000. godine - Michael J. Hedley
T59	Izjava svjedoka od 20.12.1999. godine – Detekcija ljudske krvi u uzorcima koji su prikupljeni u školi u Grbavcima, u Bosni i Hercegovini, 1996.godine;
T60	Izveštaj o nestalim osobama u Srebrenici od 2.5.2000. godine
T61	Rezime sudsko medicinskog dokaznog materijala masovne grobnice ekshumirane tokom 2000. godine – Lažete 1, Lažete 2C, Ravnice, Glogova 1 - Dean Manning, februar 2001.godine
T62	Izveštaj o iskopavanjima na lokaciji Glogova 2 , Bosna i Hercegovina 1999 – 2001. godine - Jose Pablo Baraybar
T63	Rezime sudsko medicinskog dokaznog materijala – stratišta i masovne grobnice od 16.5.2000. godine – Dean Manning
T64	Izveštaj glavnog patologa – dr. John Clark;
T65	Izveštaj Međunarodnog Crvenog križa o nestalim osobama u BiH
T66	Istraga MKSJ o Srebrenici – rezime forenzičkog dokaznog materijala – ekshumacija ljudskih ostataka iz masovnih grobnica, 2007
T67	Grobnice u Srebrenici
T68	Fotografije iz predmeta Obrenović i dr.
T69	Zapisnik Tužilaštva BiH o ispitivanju osumnjičenog broj KT-RZ-17/09 od 04.03.2009. godine;
T70	Zapisnik Tužilaštva BiH o ispitivanju osumnjičenog Ivanović Željka broj KT-RZ-17/09 od 4.3.2009. godine
T71	Specijalna brigada Šekovići – Drugi odred
T72	Dopis MUP RS od 22.11.2005. godine

T73	Dopis MUP RS od 26.10.2005. godine
T74	Spisak pripadnika specijalne brigade policije Skelani od 15.5.1995. godine
T75	Spisak ljudstva jedinice sa Skelana
T76	Struktura Specijalne brigade policije MUP RS-a
T77	Sastav policije RS-a u zoni Drinskog korpusa od 12.7.1995. godine
T78	Izvod iz bolničkog protokola za 13.7.1995. godine
T79	Smjernice za određivanje kriterijuma krivičnog gonjenja iz 1992. godine izdate od Vojnog tužilaštva Glavnog štaba RS
T80	Naredba o primjeni pravila međunarodnog ratnog prava u vojsci RS, Glasnik srpskog naroda, od 13.6.1992. godine
T81	Direktiva Op. Br. 4 od 19.11.1992. godine
T82	Izveštaj o stanju borbene gotovosti od 17.6.1993. godine
T83	Rezolucija Vijeća sigurnosti 819/1993
T84	Direktiva za dalja dejstva op. 7/1 broj 2/2 – 11 od 8.3.1995. godine
T85	Direktiva za dalja dejstva op. 7/1 broj 02/2-15 od 31.3.1995. godine
T86	Naredba Radovana Karadžića za uvođenje najviših mjera borbene gotovosti broj 01-1118/95 od 16.6.1995. godine
T87	Naredba komande Drinskog korpusa broj 04/156-2 od 02.07.1995. godine
T88	Polugodišnji izvještaj MUP-a RS, Specijalne brigade policije, Drugi odred specijalne policije od 05.07.1995. godine
T89	Naredba za mobilizaciju od 10.7.1995. godine
T90	Bilten bezbjednosti događaja broj 200 od 12.7.1995. godine
T91	Naredba za obezbjeđenje autobusa od 12.7.1995. godine
T92	Naredba o sprečavanju prolazaka muslimanskih grupa ka Tuzli i Kladnju od 13.7.1995. godine
T93	Redovni borbeni izvještaj broj 03/2-214 od 13.7.1995. godine
T94	Izveštaj MUP-a Specijalna brigada od 13.7.1995. godine
T95	Redovni borbeni izvještaj od 14.7.1995. godine
T96	Dostava podataka zamjeniku ministra unutrašnjih poslova RS od 14.7.1995. godine
T97	Redovni borbeni izvještaj od 17.7.1995. godine
T98	Izveštaj o bezbjednosnoj situaciji u Drugom odredu policije Šekovići od 3.8.1995. godine

T99	Postupak sa ratnim zarobljenicima od 13.7.1995. godine
T100	Crtež lica mjesta broj 14-13/1-7-243/05 od 4.10.2005. godine
T101	Fotografika Srebrenica i Žepa, juli 1995. godine
T102	Fotografija Bijela kuća – MKSJ
T103	Fotografija Potočara načinjena iz zraka 13.7.1995. godine
T104	Fotografija iz zraka – Potočari od 13.7.1995. godine
T105	Mapa – kretanje kolone i položaja srpskih snaga MKSJ
T106	Fotografija – brdo i šuma gdje su se kretale kolone Muslimana – MKSJ
T107	Karta koja pokazuje kretanje kolone
T108	Karta koja pokazuje kretanje kolone, razbijenih na sjever i jug
T109	Fotografija iz zraka – Nova Kasaba, fudbalsko igralište od 13.7.1995. godine
T110	Fotografije doline Sandić 13.7.1995. godine
T111	Fotografije doline Sandići – uvećano
T112	Fotografija načinjena iz pravca Bratunca, sa područjem između Kravica i Sandića, sa označenim skladištem
T113	Fotografija skladišta u Kravici, 13.7.1995. godine
T114	Video fotografije tijela isred skladišta u Kravici 13.7.1995. godine
T115	Fotografije tavanice zapadnog dijela sa tragovima krvi
T116	Fotografija unutrašnjeg zapadnog dijela skladišta sa mrljama krvi po zidu
T117	Fotografija otiska cipele pod nadzorom
T118	Fotografija uvećana foto otiska cipele pod nadzorom
T119	Fotografije Konjević polja od 14.8.1995. godine
T120	Fotografija Glogova 05.07.1995. godine sa bilješkom
T121	Fotografija Glogova načinjena iz vazduha, sa bilješkom
T122	Fotografija LK Dahmo kadrić, iz Glogove
T123	Fotografija iz zraka 27.7.1995. i 20.10.1995. – Tatar Bratunac, MKSJ
T124	GL 1 – Fotografija
T125	Fotografija uznemirena zemlja, Glogova, 30.10.1995.
T126	Fotografija uznemirena zemlja, Glogova, 9.11.1995. godine
T127	Zelenei Jadar – grobnica MKSJ
T128	Fotografija iz zraka – Zeleni jadar, MKSj
T129	Fotografija iz zraka – Zeleni jadar, uznemirena zemlja od 7.9. i 2.10.1995. godine, MKSJ

T130	Zeleni Jadar – grobnica, uznemirena zemlja od 24.8.1995. i 2.10.1995. godine
T131	Zeleni Jadar – grobnica, uznemirena zemlja od 20.10.1995. i 23.10.1995, MKSJ
T132	Karta koja prikazuje selo Kravicu i cestu u Kravici
T133	Karta Kravice
T134	Grobnice srebrenice, primarne i sekundarne, grafikon
T135	Brošura – fotografije izdvojene iz video zapisa sa suđenja o Srebrenici
T136	Dopunsko sudsko medicinsko vještačenje od 14.5.2010. godine
T137	Zapisnik o saslušanju svjedoka Marka Aleksić od 27.6.2006. godine
T138	Zapisnik o saslušanju svjedoka Aleksić Marka broj 14-04/2-327/05 od 12.10.2005. godine
T139	<ul style="list-style-type: none"> • Razgovora između Burce Bursika, Petera McCloskog i Momira Nikolića obavljen između 28.maja i 12.juna 2003.godine; • Razgovor Jean Rene Ruz-a sa Momiom Nikolićem obavljen 15.12.1999.godine; • Informativni izvještaj o razgovoru sa Momiom Nikolićem, od 23.06.2003.godine; • Unakrsno ispitivanje odbrane svjedoka Momira Nikolića od 01.10.2003.godine u predmetu Vidoje Blagojević i Dragan Jokić; • Ispitivanje sudije u predmetu Vidoje Blagojević i Dragan Jokić, svjedoka Momira Nikolića od 01.10.2003.godine; • Unakrsno ispitivanje odbrane u predmetu Vidoje Blagojević i Dragan Jokić, svjedoka Momira Nikolića od 30.09.2003.godine; • Unakrsno ispitivanje odbrane u predmetu Vidoje Blagojević i Dragan Jokić, svjedoka Momira Nikolića od 29.09.2003.godine; • Transkript od 23.09.2003.godine u predmetu Vidoje Blagojević i Dragan Jokić, datum 23.09.2003.godine svjedok Momir Nikolić; • Transkript od 22.09.2003.godine u predmetu Vidoje Blagojević i Dragan Jokić, svjedok Momir Nikolić; • Transkript od 19.09.2003.godine u predmetu Vidoje Blagojević i Dragan Jokić, svjedok Momir Nikolić;
T140	<ul style="list-style-type: none"> • Direktno ispitivanje Tužilaštva svjedoka Dragana Obrenović od 02.10.2003. godine u predmetu broj IT-02-60-T Vidoje Blagojević i Dragan Jokić; • Izjava data istražiteljima MKSJ-a dana 04.06.2003.godine; • Izjava Obrenović Dragana data istražiteljima MKSJ-a dana 04. i 05.02.2004.godine; • Izjava o činjenicama kako ih je naveo Dragan Obrenović • Unakrsno ispitivanje svjedoka Dragana Obrenovića od 08.10.2003.godine iz predmeta Vidoje Blagojević; • Izjava data istražiteljima MKSJ-a dana 02.04.2000.godine • Izjava svjedoka Dragana Obrenovića od 07.10.2003.godine u predmetu Vidoje Blagojević i Dragan Jokić;

T141	<ul style="list-style-type: none"> • Izjava Ljubomira Borovčanina data haškim istražiteljima dana 20.2.2002. godine • Izjava Ljubomira Borovčanina data haškim istražiteljima 11. i 12. 03.2002.godine;
T143	<ul style="list-style-type: none"> • Transkript Josepha Kingorija od 31.3.2000. godine u predmetu Krstić; • Transkript Josepha Kingorija od 03.04.2000.godine u predmetu Krstić;
T146	<p>Transkript o saslušanju svjedok Deen Manning od 12.3.2008. godine u predmetu Stupar Miloš i drugi;</p> <p>Transkript o saslušanju svjedoka Dean Manning, 10.12.2007.godine, predmet Vujadin Popović;</p> <p>Transkript 11.12.2007.godine – predmet Popović;</p> <p>Transkript 12.12.2007.godine – predmet Popović;</p>
T148	Izjava svjedoka Jean Rene Ruez od 15.5.2003. godine u predmetu Blagojević;
T149	<p>Transkript svjedočenja Miroslava Deronjića u predmetu Momir Nikolić od 28.10.2003. godine</p> <p>Izjava 16.12.1997.godine (dio izjave P3142, Popović i drugi)</p> <p>Izjava 04.02.1998.godine (dio izjave P3144, Popović i drugi)</p> <p>Izjava 21.10.1999.godine (dio izjave P3146, Popović i drugi)</p> <p>Izjava 25.11.2003.godine (P693, Blagojević)</p>
T152	Transkript svjedočenja Miloša Stupar od 28.4.2004. godine
152a	Fotografija ;
152b	Fotografija za vrijeme saslušanja svjedoka J.R. Ruez-a

B. LISTA DOKAZA ODBRANE U PREDMETU IVANOVIĆ ŽELJKO, X-KR-06/180-3

O1	Fotografija
O2	Fotografija škole u Bjelovacu;
O3	Fotografija objekta gdje je bilo tijelo Dragičevića prije sahrane;
O4	Fotografija spomenik Dragičević Krste;
O5	Nalaz i mišljenje vještaka o zdravstvenom stanju Mitrović Petra;
O6	Transkript o saslušanju osumnjičenog, broj KT-RZ -10/05 od 18.4.2008. godine;
O7	Transkript o saslušanju svjedoka KTA-RZ-100/08 od 22.05.2008.godine u Tužilaštvu BiH;
O8	Transkript suđenja u predmetu broj X-KR-05/24 od datuma 29.05.2008. godine
O9	Transkript suđenja u predmetu broj X-KR-05/24 od datuma od 11.6.2008. godine
O10	Transkript suđenja u predmetu X-KR-05/24-1 od 11.6.2008. godine
O10A	Cd – rekonstrukcija Ilija Nikolić 04.10.2005. godine
O11	Zapisnik o saslušanju svjedoka, broj KTA-RZ100/08 od 18.8.2008. godine - transkript o saslušanju svjedoka;
O12	Zapisnik o saslušanju svjedoka br. KTA-RZ-100/08 od 28.08.2008.godine u Tužilaštvu BiH
O13	Transkript sa svjedočenja u Sudu BiH od 11.02.2009.godine broj X-KR-06/180-2;
O14	Transkript sa svjedočenja u Sudu BiH od 11.03.2009.godine broj X-KR-06/180-2;
O15	Transkript sa svjedočenja u Sudu BiH od 13.03.2009.godine broj X-KR-06/180-2;
O16	Zapisnik o saslušanju svjedoka u Tužilaštvu BiH, broj KT-RZ-17/09 od 26.3.2009. godine + Transkript sa saslušanaj svjedoka;
O17	Sporazum o priznanju krivnje broj KT-RZ-43/08 od 16.10.2008. godine;
O18	Izjava o činjenicama i priznanju krivice br. KT-RZ-43/08 od 16.10.2008.godine;

O19	Optužnica broj KT-RZ-43/08 od 27.5.2008. potvrđena dana 03.06.2008. godine
O20	Presuda Suda BiH od 22.10.2008. godine
O21	Izveštaj ljekara Okružnog zatvora u Beogradu o zdravstvenom stanju svjedoka, broj 713 -1-1605/08-04 od 30.05.2008.godine;
O22	Skica skladišta ZZ Kravica sa inicijalima učesnika polukruga kod ZZ Kravica koju je nacrtao I svojeručno potpisao zaštićeni svjedok I-3 na svjedočenju dana 08.07.2010. godine
O23	Cd – audio zapis sa saslušanja od 26.3.2009. godine
O24	Fotografija sa 22 lica pripadnika II OSP Šekovići
O25	Fotografija sa 20 lica pripadnika II OSP Šekovići
O26	Fotografija sa 14 lica pripadnika II OSP Šekovići
O27	Fotografija
O28	Cd – sadržaj video kasete “Sanja” replica
O29	Operativni izvještaj broj Str. Pov. Broj 04-114/95 od 30.6.1995. godine
O30	Obavijest sa sjednice Predsjedništva opštine Srebrenica održane dana 9.7.1995. godine
O31	Spisak ratnih zločinaca
O32	Izveštaj o doturu UBS I MTS od 28.5.1996. godine
O33	Uvodno izlaganje Armije BiH od 30.7.1996. godine
O34	Obavještenje po aktu GSS Armije BiH od 29.6.1995. godine
O35	Informacija o borbenim rezultatima jedinica I komandi 28. dkov. 2. korpusa Armije BiH od 08.07.1995. godine
O36	Izjava komesara za civilna pitanja u Srebrenici broj 07-27,95 od 17.07.1995. godine
O 37	Pripremne za izvođenje ofanzivnih b/d od 17.6.1995. godine
O38	Obavještenje o rezultatima pregovora o demilitarizaciji Srebrenice od 20.4.1993. godine
O39	Analiza bezbjednosne situacije na području “zaštićene zone Srebrenice” komande 2. korpusa od 11.9.1995. godine
O40	Izjava Bećirović Ramiza od 11.8.1995. godine
O41	Uspjesi i zadaci jedinica Armije BiH od 2.7.1995. godine
O42	Dopis pmoćnika komadanta general – majora Zdravka Tolimira od 13.7.1995. godine

O43	Dopis komande 2. korpusa od 28.6.1995. godine
O44	Izveštaj o popuni RJ, 28, divizije od 01.07.1995. godine
O45	Vanredni izvještaj od 13.7.1995. godine
O46	Izveštaj o djelimičnoj asanaciji terena Srebrenica, rejon Kravice od 29.5.1997. godine
O47	Naredjenje od 15.7.1995. godine
O48	Iskaz svjedoka Mevludina Olić od 28.8.2006. godine
O49	Nalaz i mišljenje vještaka Svjetlane Radovanović od 1.8.2009. godine;
O50	Cd od 1.11.2011. iz predmeta Nešković
O51	Pregled od 11.01.1995. godine
O52	Sedmični izvještaj od 2.6.1995. godine
O53	Sedmični izvještaj od 2.6.1995. godine
O54	Izjava svjedoka I 3 od 2.3.2012. - povjerljivo